T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLAHİYAT ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

SON DÖNEM DÜŞÜNÜRLERİN GENÇLİK TASAVVURU

Yüksek Lisans Tezi

EMİNE YİĞİT ARAS

İstanbul, 2014

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLAHİYAT ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

SON DÖNEM DÜŞÜNÜRLERİN GENÇLİK TASAVVURU (NURETTİN TOPÇU ÖRNEĞİ)

Yüksek Lisans Tezi

Emine YİĞİT ARAS

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Fatma ODABAŞI

İstanbul, 2014

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ Anabilim Dalı DİN SOSYOLOJİSİ Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi EMİNE YİĞİT'nın SON DÖNEM DÜŞÜNÜRLERİN GENÇLİK TASAVVURU adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 18.06.2014 tarih ve 2014/22-19 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği /~~oy çokluğu~~ ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 25/07/2014

Öğretim Üyesi Adı Soyadı			**İmzası**
1.	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. FATMA ODABAŞI	
2.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. ALİ COŞKUN	
3.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. GÜLGÜN UYAR	

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı	: Emine YİĞİT
Anabilim Dalı	: Din Sosyolojisi
Tez Danışmanı	: Yrd. Doç. Dr. Fatma Odabaşı
Tez Türü ve Tarihi	: Yüksek Lisans – 2014
Anahtar Kelimeler	: Gençlik, İdeal, Din, Dindarlık, Rol Model,

ÖZET

NURETTİN TOPÇU'DA İDEAL GENÇLİK TASAVVURU

Bir toplumun inşası için birçok hareket noktası vardır. Bunun en işlevsel yolu hiç şüphesiz toplumsal sistemin de en dinamik katmanı olan gençliktir. Gençler, tüm ulusun olduğu gibi bütün toplumsal yapıların da en değerli varlığıdır. Gençliğin taşıdığı bu değer; toplumla gelecek arasında bir bağ kurulmasını ve ulusların tarihi varlığını geleceğe taşımasını sağlayacak en önemli araç olmasından kaynaklanmaktadır.

Çalışma bu düşünceler doğrultusunda şekillenip üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde bir araştırma konusuyla ilgili en önemli unsur olan kavramlara yer verildi. Sosyolojik olarak gençlik kavramı incelendikten sonra yine döneme tesir eden kavramlar (çatışma, yabancılaşma, gençlik hareketleri, rol karmaşası vb.) üzerinde duruldu.

İkinci bölümde; İslam Dininin temel kaynaklarında gençlik kavramının nasıl ele alındığı incelenerek, Kur'an-ı Kerim'de ve Hz. Muhammed'in hadislerindeki ideal gençlik vurgularına dikkat çekildi.

Üçüncü bölümde; Gençliğin her alanda üstün rol modellere olan ihtiyacına dikkat çekilip, önemli düşünür Nurettin Topçu'nun fikirleri ve bu fikirlerini ortaya koyduğu sosyal çevre, ekonomik, siyasi ve kültürel yönleriyle ele alınmaya çalışıldı. Çalışma Nurettin Topçu eserlerinden hareketle nasıl bir gençlik idealize ettiği ve gençliğe nasıl rol modeller sunduğu/olduğu tespit edilerek nihayetlendirildi.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname	: Emine Yiğit
Field	: Din Sosyolojisi
Supervisor	: Yrd. Doç. Dr. Fatma ODABAŞI
Degree Awarded and Date	: Master –2014
Key Words	: Youht, Religion, Religiousness, Model,

ABSTRACT

There are many points of departure to structure a society. The most functional way of that is youth which is the most dynamic stage of social system. The youth is the most valuable social structure, as across the nation. This value carry by youth due to youth connect between society and present, and the most important means is youth that carry into historical existence of nations to present.

The study is structured around these ideas and formed of three part. In the first part it is elaborated the conceptions which is the most important factor about a research topic. After the concept of youth is examined in terms of sociology, concepts that influence the present (conflict, alienation, youth movements, role conflict etc.) are considered.

In the second part, it is analyzed how approach concept of youth at basic sources of Islam, then emphasized remark of youth in the Quran and Hadith.

In the third part, It is pointed out that necessity of role model for youth in all the fields of lifetime. Besides, in this chapter it is mentioned ideas of Nurettin Topçu, who is one of the prominant Turkish thinker, with economic, political and cultural dimentions in the context of his social sphere. This thesis is finalized within the frame of Nurettin Topçu's youth idea on his entire corpus and revealed rol models for young generation.

ÖNSÖZ

Bu çalışmaya son dönem İslam mütefekkirlerinin "ortak paydada buluştuğu ideal nesil/ideal gençlik hayallerinin" günümüzde uygulanabilirliği/realitesi sorgulanmak suretiyle başlanmıştır. Farklı sanatsal uslup ve kavramlarla ortaya konulsada bu hayaller bir tek şeyin özlemini kurar. Söz gelimi Asım'ın neslinden, diriliş nesline, yeniden gerçekleşecek bir İslam rönesansının hayali kurulmakta temelleri atılmaktadır. Bu hayali gerçekleştirecek kişiler, geçmiş ve gelecek arasında hayati bir tampon misyonu gören genç nesildir.

Bir genç olarak omuzlarıma yüklenen bu tarihi, kutsal mesuliyeti bana fark ettiren, yaşantısıyla, lise yıllarım dahil olmak üzere tüm hayatıma anlam aşısı vuran, rol modelliği peygamber şefkat ve rikkatiyle dolu, üstadım, kıymetli hocam, N. E. SU'ya ve O'nunla gelen tüm hoş tanışıklıklara şükranla sığınarak, inanıyorum ki, hayali kurulan bir İslam medeniyeti ve bir diriliş nesli inşa etmek hiçbir asırda ütopya olmamıştır, olmayacaktır.

Nurettin Topçu'nun hayatını incelendiğimde tespit ettiğim iki nokta bu görüşümü destekler nitelikteydi. Birincisi Topçu'nun Abdulaziz Bekkine ile hoca talebe ilişkisini de aşan muhabbet bağı, bir diğeri de Topçu'nun talebeleriyle muhabbet eksenli birebir ilgilenme faaliyetidir. Özellikle talebelerinin Topçu'yla hatıralarını paylaştıkları "Nurettin Topçu'ya armağan" eserini okurken bizzat hocamın şahsımla kurduğu bu gönül bağının birebir benzerine şahit olmak, hangi asırda olursa olsun böyle ruhi önderlerin ideal genç neslin ihyası için hazır bulunduklarının en açık delilidir. Allah yaşatma ideali ile çarpan bu ruhi önderlerin sayısını arttırsın.

Bu çalışmayı sonuçlandırmamda, kıymetli görüşleri ile katkıda bulunan, değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Fatma Odabaşı'na, fikirleri ile önümü açan Zeki Aslantürk, Yumni Sezen ve Ali Coşkun hocalarıma, bu süreçte maddi manevi desteğini esirgemeyen aileme, dostum Elif Batman'a çok teşekkür eder, çalışmanın tüm ilgililere yararlı olmasını dilerim.

İstanbul, 2014 Emine YİĞİT ARAS

KISALTMALAR

Age	Adı geçen eser
AP	Adalet Partisi
AÜİF	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
b.	İbn veya bin
BM	Birleşmiş Milletler
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
c.c	Celle Celalühü
Çev.	Çeviren
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
DİE	Devlet İstatistik Ensitüsü
DP	Demokrat Parti
Ed.	Editör
H.Ü.	Hacettepe Üniversitesi
Hz.	Hazreti
Hzl.	Hazırlayan
İFAV	İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları
İSAM	İslâm Araştırmaları Merkezi
Mad.	Maddesi
r.a	Radiyallahu anh

s.	Sayfa
S.a.v	Sallallahu aleyhi ve sellem
S.	Sayı
S.B.E	Sosyal Bilimler Ensitüsü
UÜSBE	Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Ensitüsü
Vb.	Ve benzerleri

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET……i

SUMMARY……ii

ÖNSÖZ……iii

KISALTMALAR……iv

İÇİNDEKİLER……vi

GİRİŞ

1.ARAŞTIRMANIN KAPSAMI AMACI VARSAYIMLARI.....1

1.1. Amaç 1

1.2. Araştırmanın Varsayımları.....1

1.3. Araştırmanın Yöntemi.....2

BİRİNCİ BÖLÜM

2. SOSYOLOJİK OLARAK GENÇLİK DÖNEMİNE GENEL BİR BAKIŞ 5

2.1. Gençlik Dönemi 5

2.2. Gençlik Sosyolojisiyle İlgili Kuramlar 7

2.3. Gençlik Döneminin Sosyolojik Özellikleri.....9

2.3.1. Gençlik Kültürü Ve Toplumsal Gençlik Yapıları 9

2.3.1.1. Geleneksel Toplum Yapısında Gençlik..... 11

2.3.1.2. Şehir Gençliği..... 12

2.3.1.3. Kasaba Gençliği..... 12

2.3.1.4. Köy Gençliği..... 12

2.3.2. Çatışma ve Bağımsızlık Arayışı.....13

2.3.3. Sosyalleşme ve Toplumsal Uyum.....15

2.3.4. Serbest Zaman ve Gençlik Merkezleri.....17

2.3.5. Gençlik Hareketleri 19

2.3.6. Kimlik Arayışı ve Yabancılaşma 20

2.3.7. Gençlikte Rol Model ve Özdeşleşme.....21

İKİNCİ BÖLÜM

3. DİNİ AÇIDAN GENÇLİK KAVRAMI.....24

3.1. Gençlerin Dini Yönelimleri/Gençte Anlam Arayışı 24

3.2. Temel İslam Kaynaklarında İdeal Gençlik Tasavvuru 30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

4. NURETTIN TOPÇU'DA İDEAL GENÇLIK TASAVVURU.....43

4.1. Nurettin Topçu Hayatı, Şahsiyeti, Fikirleri, Eserleri 43

4.2. Nurettin Topçu'nun Yaşadığı Dönemin Sosyal, Ekonomik ve Siyasal Açıdan Analizi 47

4.3. Nurettin Topçu'nun İdeal Gençlik Tasavvuru 53

4.3.1. İslam Rönesansı'nın Baş Aktörü Olan Gençlik..... 56

4.3.2. Millet Mistikleri..... 58

4.3.3. İslam Ahlakı 62

4.3.4. Hayatın Manası: İlahi Neşve 63

4.3.5. Maarif Davası 65

4.3.6. İdeal Gençliği Oluşturacak Üstün Rol Modeller 69

4.3.7. İradenin Davası..... 71

4.3.8. İsyan Ahlakı 74

4.3.9. Asi Ve Hür Gençlik 77

4.3.10. Hareket..... 80

4.3.11. Mesuliyet Şuuru..... 81

4.3.12. İdeal Gençliğe Karşı Dış Tazyikler: Haçlı Zihniyeti Ve Mason Yapılanmalar..... 84

4.3.13. Millet Felsefesi: İdeal Gençliğin Milletin Şuurunda Uyanması87

4.3.14. Yaşatma İdeali 91

4.3.15. Kurtuluş Yolu: Aşk..... 92

4.3.16. Millilik ve Vatan Sevgisi 93

4.3.17. Genç Ruhların Aşısı: Dostlar 95

4.3.18 Yazma Uğraşı 96

4.3.19 İdeal Gençliğin Ana Vasıfları: Hak Adamı ve İman Adamı Olmak 97

5. SONUÇ 104

KAYNAKÇA 107

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI AMACI VARSAYIMLARI

1.1. Amaç

Çalışmanın başlıca amacı, sosyolojik ve psikolojik güçlü etkileşimlerin yaşandığı gençlik döneminde başarılı bir şahsiyet ve dolayısıyla da başarılı bir toplumun inşası için uygun rol ve modellere duyulan ihtiyacı belirtmek ve Nurettin Topçu'nun idealize ettiği gençlik modelini ortaya koymaktır. Böylelikle günümüz gençliğine her yönüyle üstün, örnek rol modelleri sunmaktır.

1.2. Araştırmanın Varsayımları

- Gençler bir toplumda maddi ve manevi kültür mirasının en önemli taşıyıcılarıdırlar.
- Toplumsal değişim dönüşümlerde genç neslin siyasi ve toplumsal önemi yadsınamaz.
- Ülkelerin gelecekleri genç neslin nitelikleri ile doğrudan ilişkilidir.
- Gençlik insan hayatı içerisinde olumlu olumsuz tüm etkileşimlere en açık olan dönemdir. Bu durum onların özdeşleşebileceği başarılı rol modellere ihtiyacını hayatileştirir.
- Günümüz gençliği maddi ve manevi birtakım sorunlar ve buhranlar içindedir.
- Günümüz genç nesli "ideal bir toplum oluşturma" fonksiyonlarının bilinci ve özdenetimine sahip değildir.

- Bu fonksiyonların farkındalığını gençte oluşturmak ve ideal bir gençlik modeli ortaya koymak yönüyle dini ve ahlaki değerler ve bu değerlerle idealize edilmiş gençlik rol modelleri oldukça önemlidir.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada teorik kısım Din Sosyolojisi, Din Psikolojisi verileri ile Nurettin Topçu eserleri temel alınarak oluşturulan okuma, anlama, açıklama, yorumlama gibi düşünceye dayalı metotlar izlenerek oluşturulmuştur. Topçu'nun eserleri titizlikle okunarak anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda okuma sürecinde anlama metodu etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Anlamanın ardından kavramların daha iyi anlaşılması için açıklama yoluna başvurulmuş, yer yer yorumlama metodu da kullanılmıştır. Topçu'nun ideal gençliğe rol modelliği bizzat hayatı anlatılarak örneklemeye başvurulmuş, eserlerinde sıklıkla yer alan kavramlardan hareket ederek konu ile ilgili ilişkilendirme yolu izlenmiştir.

Çalışma öncelikli olarak Din Sosyolojisi'nin perspektifine uygun bir problemin varlığını hareket noktası yapmıştır. Bu problem, çalışmanın varsayımları arasında da yer alan "Günümüz genç nesli 'ideal bir toplum oluşturma' fonksiyonlarının bilinci ve özdenetimine sahip değildir." şeklindeki sayıltıdır. Öncelikle, bu problemin öznesi konumundaki genç nesil, toplumu inşa eden, kültür mirasını nesilden nesile taşıyan bir kavram olarak, sosyal yönü ağırlıklı ele alınmıştır.

Gençlik döneminin sosyolojik özellikleri temelde Mahmut Tezcan'ın "Gençlik Sosyoloji" ve "Gençlik Sosyolojisi ve Antropolojisi" eserleri ile gençlikle ilgili Sosyoloji, Din Sosyolojisi alanında eserlerden, çeşitli lisansüstü tezlerden faydalanılarak ortaya koyulmuştur. Bu özelliklerin yanında dinin gençlik dönemi üzerindeki etkisi, "Gençlikte Dini Yönelimler" anlatılmış, İslam'ın temel kaynaklarında yer alan verilerle "ideal gençlik" tanımlamasının kalıpları belirlenmiştir.

Bu kavramlar arasında temel problemimize çözüm olarak ele aldığımız "gençliğin olumlu rol modellere ihtiyacı" konusu örnek bir modelle ortaya konulmuştur. Bu rol model son dönem İslam Mütefekkiri Nurettin Topçu'dur. Nurettin Topçu hayatı

ve eserleri ile neslimize "ideal gençlik" çerçevesi çizen örnek bir rol modeldir. Çalışmanın başlığı, araştırmamızın ana çerçevesini belirlemektedir.

Çalışmada güçlük oluşturan unsurlar, gençlik döneminin mevcut çalışmalarda daha çok fizyolojik ve psikolojik yönleriyle öne çıkarılıp, gençlik dönemin sosyal özelliklerinin irdelendiği çalışmaların yetersizliği ve mevcut çalışmaların çok sınırlı genç örneklemi içermesidir. Bunlarla birlikte öznel denilebilecek bir başka problem de, gençlik kavramının, bu yaygın ele alınışlarını aşıp Din Sosyolojisi bağlamına oturtmak olmuştur. Çalışma, bu çabanın yanında, başta Din Psikolojisi ve Din Eğitimi olmak üzere ilgili diğer disiplinlerden faydalanılarak ortaya koyulmuştur. Ayrıca Topçu'nun ideal gençlik dönemine ve ideal tasavvuruna etki eden, İslam temel kaynakları çerçevesinden de ideal gençlik vurguları tespit edilmiş ve ayrıntıya girmeden genel kaideler sınırlandırılarak ifade edilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Topçu'nun hayatı bizzat öğrencilerinin derlediği "Nurettin Topçu'ya Armağan" eseriyle, Hüseyin Karaman'ın "Nurettin Topçu" çalışması ile şekillenmiştir. Topçu'nun eserlerinden hareketle o'nun fikri temayülünü oluşturan ve sıklıkla kullandığı temel kavramlar belirlenmiştir. Bu kavramların her birinin, anlamsal derinlik ve çıkış noktaları açısından, iç içe geçmişliği, yer yer kavramları yorumlamada, güçlüğe yol açmıştır. Söz gelimi Topçu'nun isyan kavramı, irade, özgürlük, mesuliyet, ahlak, sonsuzluk kavramlarıyla birebir ilişkilidir. İç içe geçmiştir.

Topçu'nun, bu çalışmaya konu olmasının en önemli sebebi, hiç şüphesiz kendisinin, iyi bir Müslüman Toplum Bilimcisi, olmasıdır. Topçu, hızlı, sosyal değişimlerin yaşandığı bir döneme şahitliğin tesiriyle, geçmiş ve gelecek arasındaki bağı, iyi tahlil etmiş ve İslam Rönesansını, ancak ideal bir genç nesil yetiştirmekle mümkün görmüştür. Topçu, İslam Rönesansını gerçekleştirmeye aday gördüğü İdeal Gençliğin, ihtiyaç duyduğu temel unsurları, kavramlarında sıkça işlemiş; bu konuda çözüm arayışları ve önemli tespitleri olmuştur. Örneğin, Topçu'nun, çalışmanın da bağlamını oluşturan, gençlik dönemi sosyal özelliklerinden bir kavram olan, "Rol modellere ihtiyaç" konusuna karşılık gelen "Millet Mistikleri" üzerindeki mülahazaları,

gençliğe, tarihi şahsiyetlerin büyüklüklerini anlatıp, örnek gösterme yönüyle, bir çözüm arayışıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

2. SOSYOLOJİK OLARAK GENÇLİK DÖNEMİNE GENEL BİR BAKIŞ

2.1. Gençlik Dönemi

Dünyanın globalleştiği, sekülerleşmenin arttığı, iletişim ve etkileşimin hızla yayıldığı günümüzde, gençlik döneminin yalnızca psikolojik değil sosyolojik olarak da incelenmesi büyük önem taşır. Çünkü gençlik dönemi toplumsal hayatın en dinamik, en kazanımlı ve etkileşimlere en açık dönemidir. Gençlik dönemi toplumla gelecek arasında bir bağ kurulmasını ve ulusların tarihi varlığını geleceğe taşımasını sağlayacak en önemli vasıtadır.

Gençlik dönemi, fiziksel, psikolojik yönleri olan bir dönemi ifade eder. Çalışmanın genelinde ağırlıklı olarak gençlik ve bu dönemin bütün kavramları sosyolojik yönleriyle ele alınmaya çalışıldı.

Gençlik kavramı sosyolojik olarak; kişinin çocukluk dönemindeki bağımlılığının yetişkinlik döneminde bağımsızlığa dönüştüğü bir dönemi ifade eder. Gençlik kavramı modernite kavramına bağlı ve paralel olarak gelişimini sürdürmüş, dolayısıyla tanımlamalar da bu parametre ekseninde şekillenmiştir. Gençlik kavramı kişiden kişiye, toplumdan topluma, devirden devire farklı özellikler göstermektedir. Bu farklılıklar gençlik döneminin bütün yönlerini içeren bir tanımlamayı güçleştirir. Gençlik üzerine yapılan tanımlamalar genellikle biyolojik ve kronolojik açıklamalardır. Bu açıklamalarda gençlik döneminin toplumsal açıdan etkileyen-etkilenen-değişken, dinamik yönü genellikle göz ardı edilir. Bazı tanımlar bu dönemin uyumsuz, asi, karmaşık yönünü öncelerken, gencin, toplumun teminatı ve ekonomik gücünü şekillendiren bir araç olduğunu ifade eden pozitif tanımlar da söz konusudur.

Gençlik kavramının tanımı sosyal, kültürel, biyolojik ve psikolojik parametreler birlikte değerlendirilerek yapılmalıdır. Bu dönem için daha çok biyolojik değişimler ve etkileri ön planda tutulsa da bir mesleğe girme, ekonomik, sosyal bağımsızlık kazanma ve yetişkin olma statüsüne ulaşma gibi konularda tanım daha çok sosyal ve kültürel faktörlerle ilişkilendirilir. Gençlik dönemini çeşitli yönleriyle bir arada değerlendiren birkaç tanımlar vardır. Atalay Yörükoğlu gençliği, çocuklukla erişkinlik arasında yer alan 12. yaştan 21. yaşa kadar uzanan ruhsal alanda önemli değişikliklerin belirdiği, hızlı bir büyüme, olgunlaşma ve yetişkinliğe hazırlık dönemi olarak tanımlamıştır. Batı dillerinde (adolescence) adolesan olarak isimlendirilen bu dönemin sözlük anlamı "büyüme"dir.[1] BM örgütünün tanımına göre genç, "15-25 yaş arasında öğrenim gören, hayatını kazanmak için çalışmayan ve ayrı konutu bulunmayan kişidir." Gençlik çağı; bireyin kişiliğinin sosyal nitelik kazandığı, içinde yaşadığı toplumun değer yargılarını, dini inançlarını, örf ve adetlerini başka bir ifadeyle sosyal ve kültürel yapısını öğrenip benimsediği dönemdir."[2]

Ferdin çocukluktan çıkıp yetişkinliğe hazırlandığı dönemi ifade eden gençlik dönemini; üst tabaka gençliği, orta tabaka gençliği, alt tabaka gençliği olarak veya metropol gençliği, şehir (kent) gençliği, kasaba ve köy gençliği şeklinde sınıflara ayırmak mümkündür. Bunun yanında biraz özele inerek ülkemizi de göz önüne aldığımızda gençliği; çalışan gençlik, işsiz gençlik, sosyete gençliği, arabeskçi gençlik, ortaöğretim gençliği, yükseköğretim gençliği, özürlü gençlik, suçlu gençlik, yurtdışı gençliği gibi sınıflara ayırmak da mümkündür.[3]

Gençlik dönemi ana babaya bağımlılıktan bağlılığa, tüketici değil aktif, üretken olmaya bir geçiştir. Genç için "Sosyal, fiziki, psikolojik olgunluğa erişmek" olarak ele aldığımız bu dönemde gencin; topluma üretken bir birey olarak katılabilmeyi başarabilmesi de oldukça önemlidir. Çünkü gençlik hangi toplum için söz edilirse edilsin, her zaman bir değer olarak kabul görmüştür. Gençlik, toplumların kalkınma ve gelişme potansiyelinin en önemli unsuru olmuştur. Gençlik aynı zamanda hem gencin

---

1 Atalay, Yörükoğlu, Gençlik Çağı, 7. Basım, İstanbul: Özgür Yayıncılık, 1990, s.375.

2 Mehmet Bayyiğit, Üniversite Gençliğinin Dini İnanç, Tutum ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Bursa, 1989, s. 33

3 Tuğçe Poyraz, Abdülkadir Zorlu, Birsen Şahin, Gülay Arıkan, Üniversite Gençliğinin Güncel Sorunlara Bakışı: H.Ü. Sosyoloji Bölümü Öğrencileri Örneği, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi 2003 / Cilt: 20 / Sayı: 1 / s. 1-32

hem de toplumun beklenti düzeylerinin yüksek olduğu bir dönemdir. Genç kendi geleceği ile ilgili hayallerini, hedeflerini ortaya koyarken, toplum da gençliği, kendi devamının sağlanması bakımından geleceği olarak görür.[4]

Bu sebeple öncelikle genci, yaşadığı bu karmaşık dönemin özellikleriyle tanıyıp, onun toplumsal uyumuna etki eden faktörlere değinilmelidir. Böylece bu karşılıklı etkileşimin boyutları görülebilir ve pozitif yöne evirilmesi sağlanabilir.

2.2. Gençlik Sosyolojisiyle İlgili Kuramlar

Gençlik konusunun tamamen sosyolojik yaklaşımla ele alınması ilk kez sosyolog Parsons tarafından II. Dünya Savaşı yıllarında yapılmıştır. Konuya yapısal-fonksiyonalist kuram içinde yaklaşan Parsons, toplumdaki yaş gruplarının rollerini tartışmıştır. Gençlik konusu daha sonra, S.N. Eisenstadt'ın "From Generation To Generation" adlı kitabında sistematize edilmiştir. [5] Onun, yaş gruplarının konumu, gençlik hareketleri konusundaki çözümlemeleri, olayın karşılaştırmalı ve tarihsel temellerini aramayı amaçladığını göstermiştir. Hem kuramsal, hem de uygulamalı bilgi elde etmeyi amaçlayarak, daha çok bugünkü gençlik kültürleri ve sorunlarını anlamaya çalışmıştır.

Gençlik konusundaki ilk sosyolojik araştırmalar, özellikle dört konu üzerinde yoğunlaşır ki bunlar Eisentadt ve Coleman'ın çalışmalarıdır: 1. Gençlik yaşamında arkadaş gruplarının önemi 2. Gençlik kültürleri ve gençlik alt kültürlerinin anlamı, nedenleri ve işlevleri, 3. Kuşaklararası ilişkilerin nedenleri, örnekleri ve sonuçları, 4. Toplumsal değişim ve dönüşümlerinde genç katılımın tarihsel ve siyasal önemi. Özellikle İngiltere'de yer alan genç işsizliği, gencin eğitimi, gençlik ve suçluluk, çalışma yaşamında gençlik gibi konular üzerinde durulmuştur.[6]

Yapısal fonksiyonalist yaklaşım içinde geliştirilen gençlik teorilerinin en önemli iki ismi Parsons ve Eisenstadt'ın görüşleridir. Bu görüşler; modern gençliği "aile rollerinden, yetişkinlik rollerine geçiş dönemi olarak" görmeleri, gençlerin eğitim ve

---

[4] Aylin Görgün Baran, Genç Ve Gençlik: Sosyolojik Bakış, Gençlik Araştırmaları Dergisi Yıl: 1,Cilt: 1, Sayı: 1, Ocak-2013, s.10. ; Poyraz ve Diğerleri; s. 1-32.

[5] Mahmut, Tezcan, Gençlik Sosyolojisi, 3.baskı, Ankara: Naturel Yay, 2003, s.1

[6] Tezcan, s.1.

hazırlık aşamasında bulunmalarından dolayı, yetişkinlerden daha düşük statüye sahip oldukları düşüncesi ve yetişkinler tarafından gençlere uygulanan yaptırımlar nedeniyle kuşaklar-arası çatışmaların görülebileceği, oluşan rol tecrübeleri ile de gence kimlik ve statü sağlaması açısından akran gruplarının fonksiyonlarının önemli olduğunun vurgulandığı görüşlerdir. Fonksiyonalistlerin akran gruplarına tanıdıkları bu işlevsellik, gençlik kültürü kavramını "problem çözücü" yaklaşımla ele almaları ile açıklanabilir.[7]

Gençlik kültürü ve gençlik alt kültürleri kavramları yapısal-işlevsel kuram tarafından getirildi. Gençlik kültürü, radikal bir biçimde karşı-kültür kavramına dönüştü. Gençlik konusu, National Deviancy Conference'ın (İngiliz Sosyolojisi içinde gençlik konusunun farklı kuramsal yaklaşımlarla ele alındığı tartışmalar) tartışmalarında toplumsal reaksiyon kuramı ve Marksist çözümlemelerle ele alınır. Bu tartışmalar sonucunda yeni dalga Gençlik Sosyolojisi ortaya çıktı. 1970'lerin sonlarında hem kuramsal hem de uygulamalı çalışmalarla sosyolojinin bu dalı gelişmeye başladı. [8]

Sosyolojide gençlik kavramıyla ilgili kuramlar; yapısal işlevsel, yapısal çatışmacı, sembolik etkileşimci olarak sınıflandırılabilir.

Yapısal-İşlevsel Kuram ve Gençlik: Bu kuram toplumu birbiriyle ilişkili bir bütün olarak ele alır. Bu kuramda toplumsal bütünleşme açısından gençlik ele alınmıştır. Gençlikte bu yapının yani bütünün bir parçasıdır ve parçadaki değişim bütünü etkileyeceğinden değişme yapısal işlevselciler tarafından arzu edilmeyen bir durum olarak görülür. Genç, toplumla uyumlu sosyal ilişkiler kurmalıdır. Yapısal işlevselci yaklaşım gençlik döneminin en belirgin özelliği olan değişimin yaratacağı sorunlara dikkat çekerek bütünleşme ve uyum sağlanması için tüm toplumsal kurumların ahenk içinde hareket etmesini gerekli görür. Eğer genç, toplumla bütünleşemez ve uyum sağlayamaz ise kuşaklar arası çatışma ve gerginlik ortaya çıkar. Bu gerginliğe meydan vermemek için gencin kişilik gelişiminin en az sorunla atlatması için aile ve okul, gence rehberlik ve rol modeli sunmakla görevlidir.[9]

---

7 Baran, s.1-25.; Tezcan, Gençlik Sosyolojisi ve Antropolojisi Araştırmaları, s.1-17.

8 Tezcan, s.1-4.

9 Tezcan, s. 4-17; Baran, s.1-25.

Yapısal-Çatışmacı Kuramda Gençlik: Bu kuramda toplumda yer alan sınıf eşitsizlikleri, güç, iktidar, emek kavramları üzerinde yoğun olarak durulur. Özellikle güç paylaşımı, gücün eşit olmayan dağılımı, toplumsal yapının insan ilişkilerine etkisi gibi konulardan hareketle gencin toplumsal değişimin etkisi ile toplumsal normlara uygun davranmamasının onu toplumsal kurumlarla çatışmaya götürdüğü aile eğitim ve ekonomik alanlarla ilgili gerginliklerin yaşanmasının sebep olduğu ifade edilir. Özetle, çatışmacı kuramda gencin sorunları toplumsal sistemlerin sorunları ile bağlantılı olarak ele alınır.[10]

Sembolik Etkileşimci Kuram ve Gençlik: Kuramının hareket noktasını toplumsal ilişkiler oluşturur. Gencin toplumsal etkileşimi, kişilik/benlik gelişimi üzerinde durulan kuramda, benlik, toplumsal yapının norm ve değerlerinin öğrenilerek içselleştirilmesini ya da bunlara öznel yorumun katılmasını ifade eder. Böylece genç toplumun kültürel kodlarını öğrenirken aslında bu sürece kendi anlamsal ve yorumsal durumunu da katarak biçimlendirir ve toplumun bir bireyi haline gelir. Bu kuram sosyolojik açıdan gencin kendini var etme konusunda etkili olan bir kuramdır. Çünkü genç, sosyal ilişkilerinde bir taraftan toplumun normlarına yönelirken öte taraftan kendi kurallarını da oluşturur.[11]

2.3. Gençlik Döneminin Sosyolojik Özellikleri

Gençlik döneminin fiziksel ve psikolojik özelliklerinin yanında çatışma, yabancılaşma, toplumsal uyum vb. kavramlarla ifade edilen sosyolojik özellikleri de vardır. Çalışmanın bu kısmında konumuz açısından önem arz eden bu özellikler üzerinde durulacaktır.

2.3.1. Gençlik Kültürü Ve Toplumsal Gençlik Yapıları

Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütününe kültür denir.

---

10 Tezcan, s.4-17; Baran, s.1.
11 Tezcan, s. 4-17; Baran, s.1.

Gençlik sosyolojisi, kültür kavramının "bir yaşam tarzı" şeklindeki en genel tanımıyla ilgilenir. Gençlere özgü ayrı bir kültürden ilk kez 1942'de Linton söz etmiştir. Gençlik kültürü kavramını yaş ve cinsiyet rolleriyle birleştirerek ortaya koyan ise Parsons'tır. Parsons, gençlik kültürünü sorumluluk ve sorumsuzluk kavramlarını kullanarak tanımlamıştır. Buna göre gençlik kültürü, yetişkin dünyasının üretici çalışmasına, rutin işlerine ve sorumluluklarına karşı, ters orantılı değerler geliştirir. Gençlik, tüketim, zevk verici boş zaman faaliyetleri ve sorumsuzlukla ilgili kendi değerlerini geliştirir. [12] Kısaca gençlik kültürü, gençlerin paylaştığı inançlar, değerler, semboller ve eylemleri ifade eder.

Gençlik kültürü birçok alt kültürü içerir. Gençler arasında görülen sosyal farklılıklar; cinsiyet ayrımı, sosyal sınıf ve çeşitli ırksal, etnik ve dinsel farklılıklardır. Bu sosyal farklılıklar tek/evrensel bir gençlik kültüründen bahsedilmesini imkânsızlaştırmakta; birçok gençlik alt-kültürünün var olduğunu kabul etmemizi sağlamaktadır. Bu nedenle gençlik konusu tek bir sosyoloji teorisiyle anlaşılamayacak kadar geniş bir alanı oluşturmaktadır. Gençliğin sosyal farklılıkları dikkate alınarak yapılan gençlik sınıflandırmaları, birçok gençlik alt-kültürünün var olduğunu gözler önüne sermektedir. Örneğin Devlet Planlama Teşkilatı'nın yaptığı sınıflandırmada gençlik beş ayrı grup altında toplanmıştır. 1.Öğrenci gençlik: Orta öğrenim gençliği, yükseköğrenim gençliği, 2.Okul-dışı gençlik: Çalışan gençlik, kırsal alan gençliği, işsiz gençlik, asker gençlik, gecekondu gençliği, 3. Özel Durumlu gençlik: Bedensel ve zihinsel özürlü gençlik, hükümlü ve tutuklu gençlik, 4. Yurtdışındaki Türk gençliği 5. Yerleşim Birimine Göre gençlik: Köy gençliği, kentli gençlik, kır-kent gençliği.[13]

Gençliğin birçok alt kültür formunun oluşmasını sağlayan bu çeşitliliği, toplum yapılarının değişmesi ile gençlik kültürünün de değiştiği şeklinde açıklayabiliriz. Burada, gençliğin çeşitli toplum yapılarında gösterdiği farklılıklara değinmek gerekir.

---

[12] Vildan, Akan, Dünyada Ve Türkiye'de Güncel Sosyolojik Gelişmeler "Üniversite Gençliğinin Genel Uyumu ve İşgücü", Ankara: Sosyoloji Derneği Yayınları, ,1992,s: 873-879, Poyraz ve Diğerleri, s. 1-32.

[13] DPT Raporu, 1983: 16; Poyraz ve Diğerleri, s. 1-32

2.3.1.1. Geleneksel Toplum Yapısında Gençlik

Köyde yaşayan bir genç ile şehirde yaşayan bir genç arasında yahut geniş ailede yetişen bir genç ile çekirdek ailede yetişen genç arasında belirgin farkların olması kaçınılmazdır. Geleneksel toplumlar 'cemaat' özelliği gösterir. Geleneksel toplumların karşımıza çıkan en belirgin özellikleri 'biz' duygusunun hâkim olması, resmi ilişkiler yerine sürekli ve birincil ilişkilerin yaygınlığı, ekonomik hayatın tarım ve hayvancılığa dayandığı, büyük aile tiplerinin varlığı, milli ve dini değerlerin örf ve adetlerin sistemli yaşanması ve dolayısıyla toplumsal denetimin genç üzerinde etkinliğidir. Gencin davranışında, sosyalleşmesinde genel olarak aile özelde de daha çok geniş ailede otoriter figür olan yaşlılar söz sahibidir. Büyükler örnek alınması gereken önderlerdir. Böyle bir sistem ve anlayış içerisinde yetişen genç büyüklerinden aldığı sosyal mirası devam ettirmekle vazifelidir. Geniş aile içinde yetişen gencin kuşak olarak hem kendi anne babası hem de bir önceki kuşak yaşlı ebeveynlerin etkisi altında yetişmesi baskı, yadırgama, bağımsız olma, çatışma durumlarını da artıran bir durum olarak karşımıza çıkar. [14]

Geleneksel toplumların bu cemaat özelliklerine karşın cemiyet tipli toplum yapılarında maddi değerler sistemi hâkim olup bireysellik, özgür olma isteği ön plandadır. Biz ruhu yerini ben merkezine bırakmıştır. İnsanlar arası ilişkiler resmi olup, ikincil ilişkiler söz konusudur. Toplumdaki işbölümünün gereği olarak insanlar arasında sözleşmeli dayanışma şekli vardır. Toplumsal denetim toplumsal telakkiler, örf ve adetle değil yazılı kanunlarla sağlanır. Geleneksel toplumlara göre sosyal baskı yoğunluğu daha azdır. Toplumsal değişim daha hızlıdır. Ekonomik hayat daha çok sanayi ve ticarete dayanır. Toplum açık ve dinamik bir yapıya sahiptir. Ferdi mülkiyet esastır. Çekirdek aile tipi yaygındır. Cemiyet tipli toplumda yetişen genç daha ferdiyetçi, bağımsızlığına düşkün, örf ve adetlerden kopuk değişimlere daha uyumlu bir haldedir.[15] Cemiyet tipli toplum yapılarından cemaat tipli toplum yapılara doğru gençliğin konumunu değerlendirmeye çalışalım.

---

[14] Ali Kala, 18 – 25 Yaş Grubu Gençlerin Dini Tutum Ve Davranışları (Kürtül Kasabası Örneği), (Erciyes Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi) ,2006,s.14-21.

[15] Kala, s.16-21.

2.3.1.2. Şehir Gençliği

Gençlerin yetiştiği aile, çekirdek aile tipidir. Çekirdek ailede kadın erkek eşitliği üzerine kurulmuş demokratik aile kuralları geçerlidir. Babanın yanında anne de çalışıp para kazanarak ev ekonomisine katkıda bulunabilmektedir. Aileler birbirinden bağımsızdır. Akraba ve komşuluk ilişkileri, toplumsal denetim yönüyle daha azdır. Genç, geleneksel toplum yapılarındakine göre aileden daha bağımsız, özgür ve serbest zaman etkinlikleri daha çeşitlidir. Gençler için, sportif faaliyetler, kültürel etkinlikler, internet aracılığıyla elektronik etkileşim grupları oluşturma, kişisel gelişim kursları, panel, konferans, sergi vb. etkinliklere katılma, bu imkânlardan bazılarıdır. Böyle bir çevre ve aile ortamında yetişen genç üzerinde de doğal olarak bu çevre ve ortamın dinamik yapısı gözlenecektir.[16]

2.3.1.3. Kasaba Gençliği

Kasaba, hem köy, hem de şehir kültürünün özelliklerine sahip toplumsal bir kategoridir. Bu bakımdan kasaba gençliği cemaat kültüründen, cemiyet kültürüne doğru gerçekleşen değişimin gözlemlenebildiği bir yapıdır. Kasaba gençliğinde toprağa bağımlılık iyice azalmış gençler direkt para getirecek işlerde çalışarak önemli ölçüde ekonomik özgürlüğünü kazanmışlardır. Ekonomik bağımsızlık onlara güven vermektedir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak eskiden olduğu gibi yaşlılar her hususta gençlere hâkimiyet kuramamakta, yaşlılar gençliğin bu değişiminden yakınmaktadırlar. Gençler ise büyüklerin her işlerine karıştıklarından ve kendilerini anlamadıklarından şikâyet etmektedirler.[17]

2.3.1.4. Köy Gençliği

Teknoloji ve sanayi alanındaki gelişmeler, şehir toplumunu etkilediği gibi tarım toplumunun yerini yavaş yavaş fabrika toplumuna bırakmasıyla köylerin de hızlı bir sosyal değişime uğramasına sebep olmuştur. Bu durum, toplumsal yapıda değişimin

[16] Kala, s.16-21; Tezcan, Gençlik Sosyolojisi, s.103-115
[17] Kala, s.16-21.

öznesi ve fiili konumunda olan gençte daha belirgin olarak göze çarpar. Modern tarım aletlerinin üretimiyle köyde tarımla uğraşılan süre azalmış, çocuklara okuma olanakları, köy dışında fabrika ve inşaat işçiliği gibi alanlarda genç işçiliği gibi imkânlar sağlamıştır. Bu tür köy dışı yönelimler aracılığıyla gençler farklı yenilikler, kültürler ve anlayışlarla karşılaşmakta ve bu farklılıkların etkisi onların tutum ve davranışlarına yansımaktadır. "Bu değişimleri, yaşlı kuşak diyebileceğimiz elli yaşın üzerindeki insanlarla gençleri karşılaştırdığımızda daha iyi fark edebiliriz. Yaşlı kuşak daha çok eski, geleneksel, kolektif anlayış ve yaşayış şeklini benimseyip yaşamını o doğrultuda sürdürme taraftarı iken; gençlerde eskiye karşı bir ilgisizlik ve daha bireysel bir yaşam anlayışı hâkimdir." [18]

Köy gençliği baba mesleğine devam etme, okumak veya çalışmak için köy dışına çıkma, köy odası veya kahvehanelerde boş zaman faaliyetlerini gerçekleştirme, askerlik ve evlenme gibi farklı eğilimler gösterebilir.

2.3.2. Çatışma ve Bağımsızlık Arayışı

Fizyolojik ve psikolojik değişmelerin hızlı yaşandığı bu dönemde, genç çoğu kez yeni duygu ve dürtülerin tesirinde kalabilir.[19] Bunun sonucunda genç, ailesi ve toplumla karşı karşıya gelerek, bir takım uyum sorunları ve çatışma durumları yaşayabilir. Aşırı hassaslaşma, tenkit, eleştiri ve ithamlara tahammülsüzlük, bağımsız olma ve topluma karışma isteği, kendini ispat etme yönelimleri de bu çatışmaları tetikleyen etkenlerdir.

Genç, bağımsız olmak ve tek başına kararlar almak ister. Gençlerin sosyal yaşantıları ciddi değişmelere uğramakta, her birinin çevre ve odak merkezleri değişmekte ve gelişmektedir. Aile ise koruyucu ve tutucu yaklaşımı, yenilikleri karşılayışı ve kavrayışı bakımından gençten oldukça farklı toplumsal değer yargılarını ortaya koyar. Genç ise bu değer yargılarıyla çatışmadan yaşamayı öğrenmek zorundadır. Aslında çatışma olağandır. Bilim ve teknoloji alanında meydana gelen hızlı gelişme ve değişmeler, değer yargılarının, yaşam tarzlarının, değişmesini zorunlu kılar.

---

18 Kala, s.16-21.

19 Hüseyin Peker, Din Psikolojisi, İstanbul: 2003, s.106.

Bu da kuşaklar arasında uyum problemleri olarak yansır. Yetişkin kuşaklar yeniliklere uymakta güçlük çekerken hızlı bir değişim adaptasyonu sağlayan gencin durumunu benimseyemez, empati yapamaz. Geleneklere ve eski yaşam anlayışına sımsıkı tutunup çocuklarına da kendi eğilimlerini dayatabilirler. Bu yadırgama, yeniliğe açık, hızlı değişmelere ayak uyduran bağımsızlığa yönelen gençte eski kuşaklara ait diye düşündüğü iyi ya da kötü olarak tasnif etmediği tüm değerlere karşı bir baş kaldırma yönelimi de doğurur.

Çatışma iki kuşağın farklı dönemlerde toplumsallaşması, büyümeye bağlı olarak yeni olanaklar edinen ergenin kendini yetişkin olarak kabul ettirme çabası, ergenin yeni statülerine anne ve babasının uyum güçlüğü çekmesi ve kuşaklar arasındaki eğitimsel farklılıklar gibi nedenlerden kaynaklanır.

Sonuç olarak gençler ve yetişkinler arasında düşünce, inanç ve eylem bakımından farklılıklar olması kuşak çatışmasına(Generation conflict) neden olmaktadır. Bu dönemde bir yandan fiziksel büyüme sonucu karşı cinsin fark edilmeye başlanması ile bu yöne dönen ilgi, diğer yandan zihinsel gelişme sonucu o zamana kadar öğrendiklerini eleştirip irdeleme eğilimi söz konusudur. Onlar artık "nedir?", "nasıl yapmalıyım?" yerine "nereden biliyorsun?", "niçin yapmalıyım?" sorularını sorarlar. Büyüklerin sözleri ile davranışları arasındaki tutarsızlıklarını tespit edip eleştirirler.[20]

Bağımsızlık isteğinin karşımıza çıktığı gençlik çağında birey, dışarıya yönelir. Dışarıda yapılan tüm faaliyetlere ilgi gösteren genç, ev ortamından rahatsız olur. Ailesi açısından ele alındığında bağımsızlığı tercih eden gencin arkadaşlarına bağlanma isteği dikkat çeker. Genel anlamda bağımsızlık arzulayan genç her türlü otoriteden sıkılmaktadır. Evde karşısında otorite olarak babası bulunur. Küçüklüğünde hayran olduğu ve model aldığı babasını ergen artık beğenmez. Onun otoritesinden sıyrılmaya çalışmakta ve isyankâr tavırlar sergiler. Toplumda karşılaştığı diğer otorite odakları da gencin nazarında espiri malzemesi olur. Kendi ayakları üzerinde durma eğiliminde olan ergen, otoriteleri yok etmek ister. Gençte toplumsal olaylara ve politikaya ilgi de artar.

---

[20] Beyza Bilgin, Muallâ Selçuk, Din Öğretimi, Ankara: Akid Yayınları, 1991, s.75.

Kulaktan dolma ya da ödünç alınmış görüşler savunulur, ateşli tartışmalara girilip taraf olma ve bilinçsiz kutuplaşma baş kaldırma yönelimleri artar.

2.3.3. Sosyalleşme ve Toplumsal Uyum

İnsan toplumsal bir varlıktır ve toplumsal yaşam onun akıl ve düşünme yeteneğinin eseridir. İnsan, bir yandan biyolojik büyüme sürecini tamamlarken, diğer yandan toplum normları ile bütünleşmekte ve içinde yaşadığı toplumun üyesi olmaktadır. Dolayısıyla insanın kişiliği toplumsallaşma sürecinde oluşmaktadır.[21] Toplumsallaşma (socialization) toplumun temin ettiği olanak ve zorlamalar aracılığıyla bireyin kişiliğini oluşturan potansiyel haldeki güçlerinin açığa çıkarılması, aktifleştirilmesi sürecidir. [22] Bu süreçle beraber insan, toplumun ortaya koyduğu hareket modelleri ve düşünme biçimlerini öğrenerek toplumun kültürü ile bütünleşip içinde yaşadığı topluma uyum sağlayabilmektedir.[23]

Bireyin toplumda saygınlık kazanmaya ve statü sahibi olmaya gerek duymasına bağlı olarak toplumsal gelişim ve uyum sürecine toplumsal uyum (social adjustment) denir ve bu süreç " insanın bilgisinin arttığı ölçüde, toplumsal değişmelerden haberdar olduğu ölçüde gerçekleşir."[24] Gençlerin toplum yaşamına katılmasını sağlayan sosyalleşme unsurları; aile, arkadaş, okul, meslek gruplarıdır. Bunların yanında boş zaman faaliyetleri, televizyon, kitap ve dini faaliyetler de gencin sosyalleşmesine etki eden etkenlerdendir. Bu unsurları kısaca ele alalım: (Bunlardan serbest zaman faaliyetleri çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı olarak ele alınmaya çalışılacaktır.)

Aile, gencin sağlıklı bir şekilde topluma uyum sağlaması ve yeteneklerini açığa çıkarmasında birincil grup olarak kendini gösterir. Aile gencin maddi, manevi, fikri ve

---

21 Zeki Arslantürk, Tayfun, Amman, Sosyoloji, İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2000, s. 171–172.

22 Hüseyin, Akyüz, Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavram ve Alanları Üzerine Bir Araştırma, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1991, s. 215.

23 Arslantürk - Amman, s. 172

24 Özcan, Köknel, , Zorlanan İnsan, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1998, s. 36.

sosyal gelişimine fırsat verdiği ölçüde genç, toplumsal değerlerle uyum içerinde olur. Toplumsal değerlerle çatışmaya girmez.

Toplumunun en küçük temeli olan aile, gencin ilk sosyalleşme tecrübesine atıldığı yerdir. Aile ilişkileri gencin bireyselleşmesi ve toplumsallaşması açısından oldukça önemlidir. Anne ve babanın birbirleriyle olan ilişkilerinin sağlıklı olması gencin sağlıklı ilişkiler kurmasını sağlarken olumsuz tutum ve davranışlar gencin psikolojik durumunun bozulmasına, aile, arkadaş ve okul çevresiyle olan ilişkilerinin olumsuz yönde etkilenmesine neden olabilir. Genç bu olumsuz yaşantıların etkisiyle güvensiz, saplantılı ilişkilere, normlardan sapan davranışlar sergileyen gruplara (gençlik çeteleri, terör faaliyetleri) katılması söz konusu olabilir.

Ailenin sahip olduğu sosyo-ekonomik düzey, anne-babanın ruh sağlığını etkilediği gibi aile içi ilişkileri ve dolayısıyla gençlerin kişiliğini de etkiler. Anne-babanın mesleki durumunun eğitim düzeylerine bağlı olduğu düşünüldüğünde, onların mesleklerinin sağladığı ekonomik gelir ve toplumsal statülerinin gencin arkadaşlarıyla ve toplumsal çevresiyle olan ilişkilerini etkileyeceği söylenebilir.[25]

Arkadaş çevresi, gencin toplumsallaşmasında ikincil hatta yer yer birincil bir grup olma özelliğini gösterir. Arkadaş grubu, ergenin toplumsallaşmasına katkıda bulunurken; onun eşitlikçi toplumsal ilişkiler kurmasına, sadakat ve cesaret gibi duygularının gelişmesine, toplumda yasak olarak kabul edilen konuları özgürce tartışabilmesine, kendine güven duymasına, başkalarıyla işbirliği yapmayı öğrenmesine ve gelişimine katkıda bulunabilecek oyun vb. faaliyetlere katılmasına yardımcı olur.[26] Tezcan'ın belirttiği bu olumlu etkilerin yanında gençler için arkadaş grupları bağımlılık yapan maddelerin (alkol, uyuşturucu vb.) kullanıldığı, saplantılı, aşırı gruplara(satanist gruplar) girme gibi olumsuz sonuçlarını da doğurabilir.

Okul, gençlerin kendi akran grupları ile sosyalleşmesinin en yoğun olduğu kurumlar arasındadır. Genç okulda edindiği bilgileri toplumsal yapı içerisinde hızlıca dönüştürebilme fırsatını yakalar. Okulun, toplumun genç nesilde yeniden yaratıldığı bir mekân ve temel fonksiyonunun ise toplumsal varlık yaratmak olduğunu belirten

25 Akyüz, s. 218-219
26 Tezcan, Gençlik Sosyolojisi, s. 162-164.

Durkheim, toplumsal varlığın ise, grubun düşünce, his ve alışkanlıklarının oluşturduğu bir sisteme benzediğini ifade ederek, gençlerin okulda, ait oldukları toplumun ortak inanç ve davranış normlarını öğrenerek toplumdaki yerlerini aldığını, çünkü okulun temel fonksiyonunun genç nesilleri toplumdaki ortak yaşama hazırlamak olduğunu söylemektedir.[27]

Televizyon, internet vb. iletişim araçları, teknolojinin ilerlemesi ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ile televizyon, internet (facebook, twitter) gibi medya organları bireyler için etkili sosyalleşme araçları haline gelmiştir. Bu sosyalleşme alanı ile gençler yetişkinlere göre daha ilgilidir. Gelişen bilgisayar teknolojisi ve internet ağı, gençlerin kendi dışındaki hayatları, kültürleri, gelişim ve değişimleri yakından tanımalarına olanak sağlamaktadır. Bu süreç onların diğer sosyalizasyon süreçlerinden daha etkili bir şekilde değer, tutum ve davranışlarına etki etmektedir. Bu araçlar gençler için bir kısım olumlu nitelikleri barındırsa da, genelde sağlıklı sosyal kimlik kazanmalarına olumsuz etki ederler.

Gençler, kimlik arayışları esnasında kendilerine medya tarafından sunulan rol modellerle rahatça özdeşleşebilir. Hızlı bir toplumsallaşma süreci yaşayan gençler izledikleri film ve dizilerdeki kahramanları, olumlu ve ya olumsuz kişilik yönlerini ayırt etmeden idealize edebilir ve rol model seçebilir. Duyu organlarının bilişsel yönden öğrenebileceği her yöne temas eden televizyonun yanına bilgisayar (internet) da eklendiğinde, gençlerin sosyalleşme ve uyum sürecine etkilerinin boyutları göz önüne çıkar. Özellikle bu yaslarda genç, kalıcı sosyal grup ve çevre iliksileri kurma isteği içerisindedir. Bundan dolayı sosyal ilişkileri aktiftir. Arkadaşlık edinmede daha dengeli ve gerçekçidir. İlgi alanlarına evlilik, çocuk yetiştirme, zenginlik, fakirlik, eşitlik, adalet, meslek edinme gibi kavramlar da girmiştir. [28]

2.3.4. Serbest Zaman ve Gençlik Merkezleri

Boş zaman faaliyetleri gençlerle ilgili olarak üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Genç artık oyun döneminden sıyrılmış toplumsal olaylara ilgisi artmıştır.

---

[27] Akyüz, s. 249.

[28] Atilla Ferah, Gençlik Kampları (Serbest zamanı değerlendirme sürecinde), Ankara: Ercan Matbaası, 2000, s. 79–80.

Sosyalleşme isteğinin yoğun olarak hissedildiği bu dönemde genç, buluşmalar, toplantı, parti, sinema tiyatro, okuma, spor vb. etkinliklerle ilgilenir. Genelde bu boş zaman etkinlikleri amaçsız ve plansız gelişir. Televizyon, internet, müzik dinleme, gezme gibi aktivitelerde bulunan genç; akran gruplarıyla birincil ilişkiler geliştirir.

"Genç, aile, iş ve okul ortamında konuşamadığı birçok konuları akran grubu içerisinde konuşma fırsatı, bulur. En son moda ve gelişmeler burada konuşulur. Genç, grupta güven ve kabul gördüğü için sadakat, cesaret ve katılma duyguları gelişir. Akran grubunun birçok faydaları olduğu gibi bazen gencin zararlı alışkanlıklar kazanmasına ve suça yönelmesine sebep olabilmektedir. Bu konuda ailelerin dikkatli olması gerekir.[29]

Büyük kentlerde yaşayan gençlerle, kırsal kesimdeki gençlerin serbest zaman faaliyetleri benzerlikler gösterse de kentte imkânlar daha geniştir. Kentte birçok imkâna sahip olan gençlerin, spor yapmak, kitap okumak, araştırma yapmak, fotoğrafçılıkla uğraşmak, halk oyunlarına katılmak, yabancı dil öğrenmek, bir müzik aleti çalmak, resim yapmak, seyahat etmek gibi yapıcı serbest zaman etkinliklerine katılımının sınırlı olduğu görülür. Bunun sebepleri arasında; ailenin ekonomik yetersizliği, bu faaliyetleri sağlama da örgütleşememe, serbest zamanları etkin değerlendirme teşvikinin ve bilincinin sağlanamaması, özellikle genç kızların üzerinde yer alan sosyal ve geleneksel baskılar vb. söz edilebilir.

Gençlere yönelik gerek yerel belediyelerin bünyesinde, gerek Milli Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde birçok etkin serbest zaman etkinliği ücretsiz sunulmaktadır. Bu etkinlikler gerçekten gencin sosyal gelişimine olumlu etki eden nitelikli aktivitelerdir. Gençlik merkezleri, gençlik kampları, halk oyunları, spor turnuvaları, bilgi yarışmaları, okuma kampları, satranç, voleybol, futbol, yüzme, binicilik, film okumaları, seminer, kurs ve konferanslar, gençlik şuraları, yazarlar ve sanatkârlarla birebir buluşmalar, müze, sergi faaliyetleri gençler için etkin serbest zaman faaliyetleri arasında yer alır.

---

[29] Tezcan, Boş Zamanların Değerlendirilmesi Sosyolojisi, Ankara: Atilla Kitabevi,1994, s. 131–134.

Gençlik merkezleri serbest zaman faaliyetleri konusunda başarılı bir örgütlenme modelidir. Okullarda etkin, yapıcı serbest zaman faaliyetleri üzerinde çalışmalar yapılacak öncelikli kurumlardır. Gencin ilgisine ve yeteneğine göre serbest zaman etkinliklerine yönlendirilmesi onun başarılı, sağlıklı bir sosyal uyum sürecinde olmasını sağlar. Ergenlik döneminin olumsuz etkileri faydalı uğraşlarla en aza indirilmiş olur. Gençler, yapıcı etkinliklerle amaçsız, olumsuz kişilik gelişiminden, zararlı alışkanlıklardan, aşırı sapkın görüş ve faaliyetlerden uzak sağlıklı bir kimlik gelişimi gerçekleştirir.

2.3.5. Gençlik Hareketleri

Gençlik dönemi insan hayatının en tepkisel, en duyarlı dönemidir. Genç, aile, akran grupları, eğitim kurumları etkisiyle sosyalleşme ve toplumsal uyum sürecine girer. Gencin yaşadığı bu süreç onu çeşitli sosyal hareketlere iter. Toplumsal ve siyasi nitelik taşıyan bu hareketler genç için, söz sahibi olduğu, idealize ettiği kişilere benzediği, ailenin otoritesinden sıyrılabildiği bir alandır.

Sosyal hareketler, "belirli amacı, planı ve programı olan bir sosyal grubun toplumdaki egemen sosyal kurum ve örgütlerin yapısını, ilişki biçimlerini değiştirmek ve yerine kendi istedikleri yeni ilişki biçimlerini koymak için giriştikleri örgütlü ve ortaklaşa eylemler"[30] olarak tanımlanmaktadır. Sosyal hareket, yeni bir hayat tarzı ve toplum modeli talebini taşıyan kolektif davranıştır.[31]

Gençler, toplumsal konulara çeşitli tepkiler geliştirirler. Bazısı siyasi duyarsızlık sergilerken, bazısı geleneksel toplum düzenini reddederek, yabancılaşan, otoritelere isyan eden bir tavır içindedir. Gençler yoğun etkileşim sürecinde aileleriyle yaşadığı çatışmaları, zamanla siyasi bir başkaldırı olarak ortaya çıkarabilir. Sırf muhalefet etmek için muhalefet edenler olduğu gibi, belirli, planlı yönetilen başkaldırılara ortak olan gençler de vardır. Gençlik hareketlerinin belirli ülkelerde değil, dünya genelinde ortaya çıkması gençlerin yapılarıyla ilgili bir ortak yöne dikkat çeker. Kültürümüzdeki "Delikanlı" nitelemesi de bu ortak yöne dikkat çeken bir kavramdır.

---

30 S. Kızılçelik,Y. Erjem, Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü, İzmir: Saray Kitabevi,1996, s.494.

31 Ünver Günay, Din Sosyolojisi, 8. Baskı, Kayseri: İnsan Yayınları, 2008, s.485

Gençler hakseverdirler, yardıma hazırdırlar, haksızlıklara ve düzensizliklere karşı sabırsızdırlar. Kendi kişiliklerini kanıtlama, bağımsızlıklarını kazanma çabası gösterirler. Sürekli bir arayış içerisindedirler. Bir amaca yönelmek, yeni değerlere bağlanmak isterler. İnançları uğruna savaşır, her özveriye katlanırlar. İşe ve eyleme önem verirler; başarmak isteğiyle doludurlar. Her yeni duygu onlarda bir tutkuya dönüşür. Toplumda meydana gelen değişiklikler, toplumsal çalkantılar, kargaşalar vb. insanı en çok gençlik döneminde etkilemektedir. [32]

Toplumun en hareketli, en dinamik kesimini oluşturan ve eyleme önem veren gençler, siyasal katılıma da eğilimlidirler. Özellikle yüksek öğrenim gençliği arasında bu eğilimin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Gençlerin sosyal hareketlilikte etken olması gayet normal ve olumlu bir süreçtir. Her toplumda gençler çeşitli dönemlerde amaçlarına ulaşmak için harekete geçmiş çeşitli eylemler gerçekleştirmiş ve çeşitli mücadele yöntem ve teknikleri geliştirmişlerdir. Bu durumu olumsuz yapan gençlerin aşırı gruplar tarafından yönlendirilip kötü amaçlara ortak edilmesidir. Gençlere hoşgörü ve sevgiyle yaklaşıldığı, iyi bir gelecek hazırlandığı, siyasal eğilimleri düzenlendiği, yol gösterildiği takdirde iyi sonuçlar elde edilebilecekken; gençlere iyi bir gelecek sağlanamaması, onların sevgi ve hoşgörüden yoksun bırakılması, siyasal eğilimlerine yön vermelerine yardımcı olunamaması hâlinde birçok genç istediği ortamı sağlayabileceğine inandığı başka kişi ya da örgütlere yönelebilmektedir. Bu bakımdan toplumun dinamik gücü olan gençlerin iyi yerlere kanalize edilmesi gerekmektedir.

2.3.6. Kimlik Arayışı ve Yabancılaşma

Gençlik döneminin bir diğer önemli özelliği de gencin, mesleki, toplumsal ve cinsel kimlik arayışı içerisinde olmasıdır. Bu çağda genç, kendini tanımlamak ister, bir içe dönüş serüvenine giren genç; neler hissettiğini, hayata niçin geldiğini, ne yapabileceğini, ne olmak istediğini, toplumdaki yerini, kendisinden beklentileri öğrenip hayatını anlamlandırma "kimlik edinme" gayreti içindedir. Bu çabayı ortaya koyarken genç, başkalarına bağımlı olmak istemez. Kişilik oluşumunda bireyin toplumsal yaşam içinde edindiği kişisel niteliklerin ve cinsel, ailevi, mesleki, etik, toplumsal vb.

[32] N.Çağatay, A. Yörükoğlu, Geçmişten Bugüne Türk Gençliği: Gençliğin Eğitimi, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1986, s.13.

benimsediği rollerin etkin birlikteliği söz konusudur. Bu bileşimin ahenkli ortaya koyulması sürecinde genç birçok zorlukla karşılaşabilir. Gençler, "içinde bulunduğu ailede, çevrede, grupta, toplumda, amacını, beklentisini, duygularını, düşüncelerini, inançlarını, tutum ve davranışlarını belirlemeye ve saptamaya çalışırken kimlik krizi yaşayabilir. Bunalıma dönüşebilecek bu süreçte genç, tutum ve davranışlarını örnek alacağı özdeşim kuracağı rol modellere gereksinim duyar.

2.3.7. Gençlikte Rol Model ve Özdeşleşme

Model kavram olarak sözlüklerde "örnek alınması, izlenilmesi gereken ideal, standart kişi, durum veya davranış" [33] olarak açıklanmıştır. Ayrıca kavram, sosyal psikolojide model alma başlığı altında sosyalleşmeyi büyük ölçüde çocuğun büyüklerini taklit ederek öğrenmesine dayandıran bir teknik, genel psikoloji de ise, öğrenme ilkeleri içerisinde yer alan bilişsel öğrenmenin metotlarından biri olarak yer alır. [34]

Genç kişiliğini temellendirirken model olarak dış desteğe ihtiyaç duyar, kendine ideal tipler arar. Genç hayran olduğu kişilere her yönden, sürekli benzemek ister ancak bir süre sonra yeni özdeşimler kurar. Dolayısıyla sürekli değişen özdeşleşmeler sonucu kimliğini oluşturmaya çalışır. [35]

Genç uzun soluklu bir içe kapanma ve yalnızlık deneyimi yaşar ve zihnindeki boşluklara cevaplar arayıp hayatını anlamlandırma gayretine girer. İçine girdiği bu ruh hali ona yalnızlık hissi verir. Bu ruh haliyle bir dosta, sırdaşa bağlanma eğiliminde olan genç kendi yaşıtlarıyla kuvvetli bir grup ahengine sahip sosyal birliktelikler edinir. Gençlerin çoğu bu durumda genel kültür ve geleneklerden uzaklaşarak, kendileri tarafından geliştirilmiş davranışları uygulama eğilimindedirler. Gencin geleneklere göstermiş olduğu tepkiden dini düşüncesi de nasibini alırken genç dine karşı olumsuz bir tavır bazen de isyan tavrı içerisine girebilmekte, buna mukabil gencin yaşamış olduğu derin yalnızlık deneyimi sonucu bir sırdaş arama eğilimindeyken genç, Allah'a yönelebilmekte ve ona acı veren yalnızlığından böylece kurtulabilmektedir.

---

[33] Selçuk Budak, Psikoloji Sözlüğü, 1.Basım, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2000, s.516

[34] T. Morgan, Clifford, Psikolojiye Giriş, Hüsnü Arıcı ve Diğerleri (çev.), 10.Basım, Ankara: Meteksan, 1993, s.69.

[35] Yörükoğlu, s.380.

Gençlere bu içine dönüş ve arayış sürecinde yardımcı olacak, etkin rol modeller gerekir. Çocukluk döneminde hayran olunan anne ve babanın yerini başkaları almıştır. Bu kişiler gencin öğretmeni, sevdiği bir sporcu, takip ettiği sanatçı, kahraman olarak gördüğü ideal bir kişi olabilir. Genç hayranlık duyduğu bu kişilerle özdeşim kurar ve onlara her yönden benzemek ister.

Bilişsel öğrenmenin en önemli kaynağı olan model alarak öğrenme de gencin özdeşim kurup, model aldığı kişi büyük bir önem arz eder. Çünkü bu durum gencin bireysel yaşantısında nasıl özelliklere sahip olacağını belirler. Genç bu dönemde yardımseverlik, işbirliği, diğergâmlık gibi olumlu sosyal davranışları edinebileceği gibi saldırganlık, bencillik, cimrilik davranışını da öğrenebilir.[36] Ailenin sağladığı öğrenme yaşantıları ve sunulan sosyal modellerin, bireyde olumlu sosyal davranış ve değerlerin gelişmesinde önemli bir yeri vardır. [37]Bu olumlu sosyal davranış ve değerlerin içerisinde dinî özellikler de yer almaktadır. Genç tarafından aile veya idealize edilen kişiler model olarak alınır ve onların yaptıkları dinî davranışlar, fikirler, sözler genç tarafından özümsenir.

Sosyal psikoloji model alma başlığı altında şu hususun altını çizer:

Bir kişinin önceden öğrenmiş olduğu bir davranış, model almanın etkisi ile zayıflayabilir veya kuvvetlenebilir. [38] Dolayısıyla insan model aldığı bireyin tutumlarını önce taklit yoluyla daha sonra da içselleştirerek kendi tutumu haline getirebilmektedir. Özdeşleşme yolu ile model alma, tutumların edinilmesi yolunda önemli bir yere sahiptir. Bugün bu yöntemin insanları etkilemek için reklâm sektöründe kullanıldığı muhakkaktır. İnsanın doğasında olan özdeşleşme mekanizmasına vurgu yaparak insanlara, kendilerine örnek aldıkları sanatçılar, sevilen ve benimsenen kişiler vasıtasıyla istenilen ürünün satılması, bir kültürel değerin yerleştirilmesi veya bir ideolojinin aşılanması mümkündür [39]

---

36 Morgan, s.69-70.
37 Morgan, s.70.
38 Sibel Ayşen Arkonaç, Sosyal Psikoloji, 1.Basım, İstanbul: Alfa Yayınları, 1998, s.203; Budak, s.203
39 Arkonaç, s.203; Budak, s.204.

Sadık Tural "Bir kültürün temel değer ve özelliklerini şahsiyetinde taşıyan insanlara, model şahsiyet veya model insan tipi denir"[40] şeklindeki tanımıyla model konusuna farklı bir tanım getirmiş ve örnek şahsiyet olgusuna vurgu yapmıştır. Özellikle gençlerin özdeşleşeceği, benzeşeceği bir model insan arayışında olduğuna dikkat çeken[41] Tural, modelin sosyo-kültürel değerlerden bağımsız düşünülemeyeceğine dolayısıyla o bünyenin içinde aranması gerektiğine dikkat çeker "[42]

[40] Sadık K. Tural, Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler, 1.Basım, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988,s.42.
[41] Tural, s.44.
[42] Tural, s.64.

İKİNCİ BÖLÜM

3. DİNİ AÇIDAN GENÇLİK KAVRAMI

3.1. Gençlerin Dini Yönelimleri/Gençte Anlam Arayışı

"Din, insanlara bir hayat tarzı sunan onları belli bir dünya görüşü içinde toplayan kurum, bir değer biçme ve yaşama tarzı; yaratıcıya isteyerek bağlanma, bir takım şeyleri duyma, onlara inanma ve onlara uygun iradi faaliyette bulunma olgusu; aşkın varlıkla ona inanan insan arasındaki ilişkiden doğan tecrübenin inanan kişinin hayatındaki tezahürleri olarak tanımlanabilir." [43] Yine "Din mahiyeti icabı teker teker fertlere nüfuz edip onlarda yerleşiyor, kök salıyor, aynı zamanda zaruri olarak onların üstüne yükseliyor ve fertten ferde giden bir köprü vazifesi görüyor"[44]

Din kavramı ritüelleriyle, kurumlarıyla, dini tecrübeye ortak olanlarıyla kendini ifadelendirir. Bireylerin dini tecrübelerine şahit olsak da dini hayatlarını, dine bakış açılarını, mistik algılarını kestirebilmek/öngörüde bulunmak bir hayli zordur. Bu durum insan hayatının en karmaşık, çalkantılı dönemine denk gelen gençlik dönemi için de geçerlidir. Gençlerin nasıl inandığını, 'inanılana' nasıl bir tutum sergilediğini ortaya koymak zordur. Bu durumun sebepleri arasında alandaki çalışmaların yetersizliği ve sınırlı oluşu, gençlik döneminin çok yönlü oluşu gibi sebepler sayılabilir. Bir diğer önemli konu da; toplumsal -gençlik yapıları başlığında da değinildiği gibi- gençliğin dini yönelimleri denilince; hangi gençlikten söz edilecektir. Köydeki gençlik mi kentteki gençlik mi? Bu yapıların farklı birçok özelliği ortaya çıkar ki bu da tanımlama da karşımıza çıkan güçlüğe benzer bir güçlüktür.

---

43 Aslantürk, Amman, s.281–282

44 Yumni Sezen, Sosyoloji Açısından Din, 1. Baskı, İstanbul: MÜİFV Yay.1988,s.2

Dinin gençler üzerindeki etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Din, gencin benliğini oluşturmak ve hayatı anlamlandırmak çabasında çok önemli bir yere sahiptir. Dini vecibelerini yerine getirmese bile gencin anlam dünyasında dinin ve dini referansların etkisi dikkat çekicidir. Söylemsel düzeyde dindar olan gençlere sıkça rastlanmaktadır. Anlam seviyesinde dinden faydalananların sayısı her zaman düzenli olarak yaşayanlardan daha fazla olmaktadır."[45] Dinin gençlerin hayatında, bazı geleneksel değerlerin korunması ve sürdürülmesinde etkili olduğu da bir gerçektir. Başta aile değerlerine bağlılık, ana-babaya ve büyüklere saygı, itaatkârlık, dürüstlük, cinsel kontrol ve korunma, çalışkanlık ve yardımseverlik gibi geleneksel değerlerle dindarlık arasında doğrudan bir ilişki olduğu çeşitli araştırmalarca doğrulanmıştır. Bu çalışmalar incelendiğinde görülüyor ki, din gençlerin hayatında başka türlü sahip olamayacağı bir anlam ve gaye arayışına cevap niteliğindedir. [46]

Görüldüğü gibi din gençlerin kimliklerini oluşturmada önemli bir yer tutar. Ülkemiz gençlerinin dini inanç ve değerlere olan ilgisi hayli yüksektir. Agnostik ve ateist olan gençlerin yüzdesi ise dindarlara oranla çok daha düşük bir seviyededir. Ülke çapında ve farklı gençlik kesimleri üzerinde gerçekleştirilen çeşitli araştırmalarda İslami anlamda dinsel inanç sahibi olan gençlerin oranı ateist ve agnostik olanlara göre hayli yüksektir.[47]

Bu sonuçlarda görüldüğü gibi; din, gençlerin; hayatı anlamlandırmasında önemli bir dayanaktır. Bununla birlikte gençlerin dinin pratik yönüne ilgileri düşüktür. Aynı zamanda kırsal kesimdeki gençlerin dinin pratik yönüne ilgileri şehirdekinden yüksektir. Gençlerin dini tutum ve davranışlarına yönelik çalışmalar değerlendirildiğinde; dinle çok ilgilenip, dini siyasette bile merkeze alan; dine karşı tamamen ilgisiz olup, tutumları olumsuz ve sert olan; marjinal duruşlara sıcak bakmayıp, ılımlı dini yaşantısını devam ettiren farklı tip anlayışların olduğu görülür.

Arayışların, çatışmaların yoğun olduğu bu dönemde gençlerde, başta din olmak üzere birçok kuruma karşı yabancılaşma görülür. Genç bu süreçte anlam veremediği

---

[45] Hayati Hökelekli, Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi, Ankara,:Ankara Okulu Yayınları, 2002, s.18–19

[46] Bkz. Türk Gençliği 98. Suskun Kitle Büyüteç Altında, Ankara: Konrad Adenauer Vakfı Yayınları, 1999, s.50

[47] Bkz. Türk Gençliği s. 72–73; Bayyiğit, s.69.

şeylerin ya üzerine giderek problemine cevap bulacaktır, ya da bütünüyle özdeşleşmeyi başaramadığı bir değeri yok sayarak, yabancılaşacaktır. Genç, dinin bilhassa pratiklerini ortaya koymada, manevi ve ruhi altyapısını oluşturup yorumlamada ailesi ile çatışma yaşar. Dinin özünün doğru anlaşılamamasının neticesi olan bu durum, gençleri dine karşı yabancılaşmaya iter. Anlaşılamaz, tartışılamaz, sorgulanamaz, aşırı kutsal bir alan haline getirilen din, şüphe duyulan, uzaklaşılan, tepki duyulan, unutulan bir kurum haline gelir. Böylece dinin hayat olma özelliği de törpülenir. Bu yönüyle din, gencin ihtiyaç duyduğu sağlıklı kimlik gelişimine de katkıda bulunamaz.

Gençlik dönemi dini şüphe, anlam arayışı, kararsızlık ve çalkantıların yaşandığı bir dönemdir. Genç din konusundaki problemlerini çözme, tatmin olma gayretindedir. Gençte zamanla "dini hayatta bir dengelenme, yeniden yapılanma, eski inanç ve alışkanlıkları gözden geçirip düzenleme yönünde gelişmeler yaşanır". [48]

Gençlik dönemi dini uyanış ve bilinçlenme; geleneksel değerlere karşı tenkit, tepki, şüphe ve güvensizlik duygularının gelişmesi, yeni dini arayış ve tercihlere yönelme, geçici ya da sürekli dine ilgisizlik ya da dini bir gurup veya cemaat içerisinde kendini bütünüyle dine verme gibi davranış eğilimlerinin varlığını hissettirdiği bir süreç olarak yaşanmaktadır.[49] Bazı gençler, daha önce öğrendiği inançları ile yeni edindiği bilgileri bağdaştıramazlar ve dini ya tamamen reddeder ya da bazı noktalarını reddedip bazı noktalarını benimseyerek yaşamlarına devam ederler. Büyük bir çoğunluğu ise, hayatlarında dinin eksikliğini duyarlar ve daha önceki inançlarını herhangi bir değişikliğe uğratmadan olduğu gibi ya da çok az bir değişikliğe uğratarak kabul ederler.[50]

J.Wach, hemen hemen bütün toplumlarda kesin sonuçlu dini tecrübelerin ve yaratıcı dini atılımların genellikle gençliğe veya en azından orta yaştakilere ait bulunmasının muhtemel olduğunu ifade etmektedir.[51] Genç çocukluğunda genellikle taklit yoluyla, sorgulamadan kabul ettiği dinî inanç ve değerleri kazanmış olduğu zihin kapasitesiyle tekrar bir gözden geçirir ve anlamlandırır. Daha önce Allah'ı insana ait

---

48 Hökelekli, Din Psikolojisi, s. 282.
49 Hökelekli, Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi, s. 13.
50 Peker, Din Psikolojisi, s. 174.
51 Günay, s. 292.

modeller içerisinde düşünen çocuk, gençlik döneminde insana benzeyen Allah düşüncesinden tamamen kurtulur. Tek, benzeri olmayan, değişmeyen, canlı, ölümsüz, cisimsiz, soyut bir Allah düşüncesine ulaşır.[52]

İnsanların ahlaki konularda da en hassas oldukları dönem gençlik yıllarıdır. Ruhî uyanış sebebiyle ergen kendisini yeni bir dünyanın eşiğinde ve olup bitenlere karşı büyük bir şaşkınlık ve kararsızlık içerisinde bulur. İşte bu ortamda genç, içgüdüsel olarak Allah' a yönelir. Dinî inanç ve değerler bir anda onun için büyük bir önem kazanır. Genç; ölüm, cennet, cehennem, kader, adalet vs. gibi dinî kavramları derinlemesine düşünmeye başlar. [53]

Dinî uyanma ile birlikte gençte dine karşı coşkun bir alaka baş gösterir. İbadetleri yerine getirme, camiye gitme, cemaate katılma, helal-haram, günah-sevap gibi konulara ilgi ve duyarlılıkta belirgin bir artış söz konusudur. Bununla beraber bu dönem çok sürmez. Ergenliğin kendine has bunalımlarının baş göstermesiyle dinîn de bundan etkilenmesi söz konusudur. [54]

Gençlik dönemi tenkitçi düşünce, sorular, şüphe ve bunalımlar, otoritelere başkaldırmanın yoğunlukta olduğu bir dönemdir. Ayrıca bu dönemde gençler benlik duygusuyla kendilerini tatmin yollarına, çeşitli tüketim aktivitelerine aşırı meyillidirler. Bu durumu tetikleyen/teşvik eden kitle iletişim araçları, genci dini değerler ve ahlaki sistemin dışında gayri meşru münasebetlere yönlendirebilir. Dinin ahlaki kuşatıcılığı gençleri bu türlü münasebetlere karşı bilinçli ve uyanık tutar. "Çağdaş kültür cinselliği sınırsız bir şekilde göz önüne sererek bu yolla elde edilen zevk ve tatmini hayatın başlıca amacı olarak göstermekte, öbür taraftan gayri meşru cinsi faaliyetler toplumda başta dinî değerler tarafından yasaklanmaktadır. İşte bu durumda gencin kafasında din ile cinselliğin çatışmasına sebep olmaktadır" [55] Gencin bu türlü çatışmalar, stres, kötü ahlak, sapkın grup ve zararlı alışkanlıklara karşı iradesini ortaya koyup sorunlarla başa çıkması ve özgüven oluşturmasında dini ve manevi değerlerin katkısı oldukça önemlidir.

---

52 Peker, s. 107.
53 Hökelekli, s.268
54 Hökelekli, s.269.
55 Hökelekli, s. 274.

Bununla beraber gençte dinî uyanışın meydana gelmesinde bir takım dış faktörler de etkili olmaktadır. Gencin içinde bulunduğu aile, çevre, köy veya mahalle çevresindeki ferdi gözlemler, dinlediği, duyduğu dinî konular, eğitici ve öğreticilerin katkısı, okuldaki dinî eğitim, tabiat olaylarından etkileniş, onda dinî şuurun uyanmasında ve gelişmesinde son derece etkilidir. Eğer çocuk başta aile olmak üzere etkili bir dinî atmosferin oluştuğu çevrede yaşama imkânı bulursa, onda güçlü bir dinî uyanış görülür. Dinî inancın ortaya çıkmasında ve gelişmesinde ailenin en etkili faktör olduğu gözlemlerle de sabittir. [56]

Gençler, dinin pratik yönünü daha ziyade halk dindarlığı (volk İslam) şeklinde folklorik olarak gerçekleştirir. Beş vakit namaz kılmak yaygın değilken, gençlerin teravih ve bayram namazlarına ilgilerinin fazla oluşu bu sosyal açıklamayı doğru çıkarır. Gençlerin dini kabulleniş ve yaşayış şekli daha çok geleneksel ve taklitçi bir özellik gösterir. Oysa küresel dünyada yaşayan gençlerin çeşitli fikir ve inanç rüzgârları karşısında kendi benliklerini ve inançlarını koruyabilmeleri için, öncelikle dini inançlarını sağlam bir zemine oturtmaları şarttır.

Eğitim düzeyi yükseldikçe gençlerin halk inançlarına eğilimi azalır. Diğer bir deyişle eğitim düzeyi düşük olan gençlerin halk inançlarına eğilimi daha fazladır. Eğitim - öğretim faaliyetleri sayesinde gençler, hem doğru bilgi edinmekte hem de bilimsel düşünme yeteneği kazanma fırsatı bulabilmektedirler. Bundan dolayı eğitim seviyesi yüksek olan gençler, dini konulara daha akılcı yaklaşabilmektedirler. Eğitim seviyesi düşük olan ve dini bilgisi yetersiz olan gençler ise, doğal olarak çevresinden duyduklarıyla yetinmek durumundadır. Bu kimselerin bilgi kaynağı halk ve sosyal çevre olduğu için dini bilgi ve yaşantıları da halkın ve sosyal çevrenin etkisinde olacaktır.

Gençlerin kitle iletişim araçlarını yoğun bir şekilde kullanması onların dini tutumlarını da (dindarlık tipini) etkilemektedir. Yani gençlerin kitle iletişim araçlarını kullanma yoğunluğu arttıkça halk inançlarına meyil azalmaktadır. İnternet, radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarına sahip olanlar, bu araçlar sayesinde bilgi ve kültürlerini arttırma fırsatı yakalamakta ve olaylara daha geniş çerçeveden

[56] H. Yavuz, Ergenlik Çağında Gelişmeyi Etkileyen Güçler, 3. Baskı, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, No: 396, 1994, s.47

bakabilmektedirler. Bu durum da onların halk inançlarına yönelim durumlarını etkilemektedir. Aynı şekilde gençlerin dini bilgilerini elde ettikleri kaynak, onların dini yorumlamalarını etkilemektedir. Şöyle ki; gençlerin dini bilgilerini elde ettikleri kaynak ne kadar sağlam ve bilimsel olursa, gençlerin halk inançlarına eğilimleri o kadar azalacaktır. Dini bilgi kaynağı okul, öğretmen ve okuduğu kitaplar olan gençlerin halk inançlarına eğilimleri diğerlerinden daha az iken, dini bilgilerini geleneksel bir şekilde anne, baba ve sosyal çevre edinenlerin halk inançlarına eğilimleri diğerlerinden daha fazladır.

Dinin sosyolojik anlatımı içinde değerlendirilen dini grup ve cemaatlere gençlerin katılımının yaygın olduğu tespit edilmiştir. Gençlerin bir kısmının farklı yöntemlerle de olsa dini cemaatlerin aynı amaca (dine) hizmet ettiğine ve gerekli olduğuna inandıkları gözlemlenmiştir. Aynı zamanda gençler, dini cemaatlere "her cemaat mensubunun kendi cemaatini yüceltip, diğerlerini hor görerek dini ve sosyal bölünmelere sebebiyet verdiği düşüncesiyle eleştiriler yöneltmektedir. [57]

Gençler bu yoğun ve çalkantılı sürecin sonuna doğru yaptıkları tercih ve seçimlere göre üç çeşit dinî tutum ve tavır sergilerler: Gençlerin bir bölümü dinî bunalıma yol açan çatışma süreci içerisinde, çocukluk inançlarından çok farklı olarak dinî inanç ve değerler dünyasını yeniden kurarlar. Dolayısıyla geleneksel dinî yorum ve uygulamaları tenkit süzgecinden geçirerek akılcı bir tarzda yeniden düzenleme yoluna giderler. Bir bölümü ise, aileden aldıkları dinî inanç ve değerleri geleneksel kalıplar içerisinde olduğu gibi veya çok az değişikliklerle sürdürürler. Gençlerin diğer bir bölümü ise bu dönemde dinî bütünüyle reddederek ilgisiz, dinsiz veya bilinmezci (agnostik) olurlar. Gençlik çağının sonunda bu noktaya gelinmesinde içsel ve dışsal birçok faktör etkili olmaktadır.[58] Bununla birlikte gençler arasında din karşıtı ya da büsbütün dine ilgisiz olanların oranı bir hayli düşüktür. Nitekim ülkemizde üniversiteli gençler üzerinde yapılan bir araştırmada bu oranın % 4-20 arasında değişmekte olduğu gözlenmiştir. [59] Sonuç olarak gençlerin büyük çoğunluğunun dine karşı olumlu bir tavır

---

57 Kala, s. 77
58 Peker, s. 108-109.
59 Hökelekli, s. 281

sergilediği ve dinîn etkisini, teorik, manevi, pratik olarak belli ölçüde yaşantılarına taşıdıkları görülmektedir.

3.2. Temel İslam Kaynaklarında İdeal Gençlik Tasavvuru

İslami anlayışta gençlik yaşına gelmiş kişi artık çocuk kabul edilmemektedir. Böyle bir kişi, hayatın her türlü sorumluluğuna muhataptır ve mükelleftir. Akıllı olarak buluğ çağına ulaşmış kişi genç kabul edilir. Ve tam bir eda ehliyetine sahiptir. Böyle bir genç kimseye bağlı kalmaksızın tüm akitleri yapabilir. Aynı zamanda genç bütün şer'i emir ve yasakların da muhatabıdır. Bütün fiillerinden sorumludur. Genç kişinin başkasında var olan velayeti kalkar, malları (miras tasarrufu) kendisine teslim edilir. Kavramın en genel hukuki boyutuna kısa bir bakıştan sonra çalışmayı asıl ilgilendiren "Temel İslam kaynaklarında ideal genç tasavvuruna" geçelim:

İslam'ın temel kaynakları Kur'an-ı Kerim ve sünnetin; ideal genç tanımlaması "mü'min, muttaki, muhsin, salih, sadık, sabikun, mukarribin, ashab'ul-yemin, güzel ahlak" kavramlarıyla şekillenir/örgülenir. Bu kavramlar Kur'ân'da zikredilen ideal dindarı tanımlar. İdeal insan, ideal mümin, ideal genç güzel ahlaklı olandır. Kur'an'da ve hadislerde ideal olarak görülen insan tipi Müslüman'dır. Kur'an-ı Kerim inanç ve ibadet ana konularının yanında ahlakı genişçe ele almış, inanılanın övdüğü veya yerdiği nitelikler vurgulanmıştır. Allah insana doğruyu yanlıştan ayırt etmesi için akıl nimetiyle birlikte kılavuz kitaplar olarak kutsal kitapları, örnek model olarak da peygamberleri göndermiştir. İnsan doğumundan ölümüne kadar akıl, kutsal kitap ve peygamberlerin yol göstericiliği ile kuşatılmıştır. Adeta ideale yakınlaşması için tüm şartlar hazırlanmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde "gençlikte özdeşleşme" konusunda değinilen gencin ihtiyaç duyduğu rol modeller, İslam'ın temel kaynakları Kur'an ve Sünnet çerçevesinde kapsamlı bir şekilde ortaya konulmuştur. Çalışmanın üzerine inşa edildiği Müslüman mütefekkir Nurettin Topçu'nun düşüncelerini bu iki temel kaynaktan aldığı bilgilerle harmanlamış olması İdeal bir genç portresini çizmeye çalışan bizi de doğrudan ve zorunlu olarak Kur'an ve Sünnet'e yöneltmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de, özel olarak gençlik insan hayatının bir dönemi olarak ele alınmamıştır. Kur'an'da ideal insan ile ideal olmayan insan üzerinde durulur. Mü'min, muttaki, sadık, ashabı yemin vb. kullanımlar ideal insanı betimlemeye yönelikken kâfir, zalim, nankör, vb. ifadeler ideal olmayanı tanımlar.

Genel olarak Arap dilinde de özelde Kur'an'ın kavramsal çerçevesinde genç kelimesini karşılayan kelimeler; ilk gençlik çağında; baliğ (bir şeye, ulaşan, yaklaşan), halim (aceleyi terk etmek, bir şeyi açmak, uykuda bir şey görmek), ğulam, cariye, orta gençlik döneminde feta, reşid ve son gençlik devresi için kullanılan eşüdd kelimesidir.

Kur'an-ı Kerim'de nesillere şahsiyet kazandırma çocukluktan itibaren başlamakta[60] onun faydasına olan hususlara dikkat çekilmektedir.[61] Kur'an-ı Kerim inanç ve ahlak kurallarını küçük yaşta tedricen aşılarken, ruhi ve manevi sahadaki uygulamalara zihni ve akli durumuna elverişli talimden sonra yer vermektedir.

Kur'an-ı Kerim'de neslin temiz yetişmesini temiz bir aile ve İslam terbiyesine(güzel ahlak) bağlar. Gencin geleceğin inşasındaki olumlu ve ya olumsuz potansiyeline dikkat çekilir."Gençler toplumların değişmesinde, medeniyet inşasında son derece önemli rol oynamaktadır. Toplumların değişiminde öncülük yapan peygamberlerin ve onları ilk destekleyenlerin gençler olmasını, Ashab-ı Kehf'in onurlu duruşunu, İslam medeniyeti inşasında fütüvvet-ahilik ruhunu, Baciyan-ı Rum'u, uzzeb/bekâr askerleri bu meyanda hatırlamak gerekir." [62]

Kur'an-ı Kerim'de ekseriyetle genç kesimin tabi olduğu peygamberler, rol model olarak sunulmuştur. "Allah hiçbir peygamber göndermemiştir ki genç olmasın".[63] Birçok yönüyle insanlara, model/örnek olduğuna vurgu yapılan peygamberlerden, Hz. Nuh'un dokuz yüz elli senelik iman daveti,(Ankabut, 29/14) tahammülü, bütün eziyetlere sabretmesi, (Kamer, 54/9) Hz. İbrahim'in şirke karşı verdiği mücadele ve putperestliğin ortadan kaldırması için var gücüyle çaba sarf etmesi (Ankebut, 29/16-17; Enbiya, 21/62-67; Saffat, 37/95-96), Hz. Musa'nın ilahlık taslayan Firavun'a karsı

60 Kur'an-ı Kerim 2/170-171;43/22-24.
61 Kur'an-ı Kerim 66/6,20/132.
62 İlhami Günay, "Kur'an-ı Kerim'de Gençlik Tipolojileri" (Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), 2003, s. V
63 Günay, s. V

çıkması, (Kasas, 28/38.) Hz. İsa'nın insanlara karşı şefkatli ve merhametli olması,(Maide, 5/118) Hz. Süleyman'ın dillere destan saltanatına rağmen tevazu ve şükrünü eda etmesi, (Neml, 27/15), Hz. Eyyub'un belalara, hastalığa sabretmesi ve Allah'a şükürde devam etmesi, (Enbiya, 21/83-84.) Hz. Yunus'un kusurundan dolayı nedamet duyup Allah'a tövbe etmesi (Enbiya, 21/87-88), Hz. Yusuf'un iffetini koruması, kardeşlerinin eziyetlerine tahammülü,(Yusuf, 12/24.) Hz. Yakub'un "sabr-i cemil" (Yusuf, 12/18.) ile Allah'a bağlanması, Hz. Lokman'ın oğluna nasihatinde, örnek kişiliğin ölçülerinin zillete ve kibre düşmemek, takvalı yaşantısıyla toplumun ıslahı için daima çalışmak olduğunu bildirmesi, Habil-Kabil gibi iki peygamber oğlunun tutumları, inandıkları gibi yaşayabilme uğruna her şeylerini ve diyarlarını terk etmiş Ashab-ı Kehf olarak adlandırılan gençler gibi nice misaller verilmektedir.

Şehvet, yönetim, beşeri duygu ve infiallerin sınavından başarıyla çıkmakla çağdaşı ve gelecek nesillere örnek olan Hz. Yusuf'un iffetini korumadaki hassasiyeti ve Allah'a sığınması, benlik isteklerinin arzularının, cinsel dürtülerin yoğun olarak yaşandığı gençlik döneminde, gençlere sağlam bir iradeyi modellemiştir.

"Onun bulunduğu evdeki kadın, (Züleyha) nefsinden murad almak istedi. Kapıları sımsıkı kapadı ve "(ben) sana söylüyorum, çabuk yanıma gel" dedi. O (Yusuf) ise, Allah'a sığınırım, doğrusu o (senin zevcin) benim efendimdir. O bana güzel mevki vermiştir. (Buna karşılık ona hıyanet edemem). Gerçekten (zina ile nefislerine) zulmedenler asla felâh bulamaz" dedi. "… (Yusuf onu iteklemeye ve kendinden uzaklaştırmaya başladı.) işte biz fuhşu ve fenalığı ondan giderelim diye böyle (burhan gösterdik). Çünkü O, (bizim taatimiz için) halis (ve muhlis) kılınmış kullarımızdandır.[64]

Yine inandıkları gibi yaşayabilme uğruna her şeylerini terk etmiş Ashab-ı Kehf de, inanan insanların toplumda nasıl davranması gerektiğini; hakka dayalı maddi-manevi dayanışma, yardımlaşma, nezaket ve dikkatli davranma örneklikleriyle göstererek, gençlerin hakikati savunma da ne denli gayretli, fedakâr olduklarını modellemişlerdir:

[64] Kur'n-ı Kerim, Yusuf Suresi, 23–24

“Hani o zaman o delikanlılar bir mağaraya sığınmış(lar)dı da; “Ey Rabbimiz, bize tarafından bir rahmet (rızık, mağfiret, düşmanlarımızdan kurtuluş) ve işimizde bir muvaffakiyet ver” demişlerdi. Bunun üzerine biz de nice yıllar mağarada kulaklarına (perde) vurduk. (Yıllarca sakin sakin uyuttuk).[65]

Bilhassa genç kızlara bir iffet ve olgunluk örneği olarak modellenen Hz. Meryem kıssası da adanmışlık fikrini ortaya koyması açısından gençler için örnek teşkil eder. Kur’ân’da örnek olarak sunulan İmran ailesinin hanımefendisi, mabede adadığı Hz. Meryem’i, örnekliğine yaraşan terbiye ortamında toplumun siyasî lideri Zekeriyâ (a.s.)’ın himayesine vermiştir. Hz. Meryem de oğlu Hz. Îsâ’yı aynı idealle hayata hazırlamıştır. Değerlerini yitirmiş bir toplumda özenle yetiştirilen gençler kıssa edilerek taşıdıkları yüce ahlakla ideal bir nesil inşası için örnek gösterilmiştir:

Ve katımızdan O’na (merhamet, mürüvvet ve) kalp inceliği ve (doğuştan ona) temizlik (verdik). O, (tam bir) takva sahibi idi. Ve o ana-babasına (karşı) itaat (ve ihsan) ile davranıp (onlara ve Allah’u Teâlâ’ya karşı) isyankâr ve mütekebbir olmadı. Ve O, doğdu günde(n gamz-ı şeytandan), vefatı gününde (kabir azabından) ve diri olarak kaldırılacağı günde O’na selam olsun. (korkudan uzak kalmıştır). Kitap (Kur’an) da Meryem (kıssasın)ı da zikret. Hani o, kendi ehlinden (ailesinden) doğudaki bir yere çekilmiştir. (O, daima Beyt-i Mukaddes’te olup özürlendiği halde bile teyzesinin evine giderdi). (Meryem) dedi ki, “Benim nasıl oğlum olabilir? Bana (henüz) hiçbir adam dokunmamıştır. Ve ben zaniye (ve facire) de değilim”. (tertemizim). [66]

Gençlere aklın selametli bir yol gösterici olduğunu, toplumun inancı, tutumları ne olursa olsun hakikatin tarafında olmayı öğütleyen Hz. İbrahim’de gençler için önemli bir rol modeldir. İbrahim (as) dedi ki: “Acaba Allah’u Teâlâ’dan başka size fayda ve zarar veremeyen şeylere ibadet eder misiniz? (Nemrudiler) O’na bir tuzak kurmak istediler. Biz ise (onların gayretlerini boşa çıkararak İbrahim’in hak üzere olduğunu açığa çıkartarak) onları daha çok zarara uğrayanlardan kıldık. [67]

---

65 Kur’n-ı Kerim, Kehf Suresi, 10–11.
66 Kur’n-ı Kerim, Meryem Suresi- 12–16–20
67 Kur’n-ı Kerim, İbrahim Suresi 66–70

Ayrıca, "Andolsun (dünyada iken kendileriyle böbürlendiğiniz gençlik dâhil, her türlü) nimetlerden o günde elbette (hesaba çekilip) sorulacaksınız." [68] Buyrularak gençlik nimetine dikkat çekilmiş gençlerin sorumluluk bilincinde olması vurgulanmıştır.

Bu ayetlerde de görüldüğü gibi genel olarak temel İslam kaynaklarında idealize edilen gençler inançları, ibadetleri ve ahlakları ile bir bütün olarak ele alınmıştır. İnanç ile Yaratanı/hakikati tanıyan, seven; ibadetle bu sevgiyi her an ortaya koyan, güzel ahlakı kuşanmış bir yapı örneklenir. İslam'ın temel kaynaklarında Müslüman vasıfları olarak nitelendirebildiğimiz özelliklerin bütünü İdeal genç tasavvurunun temelini teşkil eder. İdeal gençler; Allah'ın varlığına ve birliğine, meleklere, kitaplara, peygamberlere, ahiret gününe, kaza ve kadere inanırlar. [69] Onlar namazı dosdoğru kılar zekât verir, oruç tutar, hacca gider, dua, tövbe, şükür, cihat eder, tüm fiillerini ibadet coşkunluğu ile yaparlar. [70] İdeal gençler, ahlakça da en üstün özelliklere sahip; adil, dürüst, iyiliği emredip kötülükten sakındıran, güvenilir, sabırlı, cömert, affedici, anneye, babaya itaat eden, iffetli ve hayâlıdırlar. [71]Onlar; ahlakın kötüsü israf, kibir, yalan, alay, gıybet, ikiyüzlülük, cimrilik, iftira ve zandan uzak durup, zamanlarını boş işlerle uğraşarak geçirmezler. [72]

İslam'ın Temel kaynakları, öngördüğü ideal insanı inanç, ibadet(aksiyon), ahlak yönüyle bir bütün olarak ortaya koymaktadır. Hususiyle gençliğe bir değil binlerce rol modeller yetiştiren Kur'an-ı Kerim'in açıklayıcısı Peygamberimiz (s.a.s)'in yüce beyanları, uygulamaları da bir gençlik tasavvuru ortaya koyarken çok önem arz eder.

Kur'an-ı Kerim'in en güzel ahlak numunesi olarak işaret ettiği en güzel örnek/rol/model hiç şüphesiz Hz. Muhammed(s.a.s) dir. Hz. Peygamber (s.a.v.)

---

68 Kur'n-ı Kerim, Tekasür, 8

69 Günay, Kur'ân'ı Kerim'de Gençlik Tipolojileri , Bkz. Kur'n-ı Kerim ,Bakara 2/285, 2/25; Buhârî, Abu Abdillah Muhammed b. İsmail (256/870), *el-Câmiu's-Sahîh,* İstanbul, 1979

70 Günay, Kur'ân'ı Kerim'de Gençlik Tipolojileri , Bkz. Kur'n-ı Kerim,Ankebût, 29/45, Bakara 2/43, Âl-i İmrân 3/92, Bakara 2/183, Bakara 2/197, Â'raf 7/45,Tahrim 66/8, Hucurât 49/15, Neml 27/40,Buhâri, "Savm", 2, Buhâri, "Hacc", 4, İbn Mâce, Ebu Abdillah Muhammed b. Yezid el-Kazvînî (275/888), "Dua", 1, çev. Haydar Hatipoğlu, Sünen-i İbni Mâce, İstanbul:1992 ,Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ (279/892), "Deavât", 1, çev. Osman Zeki Mollamehmetoğlu,es-Sünen-i Tirmizî, İstanbul: Yunus Emre Yayınevi

71 Günay, Kur'ân'ı Kerim'de Gençlik Tipolojileri , Bkz. Kur'n-ı Kerim,Nahl 16/90, Âl-i İmrân 3/104, Nisâ 4/58,Lokmân 31/17, Mü'minûn 23/8,En'âm 6/152, Şuara 12/107, 125, 143, 162, 178, Ra'd 13/22, Saf 61/2-3,Hûd 11/112, En'âm 6/152, İnsan 76/8-9,Buhâri, "İman", 24, Buhâri, "Edeb", 69, Müslim, "İman", 78, Ebu'l-Huseyn b. Haccâc el Kuşeyri, Sahihu Müslim, 2. Baskı, Çağrı Yay. İstanbul: 1992/1413.

72 Günay, Kur'ân'ı Kerim'de Gençlik Tipolojileri , Bkz. Kur'n-ı Kerim, Bakara 2/168-169,Nûr 24/30-31, İsrâ 17/32, Şûra 42/40, İsrâ 17/26-29 ,A'raf 7/31-32, İsrâ 17/37, Furkân 25/63, Hucurât 49/11, Hacc 22/30 ,Furkân 25/72,Tevbe 9/75-76 ,Hucurât 49/12 ,Bakara 2/268, Leyl 92/8-10, Leyl 92/8-10, Ahzâb 33/58, Lokmân 31/6

Efendimiz de son derece temiz ve kararlı bir gençlik geçirmiştir. O (sas), hayatı boyunca söz ve davranışlarıyla insanlara rol/model olmuştur. Kur'ân-ı Kerim'de, "Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin" (Kalem 68/4) buyrularak ahlâk konusunda Hz. Peygamber (sas) rolü ifade edilmiştir. Yine Hz. Aîşe'ye Peygamberin (sas)'in ahlâkı sorulduğunda; "Siz hiç Ku'ân okumuyor musunuz? O'nun ahlâkı Kur'ân'dı" diye cevap vermiştir. Bir hadisi şerifinde Allah Resulü: "Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim"[73] buyurmuştur. Bu yüce beyanlarda da işaret edildiği üzere dünyadaki bütün ahlak sistemlerinin, anlayışlarının referans aldığı biricik örnek Hz. Muhammed'dir.

Kur'an-ı Kerim'in güzel ahlakın tamamlayıcısı olarak tanımladığı Peygamber(s.a.v.) Efendimiz gençliğe ve gençlerin yetişmesine çok büyük önem vermiştir. Birçok peygamberin olduğu gibi O'nun da (s.a.s) peygamberliğinin ilk yıllarından itibaren yanında gençler bulunmuş, pek çok yaşlı İslam'a şiddetle karşı çıkarken, gençler İslam'a destek vermişlerdir. Bu gençlerin çoğu, büyük çileler pahasına Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yanında yer almayı tercih etmişlerdir.

Hz. Peygamber İslam'ı tebliğ ederken, toplumun yeniliğe açık, idealist ve enerjik kesimini oluşturan gençlerden büyük ölçüde destek almıştır. Nitekim ilk Müslümanlardan birkaç kişi 50 yaş civarında, birkaç kişi 35 yaşın üzerinde, geri kalan çoğunluk ise 30 yaşın altında bulunuyordu. Mesela genç yaşta İslam'ı kabul edenlerden Hz. Ali 10, Abdullah b. Ömer ve Ubeyde b. el-Cerrah 13, Ukbe b. Amir 14, Cabir b. Abdullah ve Zeyd b. Harise 15, Abdullah b. Mesud, Habbab b. Eret ve Zubeyr b. Avvam 16, Talha b. Ubeydullah, Abdurrahman b. Avf, Erkam b. Ebi'l-Erkam, Sa'd b. Ebi Vakkas ve Esma bint Ebî Bekr 17, Muaz b. Cebel ve Musab b. Umeyr 18, Ebû Musa el-Eşari 19, Cafer b. Ebî Talip 22, Osman b. Huveyris, Osman b. Affan, Ebû Ubeyde, Ebû Hureyre ve Hz. Ömer 25-31 yaşlarında idiler. [74] Hz. Peygamber'in yanında

[73] Günay, Kur'ân'ı Kerim'de Gençlik Tipolojileri, Muvatta, "Hüsnü'l-Hulk", 8, 2. Baskı, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992/1413

[74] İbrahim, Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, Ankara: 2001,s. 304; İsmail, Karagöz, Aile ve Gençlik, Ankara: 2005,s. 118-119,

bulunan, O'nunla birlikte savaşanlar da gençlerdi.[75] Bu yüzden Hz. Peygamber gençlere ayrı bir önem atfetmiştir.

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hadislerinde de gençlik vurgusu dikkat çekici boyuttadır. O (s.a.v.) her bir ifadesinde ideal bir gençliği betimliyor, inşa etmeye çalışıyor. Nitekim etrafında kümelenen gençler de O'nun ideal bir gençlik ortaya koymada ne kadar başarılı olduğunu kanıtlıyor.

Efendimiz (s.a.v.) gençleri hayatlarının en dinamik ve en verimli dönemlerinde oldukları hususunda uyarmış onları boş uğraşlardan uzaklaştırıp verimli işlere yönlendirmiştir. İbni Abbas (ra) Peygamberimiz (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet ediyor. "Beş şey gelmeden evvel beş şeyi fırsat bil. Ölüm gelmeden önce hayatının, hastalık gelmeden önce sağlığının, meşguliyet gelmeden önce boş vaktinin, ihtiyarlık gelmeden önce gençliğinin, fakirlik gelmeden önce zenginliğinin". Gençlik döneminde gencin arzu ve isteklerinin en yoğun yaşandığı, sınır tanımadığını bilen Efendimiz (s.a.v.) onları müthiş bir irade disiplinine sokmuştur. Ukbe ibn Âmir (ra) rivayetle efendimiz (s.a.v.): "Allah(c.c.) kötülüğe iltifat etmeyen genci emsallerine üstün tutar" (Müsned) buyurmuştur. Yine Talha ibn Ubeydullah (r.a.) rivayetle: Resulullah (s.a.v.); "Allah ibadete düşkün gençle, meleklere karşı iftihar ederek şöyle buyurur." "Kuluma bakın, benim rızam için nefsanî isteklerini terk etmiştir".[76] buyurarak gencin sağlam iradesiyle ortaya koyduğu ibadetin üstünlüğü anlatılmış ve teşvik edilmiştir.

Efendimiz (s.a.v.) gençlik döneminin karmaşıklığını, çalkantılı ruh hallerini "Gençlik bir çeşit deliliktir".[77] beyanıyla ifade etmiştir. İbni Ömer (r.a.)'den rivayetle "Allah (c.c.) gençliğini Allah'a itaat yolunda geçiren genci sever".[78] hadisi de gencin tüm otoritelere asi olduğu, çatışma yaşadığı bu dönemde tüm otoritelerin üstünde bir otorite olan Allah (c.c) 'a itaate davet ediyor.

Yine başka bir beyanında efendimiz toplum içinde en hayırlı/en ideal gençleri vurgulayarak; gençlere, ideal olana ulaşma yolu gösteriyor: İbn Mesud (r.a.)'dan rivayetle: "Gençlerinizin en hayırlısı, ihtiyarlar gibi ölümü düşünen, gençlik hevesatına

---

75 Sarıçam, s.390
76 Günay, bkz.Müsnedül Firdevs, Deylemi.
77 Günay, bkz.İbni Asâkir, Beyheki Delâil
78 Günay, bkz.Ebu Nuaym- Hilye

mağlup olmayıp, gaflette boğulmayandır. İhtiyarlarınızın en kötüsü ise gaflet ve nefsin isteklerine uymada gençlere benzemek isteyen, çocukçasına nefsin isteklerine uyandır.[79]

Gençlik döneminde genç çok kısa sürede bir gruba ve düşünceye koşulsuz bağlanabilir, uyum sağlayıp mensubu olabilir. Gençlik döneminin bu özelliğini iyi bilen Efendimiz, Semure b. Cundeb'den nakledildiğine göre, ashabına, müşriklerin gençlerini öldürmemeleri talimatını vermişti. Abdullah, babası Ahmed b. Hanbel'e bunun ne anlama geldiğini sorunca O: "Yaşlı neredeyse İslam'a girmez! Genç ise İslam'a yaşlıdan daha yakındır." demiştir.[80] şeklinde ifade buyurmuştur.

Gençlerin toplumsal, stratejik, ahlaki potansiyelinin farkında olan Efendimiz gençlere çok kıymet vermiştir. Onların bu potansiyellerini müspete kanalize etmiş onlara valilik gibi idari konumlar komutanlık gibi stratejik görevler, tebliğ konusunda muallimlik vazifeleri vermiştir. Enes b. Malik'in anlattığına göre, Ensar'dan 70 genç vardı, kendilerine "Kurrâ" denilirdi. Akşamları Medine'nin çeşitli bölgelerine dağılırlar, ders halkaları oluştururlar, oralardaki halka namaz kıldırırlar, sabah olunca da Hz. Peygamber'in mescidine gelirlerdi. Hz. Peygamber (İslam'a davet için) onları Bir-i Maune'ye göndermişti. Ancak onlar tuzağa düşürüldü ve hepsi de şehid oldular. Bunun üzerine Hz. Peygamber tam 15 gün sabah namazlarında kunut duasını okuyup beddua etti.[81]

Bu dönemin olumsuz gelgitlerine mağlup olmayıp gençlik döneminde benimsenen olumlu özelliklerin çok kıymetli olduğunu Efendimiz (s.a.v.): Hz. Ali (r.a.)'dan rivayetle: Adalet güzeldir, fakat idarecilerde olursa daha güzeldir. Cömertlik güzeldir, fakat zenginlerde olursa daha da güzeldir. Dinde titiz olmak güzeldir, fakat âlimlerde olursa daha da güzeldir. Sabır güzeldir fakat fakirlerde olursa daha da güzeldir. Tevbe güzeldir fakat gençlerde olursa daha da güzeldir, hayâ güzeldir fakat kadınlarda olursa daha güzeldir."[82] şeklinde ifade buyuruyor. Yine bir başka hadis-i şerifte Efendimiz (s.a.v.): "Yedi kişi vardır ki Allah sadece bunları kendi arşının gölgesinin bulunduğu günde gölgelendirir. Adaletli devlet başkanı, Rabbine kulluk

79 Günay, bkz.Taberâni, Kebir
80 Günay, bkz.Ahmed b. Hanbel, Musned, V. 13.
81 Günay, bkz. Ahmed b. Hanbel, Müsned, III. 235.
82 Günay, bkz. Deylemi-Müsnedü'l Firdevs.

üzere yetiştirilmiş bir genç, kalbi mescitlere bağlı kimse, Allah için birbirini seven, Allah için birleşen ve ayrılan iki kişi, güzel ve mevki sahibi bir kadının kendisini (zinaya) çağırıp da: "Ben Allah'tan korkarım" diyen kimse. Sağ elinin verdiğini sol elinin bilemeyeceği gizli sadaka veren kimse, yalnız başına tenhada Allah'ı zikredip hatırlayan ve bu nedenle gözleri dolan kimse." [83] buyurarak gençlik döneminde yapılan ibadetin üstünlüğüne dikkat çekiliyor.

Efendimiz (s.a.v.) yetişkinler ile gençlerin bariz farklılıklarını ortaya koyarak gençliğin insan hayatında altın bir zaman dilimi olduğunu vurguluyor:

Enes (ra) şöyle rivayet ediyor: Küçüklüğünden beri Allah'a, çokça kulluk eden gencin, yaşı ilerledikten sonra çokça kulluk etmeye başlayan ihtiyara üstünlüğü, peygamberlerin diğer insanlara olan üstünlüğü gibidir."[84]

Kuşak çatışması ile bütün otoritelere özelde de ailesi ile görüş ayrılığına düşüp, çatışan gençlere önemli bir hakikat hatırlatılarak ideal olan işaret ediliyor:

Enes (ra)'den rivayetle: "Bir genç bir yaşlıya yaşlılığından dolayı saygı gösterirse, Allah'ta yaşlandığında kendisine saygı gösterenleri yaratır." Yine "Yaşından dolayı bir ihtiyara ikramda bulunan genç için, Allah Teâlâ ona ikram edecek kimseler hazırlar."[85]

Gençlerin pişmanlık, ümitsizlik ve karamsarlığa düştüğü gençlik dönemi gençte dinden uzaklaşma sonucunu ortaya koyabilir. Günahkâr olma psikolojisi ve toplumun dışlaması ve yanlış dini algılamalarıyla genç dini bütün bütün yok sayma ve ya dinden soğuma yolunu seçebilir. Gençlik döneminin bu özelliğini önemseyen Efendimiz (s.a.v): Enes (ra)'dan rivayetle: "Allahu Teâlâ tövbekâr genci sever." [86]buyurmuştur.

Gençlere sorumluluk bilinci ve sağlam irade yollarını benimseten Efendimiz (s.a.v) gencin mükemmel bir otokontrol sistemi kurmasını sağlamıştır. İnsanın yapıp ettiklerinden sorulacağı, her fiilinden sorumlu olduğunu şöyle ifade etmiştir:

---

83 Günay, bkz. Buhari, Tirmizi, Müslim.
84 Günay, bkz. Deylemi-Müsnedü'l Firdevs.
85 Günay, bkz. Tirmizî, Birr 75, no: 2022, IV. 372.
86 Günay, bkz. Ebu'ş-Şeyhiden

"İnsanoğlu kıyamet gününde Rabbinin yanında şu beş şeyden sorulmadıkça olduğu yerden ayrılamaz: "Ömrünü nerde geçirdiğinden, gençliğini nerede ve nasıl harcadığından, malını nereden kazanıp nereye sarf ettiğinden, bildiği ile amel edip etmediğinden, bedenini nerede yıprattığından."[87] Peygamberimiz (s.a.v)'in bu beyanlarından ve onun gençlerle ilgili bütün ilişkilerine baktığımızda O'nun bütün gayret ve hedefinin, inançlı, dindar, ahlaklı ve iffetli ideal bir gençlik oluşturabilmek olduğunu görürüz. Kur'an-Kerim ve Hadis-i Şeriflerde beyan edilen bu esaslarla kimliğini inşa eden gencin bilinçsiz, savurgan, kontrolsüz, asi, başına buyruk olması düşünülebilinir mi? Elbette düşünülemeyecektir.

Gençlik, kişinin enerji dolu ve hareketli olduğu en dinamik çağdır. Genç insan sahip olduğu enerjiyi harcayabilmek için daha çok harekete ihtiyaç duyar. Bu itibarla o, birçok meseleyi çözebilecek heyecan, dinamizm ve fiziksel beceriye de sahiptir; kendisine fırsat verildiğinde çok önemli başarılara imza atabilecek yeteneğe sahip bulunmaktadır. Ciddi görevleri yerine getirebilecek kabiliyet, genç insanda daima mevcuttur. Esas olan, gençteki bu kabiliyeti keşfedip, onu geliştirmek, bunun için de ona görevler vererek sorumluluk bilincini kazandırmaktır. Efendimiz'in, gençliğin bu tür özelliklerini azami ölçüde dikkate alarak değerlendirdiği, açık bir biçimde görülmektedir. Çünkü O (s.a.s.), gençleri, tebliğ ve irşat faaliyetleri dâhil, devlet teşkilatının, askeriyenin, diplomasinin en üst kademelerine kadar hemen her alanda görevlendirmiştir. Gençler ise, Allah'ın Resulü'nü hiçbir zaman mahcup etmemişler, O'nun güvenini boşa çıkarmamışlar ve kendilerine verilen çok ciddi dini ve idari görevleri, hakkıyla yerine getirmişlerdir. Bu görevler arasında müsteşarlık, valilik, sekreterlik, hâkimlik, komutanlık, sancaktarlık, istihbaratçılık, güvenlik görevliliği, maliyecilik, öğretmenlik gibi çok önemli devlet görevleri bulunmaktadır. Efendimiz'in gençlere stres ve kendini ifade etme gibi gençlik problemlerini aşmaları için onlara sağlıklı bir kimlik gelişim süreci hazırladığı görülür. Onlara özgüven duygusunu da onları yukarıda değinilen birçok zor vazifeden sorumlu tutarak kazandırdığı görülür.

Örneğin Peygamberimiz'in amcası, Hz. Ali'nin ağabeyi Hz. Cafer'in Habeşistan'a hicret ettiklerinde kral Necaşi'ye hitaben söylediği sözler bir genç olarak

[87] Günay, bkz. Sünen-i Tirmizi

onun bilgi ve özgüvenini ortaya koyar. Yine Peygamberimiz'in evlatlığı ve azatlısı olan Zeyd b. Harise'nin oğlu Üsame b. Zeyd "Hıbbu Rasûlullah" yani Allah Rasûlu'nun mahbubu, ahbabı, sevdiği bir gençtir. Ayrıca Mekke'nin en zengin ve asil ailesine mensup olan Mus'ab B. Umeyr de refah ve bolluk içinde yetişmiş, kılık kıyafetiyle, nezaketiyle ve fiziki yapısı ile herkesin beğenisini kazanmış, son derece zeki, akıllı, aynı zamanda güzel ve açık konuşmasıyla da herkesin gıpta ettiği bir gençti. Müslüman olduktan sonra Ailesinin dininden vazgeçirmek için her yola başvurduğu Mus'ab, ailesini de, servetini de, Mekke'yi de terk edip Habeşistan'a hicret etti. Asr-ı Saadet'de ideal bir genç olan Erkam B. Ebi'l-Erkam, Kâbe'nin hemen yanı başındaki evini İslam davetine açarak İslam davasını göğüslemiştir. Muaz Bin Cebel, Esma Bint Ebi Bekr ve ismini sayamayacağımız daha nice fedakâr ve cesur gençler ideal ufku zirvelerde olan örmek modellerdir.

Peygamberimiz (s.a.s)örneklerde de görüldüğü gibi gençlerin duyularına hitap etmiş, onları utandırmaktan sakınmış, gençlere yumuşak ve müsamahalı davranmış ve sorular sorarak gençlerin ilgisini çekmiştir. Sporda (binicilik, güreş[88] ok atıcılığı[89], ekonomide, tarımda, devlet idaresinde gençler bizzat Efendimiz (s.a.s) tarafından teşvik edilmiştir. [90]

Sonuç olarak Kur'ân ve sünnette yer alan bütün hükümler, yeni kuşaklara sırf telkin yoluyla değil; aynı zamanda ahlaki değerleri haiz sosyal rol modeller eşliğinde verilmesi şeklindedir. Kur'an yetişkinlerin, güzel ahlakı yaşayarak hayata aktarmalarının, gençlerin güzel bir sosyal çevre ve kimlik oluşturmalarına zemin hazırlayacağını, gençler üzerinden ve hayatın her kesitinden misallerle göstermiştir. Genel olarak Kur'an ve Sünnet ışığında çocukluktan gençliğe sosyal gelişmede şu eğitim esasları dikkate alınmaktadır: 1.Çocuklara rifkat ve yumuşaklıkla muamele 2. İyi arkadaş seçmelerine fırsat vermek 3. Selam vermek, izin istemek gibi nezaket kaidelerine dikkat etmesini sağlamak 4. Yalan söylemek, uğursuzluk, sövmek ve karşı cinse benzemek gibi sosyalleşmesini engelleyen davranışlardan uzak tutmaktır. [91]

88 İ. Canan, Hz. Peygamberin Sünnetinde Terbiye, s.473.
89 Canan, s. 254.
90 M. Hamidullah, İslam Peygamberi, II, 297.
91 Bkz.Kur'an-ı Kerim, 2/133-143; 31/13, 12/36-37, 24/58-59, 24/31;33/59

Kur'ân kıssalarında ortaya çıkan sosyal gelişim; fertlerin birbiriyle inanç, ibadet, söz, fikir ve davranışlarında sağlıklı ve hakka dayalı iletişim kurabilmeleri şeklindedir. Aile fertlerinin müşfik ve nezaketle davranmalarının ve kalbi bağlarını güçlendiren inanç ve ahlak temelinde hakça yardımlaşmalarının, aile saadetinin kaynağı olduğu kadar, sosyalleşmenin de dayanağı olduğu görülmektedir. Aile ve küçük gruplar içerisinde gösterilen bu gerçek, sağlam yapıdaki millet ve ümmetin doğuşunun da dayanağıdır. Aile fertlerinin uyumunun, gençlerin her konuda yakın-uzak çevresiyle sosyal gelişimini başarılı kıldığı anlaşılmaktadır. Çocukla/gençle yakın ilgi ve birlikteliğin ve amelî-fikri konularda istişarenin, onu sosyalleştirmekte en pratik yol olduğu görülmektedir. Bu bağlamda kıssalardaki cevval gençlerin, yüksek tabakaya mensup aile çocukları olmaları ve entelektüel ortamda yetişmeleri oldukça anlamlı bulunmuştur. Yine Hz. Muhammed'in çocukluğundan itibaren aileye katkı mahiyetindeki yardımları, sosyalleşmeyi erken yaşlarda başlatmak gerektiğine işaret etmektedir. Kur'ân'da hayatlarına yer verilen gençler, diğerkâmlık ve yardımlaşma gibi toplumsal konularda ideal toplumun mimarlığının stajını yapmakta gibidirler. Sanki onlara, olumsuzlukların giderilmesinde; şikâyet ve sızlanmanın yetmeyeceği, bilakis yakın-uzak sosyal çevrenin desteğiyle şartları düzeltmek için gayret etmek gerektiği yaşayarak öğretilmektedir. Gencin coşkusu, toplu ibadeti ve hayra yönlendirilen grubu, sosyalleşmenin itici gücünü oluşturmakta ve fütüvvet kurumlarının doğmasını sağlamaktadır. İnsan fıtratı güzel örneklere meftun ve çocuklar büyüklerini taklitte pek mahir olduğundan Kur'ân-ı Kerim; söz, fikir ve davranışlarıyla güzel emsal oluşturan aile büyüklerine ve gençlere yer vermektedir. Kötü ahlakın kişiyi sosyal hayattan kopartarak yalnızlaştırdığı da az sayıdaki örneklerle gösterilmiştir.[92]

İslam dini insan hayatını en mükemmel şekilde tanzim etmiştir. Öyle ki insanın bir günü diğer bir günüyle eşit ya da nakıs olmayacak, mü'min sürekli tekâmül edecektir. Böyle bir ölçüyle insan hayatı sonsuza bağlanmış, geçici arzu ve istekler değil sonsuzluk gaye olarak gösterilmiştir. İnsan hayatının en potansiyel konumda olduğu zaman dilimi olan gençlik dönemi üzerinde de önemle durulmuş, toplumların müspet gelişimi genç neslin gelişimine bağlanmıştır.

---

[92] Günay, Kur'ân'ı Kerim'de Gençlik Tipolojileri, s.78; Seyfullah Kara, Peygamber Döneminde Gençlik, İstanbul: Ağaç Yayınları, 2003, s.56

Özetle Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in (s.a.s) bahsi geçen beyanlarında insanlık tarihinin başlangıcından bu yana peygamberlerin hakikati aktarmada en büyük yardımcılarının gençler olduğu görülür. İslâm dini büyük ölçüde gençlerin omuzlarında yükselmiş, layık olduğu yere ve zaferlere onlarla koşmuştur. İslâm'ın çok kısa zamanda tüm Arabistan'a ve oradan da kıtalar ötesi ülkelere yayılışının altında, gençlikteki dinamizmin imanla buluşmasından kaynaklanan olağanüstü manevi güç yatmaktadır.[93]

Görülüyor ki; Kur'an'ın ve Efendimiz'in gençlere karşı yaklaşımı iyi anlaşılır ise İslam hakikatlerine ilk koşacaklar gençler olacaktır. Çünkü İslâm dini verdiği evrensel ve insani mesajlarla gençliği cezp etmeye müsait bir dindir. Öyleyse öncelikli yapılması gereken şey, imanlı ideal nesillerin yetişmesini sağlamak bunun içinde onlara olumsuz rol modeller değil olumlu kişilik gelişimlerine katkısı olabilecek kahraman niteliğinde modeller sunmaktır. Çalışmanın üçüncü kısmında fikirleri ele alınacak Nurettin Topçu'da gerek kendi yaşantısı gerek ideal genç tasavvuru ile genç nesillere yüksek bir değer, rol model ve kahraman niteliğindedir. Nurettin Topçu hayatı ve eserleri ile genel olarak ele alınıp; kavramları ve bizzat kendi rol modelliğinden faydalanılarak ideal bir gençlik nasıl olmalıdır? sorusuna çözümlemeler ile çalışmamız nihayetlendirilecektir.

[93] Seyfullah Kara, "Hz. Peygamber (s.a.v) Döneminde Gençlik" Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: 1996, s.76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

4. NURETTİN TOPÇU'DA İDEAL GENÇLİK TASAVVURU

4.1. Nurettin Topçu Hayatı, Şahsiyeti, Fikirleri, Eserleri

Nurettin Topçu 1909 yılında İstanbul'da doğmuştur. Asıl adı Osman Nuri Topçu'dur. Ailesi Topçuzâdeler diye tanınır. Dedesi Osman Efendi, Erzurum'un Ruslar tarafından işgali sırasında Türk Ordusunda topçuluk yapmış olduğundan topçuzadeler lakabıyla anılmıştır. Babası Topçuzâde Ahmet Efendi Erzurumlu, annesi Fatma hanım Erzincan Kemaliye'lidir.

Başarılı bir tahsil hayatı geçiren Topçu, Avrupa burslarına başvurur ve 1928 yılında sınavları kazanarak Fransa'ya gider. Nurettin Topçu Fransa'da 1928–1934 yılları arasında bulunmuştur. Önce Bordeaux Lisesi'ne başlar. Kendisinden daha önce Fransa'ya giden, Anadolucu akımın ileri gelenlerinden Remzi Oğuz Arık ve Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu gibi isimlerle tanışır ve özellikle Remzi Oğuz ile dostluğu derinleşerek sürer. İlkyazı denemelerini burada kaleme alır ve üye olduğu Sosyoloji Cemiyetine gönderir. Topçu'nun Avrupa'daki hayatı okul, ev, kütüphane çerçevesinde geçer Maurice Blondel'i bu lise döneminde tanır. Daha sonra mektuplaşırlar. Hareket felsefesinin kurucusu kabul edilen filozof Maurice Blondel şöyle demektedir; "Din esas itibariyle mistikliktir." O ilahi varlığa duyularla ve akılla ulaşılamayacağını, ancak kalp ve irade yolu ile ulaşılabileceğini kabul eder.[94] Blondel L'action (1893) adlı eseri ile insan hareketlerin aile, toplum, devlet ve insanlık basamaklarından geçerek, Allah'a doğru ilerlemede olduğunu ortaya koyar. Yirminci yüzyılın Pascal'ı olarak kabul edilen

[94] Nurettin Topçu, Bergson, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2002, s.68

Blondel dinin kendi başına ve diğerlerinden ayrı bir hareket olmadığını belki bütün hayatımıza ait hareket sistemi olduğunu söyler.[95]

Nurettin Topçu'nun fikirlerinin olgunlaşması açısından hareket felsefesinin kurucusu Maurice Blondel ve Louis Massignon ile tanışması da bu dönemdedir. Hallac-ı Mansur üzerine üç ciltlik çalışması olan Luis Massignon ile tanışan Topçu, bu tanışıklığını Masignon'a Türkçe dersleri vererek pekiştirir. [96] Topçu Massignon'un eserlerini referans vererek İslâmi mistisizmin Kur'an kaynaklı olduğunu, Hz.Muhammed'in davranışları ile bütünleştiğini ifade etmektedir.[97] Topçu, Massignon'un İslâm mistisizminin kendine has bir karakteri olduğunu ve İslâm mistisizminin Hıristiyan ve Hint mistikliğinin kopyası olduğu iddialarını reddettiğini söyler.[98]

Fransa'da tanıştığı ve ya eserlerini okuyarak etkilendiği M. Blondel, Masignon ve Henry Bergson O'nun fikir dünyasını şekillendirir. Strazbourg'da doktorasını hazırlayan Topçu Sorbon'a gider, doktorasını verir. Sorbonne'da felsefe alanında doktora yapan ilk Türk öğrencisi olan Nurettin Topçu'nun doktora çalışması, İsyan Ahlâkı adıyla dilimize çevrilmiş olan Conformisme et Révolte'dur.

Nurettin Topçu'nun Fransa'da yaptığı lisans çalışmaları; Ruhiyat ve bediiyat, Umumi felsefe ve mantık, Muasır medeniyet tarihi, İçtimaiyat ve ahlak, İlk zaman sanat ve arkeolojisi gibi çalışmalardır. Yine O, Sorbonne'da öğrencilik yaptığı sırada felsefe derslerinin yanında ahlâk, sosyoloji, psikoloji, sanat tarihi ve estetik gibi dersler almıştır.

Üniversiteyi en iyi dereceyle bitiren Topçu ödüllendirilmek istenir. Yetkili Profesör Nurettin Topçu'ya sorar:

− Tebrik ediyoruz! Alacağınız ödülün tercih hakkını da size bırakıyoruz. Bir altın saat mi? Amerika veya Kuzey Avrupa'ya bir mavi yolculuk mu tercih edeceği sorulan Topçu kararlı ve kendinden emin bir şekilde Hiçbiri değil diyerek tarihe

95 Topçu, İsyan Ahlâkı, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2002, s.20

96 Nurettin Topçu'ya Armağan, "Nurettin Topçu'nun Kısa Hayat Hikâyesi" 1. Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1992, s. 12

97 Topçu, İsyan Ahlâkı, s.172-173.

98 Topçu, Bergson, s.71

geçebilecek şu talepte bulunur."Sorbon Üniversitesi'nin giriş ve çıkış kulelerine yirmi dört saat ay-yıldızlı Türk bayrağının dalgalanmasını istiyorum." Üniversite yetkililerinin isteğini hemen yerine getirdiği Topçu, herkesi hayret ve hayranlık içinde bırakmıştır.[99]

Topçu, 1934'te yurda döner. 1935 yılında Galatasaray Lisesi'nde Felsefe Öğretmeni olarak görev alır. Topçu yurtdışında ciddi çalışmalarına karşılık 1974 yılında emekli oluncaya kadar çeşitli liselerde felsefe öğretmenliği yapmış, Sezginin Değeri adlı çalışmasıyla doçent unvanı almasına ve İstanbul Üniversitesi'nde iki yıl eylemsiz doçent olarak çalışmasına rağmen kendisine üniversitede kadro verilmemiştir. Galatasaray Lisesi'ndeki görevi çok uzun sürmeyen Topçu'nun İzmir Atatürk Lisesi'ne tayini çıkar. İzmir'deki günleri Topçu'nun aktif yazı hayatının başlangıcıdır. 1939 yılında "Hareket" dergisini yayınlamaya başlar. Dergi İstanbul'da basılmaktadır. Yazdığı bir hikâye resmi çevrelerde büyük bir tepki yaratır. Nurettin Topçu'nun memuriyet hayatında ikinci kez sürülmesinin nedeni olan bu yazı "Çalgıcılar" isimli öyküdür.[100]

Topçu, Fransa'da yoğunlaştığı derin dini sorgulamaların, arayışların etkisi ile Türkiye'ye döndüğünde fikri bir bunalım içine girmiştir. Bundan kurtulmak ve kafasındaki sorulara cevap bulmak için birçok kimseye müracaat eder. Bunlar arasında en çok etkilendiği, istifade ettiği ve bağlandığı kişi Abdülaziz Bekkine dir. "Onu tanımasaydım, peygamberi anlayamazdım"[101]dediği Abdülaziz Bekkine Topçu'nun hayatında çok önemli bir yere sahiptir.

Haydarpaşa Lisesi'nden Vefa Lisesi'ne tayin edilen Topçu, Vefa Lisesi'ndeki görevine daha sonra İstanbul Lisesi'nde devam eder. 1974 yılında bu liseden emekli olur. Uzun bir müddet Robert Koleji'nde tarih okutmuştur. Nisan 1975'de hastalanır ve vefat eder.

Topçu'nun fikirlerinin merkezinde hareket felsefesi vardır. Tasavvufa, milliyetçiliğe, ahlâka, eğitim ve insan sorununa, ekonomiye dair görüşlerine hareket açısından yaklaşan Topçu, Türk tarihinden Alparslan, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz

---

99 Hüseyin Karaman, Nurettin Topçu, 1. Basım, İzmir: Kaynak, 2010, s.18

100 Ahmet Özer, " Din Eğitimi Açısından Nurettin Topçu'nun Eserlerinde Dindar Tipler"(Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006), s.4-6

101 Emin Işık, "Nurettin Hoca ve Din Adamları", Nurttin Topçu'ya Armağan, , s.175

Sultan Selim, tasavvuftan Mevlana, Yunus; yakın tarihimizden Yahya Kemal, Mehmet Akif, Hüseyin Avni; felsefî açıdan da Pascal, Massignon, Maurice Blondel ve Bergson gibi şahsiyetlerden önemli ölçüde etkilenmiştir. Nurettin Topçu külliyatı Dergâh Yayınları tarafından neşredilmiştir. Topçu'nun doktora tezi Conformisme et Révolte (İsyan Ahlâkı), doçentlik tezi Bergson, liseler için kaleme aldığı dört ders kitabı (Felsefe, Mantık, Sosyoloji, Psikoloji) ve Reha romanı dışta tutulursa, Taşralı'daki hikâyeler dâhil diğer eserlerinin nerede ise tamamı yayınlanmış makalelerinden dergi ve gazete yazılarından oluşmaktadır:[102]

İsyan Ahlâkı, Dergâh Yayınları, Ocak 1995
Yarınki Türkiye, Dergâh Yayınları, Kasım 1997
Var Olmak, Dergâh Yayınları, Kasım 1997
Türkiye'nin Maarif Davası, Dergâh Yayınları, Kasım 1997
Ahlâk Nizamı, Dergâh Yayınları, Kasım 1997
Bergson, Dergâh Yayınları, Şubat 1998
İradenin Davası Devlet ve Demokrasi, Dergâh Yayınları, Mayıs 1998
Mehmet Akif, Dergâh Yayınları, Ekim 1998
Büyük Fetih, Dergâh Yayınları, Mayıs 1998
Kültür ve Medeniyet, Dergâh Yayınları, Ekim 1998
Kültür ve Medeniyet, Dergâh Yayınları, Ekim 1998
Taşralı, Dergâh Yayınları, Kasım 1998
Reha, Dergâh Yayınları, Haziran 1999
İslâm ve İnsan – Mevlâna ve Tasavvuf, Dergâh Yayınları, Mayıs 1998
Varoluş Felsefesi – Hareket Felsefesi, Dergâh Yayınları, Eylül 1999
Sosyoloji, Dergâh Yayınları, Kasım 2001
Millet Mistikleri, Dergâh Yayınları, Kasım 2001
Mantık, Dergâh Yayınları, Kasım 2001
Felsefe, Dergâh Yayınları, Ekim 2002
Psikoloji, Dergâh Yayınları, Ağustos 2003
Amerikan Mektupları – Düşünen Adam Aranızda, Dergâh Yayınları, Haziran 2004
Ahlâk, Dergâh Yayınları, Haziran 2005

---

102 Nurettin Topçu'ya Armağan, s.13-14

Nurettin Topçu Hareket Dergisi Dışında Türk Yurdu, Büyük Doğu Sebilürreşad, Düşünen Adam, Türk Düşüncesi, Türk Ruhu, Komünizme Karşı Mücadele, İslam, Bizim Türkiye, Serdengeçti, Asrın Dini Müslümanlık, Şule dergileri ile Yeni İstiklal, Havadis, Son Havadis, Akşam, Hürsöz (Erzurum) gazetelerinde yazılar yazmıştır.[103]

4.2. Nurettin Topçu'nun Yaşadığı Dönemin Sosyal, Ekonomik Ve Siyasal Açıdan Analizi

Nurettin Topçu yaşadığı dönem itibariyle kritik denebilecek bir zaman diliminin tanığıdır. O, geçmiş ve gelecek arasında tarihi bir tampon görevini üstlenmiştir:

"İnsanlığın bütününe mahsus değerleri, kucaklayan bir açıdan, dünyaya bakmak gayreti içinde görünen Nurettin Topçu, fikirleri arasında önemli yere sahip olan 'sorumluluk bilinci taşıyan aydın' tavrının tipik örneklerini de kendisi bizzat vermiştir. Türkiye'de en önemli sosyal, kültürel, siyasi ve iktisadi faaliyetlerin içinde yer alması, Nurettin Topçu'nun bir aydın olarak taşıdığı sorumluluk bilincinde ülkesinin önceliğe sahip olduğunu ortaya koyuyor; O'nda bir aydının ülkesindeki sorumluluğu, insanlığa olan sorumluluğunun somut şekli ve ön şartı olarak görünmektedir."[104] Tüm insanlığı kucaklayan bu tavır hiç şüphesiz Topçu'nun İslam'ı özümseyişinin tezahürüdür. O bir dava adamıdır, memleketin hâline bakar kaygılanır ve hep düşüncelidir. O Anadolu insanından başlayarak insanlığı kendine dert edinmişti.[105]

Nurettin Topçu, 1909–1975 yılları arasında yaşamıştır. Çocukluğu, imparatorluğun son yıllarının sıkıntıları arasında geçmiş, Cumhuriyet döneminin ilk etkilerini hissetmiş, altı yıl boyunca Fransa'da bulunmasından dolayı batıyı tanımış, Fransa dönüşü tek parti döneminin ve 1950'li yıllarla birlikte de Demokrat Parti ve devamı olan siyasî anlayışın uygulamaları karşısında da düşünsel bir tavır takınmıştır. O, hem geleneksel değerleri hem de batılı değerleri tanıyan birisidir. Nurettin

---

103 Sümeyra Akay, "Blondel'in Aksiyon Felsefesi Işığında Nurettin Topçu'nun İnsan Anlayışı" (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2007), s.4.

104 Muhammed Sarıtaş, "Nurettin Topçu'nun Fikir Dünyâsı", Nurettin Topçu'ya Armağan, s.88.

105 Ayhan Yücel, "Nurettin Topçu'yu Anlamak ve Anlatmak", Nurettin Topçu'ya Armağan, s.17.

Topçu'nun toplumsallaşma süreçleri Türk toplumunun geçirdiği niteliksel değişimlerin tanıklığı ile yüklüdür.[106]

Nurettin Topçu'nun yaşadığı dönem, sırasıyla Balkan ve I. Dünya savaşları, Osmanlı Devleti'nin yıkılması, Cumhuriyet'in kurulması gibi siyasî, sosyal, ilmî ve fikrî yönden ciddî değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Yine Türkiye'de Cumhuriyet'in kurulmasıyla tekke ve zaviyelerin kapatılması, harf inkılâbı gibi özellikle eğitim ve öğretim alanında önemli yenilikler de olmuş, bu yenilikler cemiyete ciddi tesir etmiştir.

Her insanı yaşadığı çağın şartları içinde düşünmek ve değerlendirmek gerekir. Nurettin Topçu, ilmî ve fikrî açıdan asrında yalnız değildi. Çağını, Mehmet Akif (ö. 1939), Ferid Kam (ö. 1944), Mahir İz (ö. 1974), Babanzâde Ahmed Nâim (ö. 1934), Tâhirü'l Mevlevî (Olgun) (ö. 1951), Bediuzzaman Said Nursî (ö. 1960), Hasan Basrî Çantay (ö. 1964), Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır (ö. 1942), Mehmed Zâhid Kotku (ö. 1980), Ramazanoğlu Mahmûd Sâmi Efendi (ö. 1984), Gönenli Mehmed Efendi (ö. 1991), Necip Fazıl Kısakürek (ö. 1984) gibi ilim, fikir, edebiyat ve aksiyon adamlarıyla paylaşıyordu.

Ömrünün ilk yılları Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş yıllarına rastlamaktadır. Daha çocukluk çağlarında imparatorluğun o büyük sancılarını, Balkanlar'dan İstanbul'a gelen o büyük göç dramını bizzat yaşamış, gelenlerin yüzlerindeki hüznü bütün benliğine kazımıştır. Azınlıkların son elli yıl içinde birdenbire nasıl İstanbul'un ticaret ve eğitim hayatında mesafeler kazandığını daha çocuk yaşta azınlık mekteplerinin bahçesinde oynayan çocukların ve çevrenin çehresinde hissetmiştir. Cumhuriyet'e geçişteki maddi ve manevi sancıları görmüş, Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki reformculuğun eğrisini doğrusunu gözlemlemiştir. Onun hayatının; doğumundan (1909) 1923'e kadar olan dönemi Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılış dönemidir. 1923'ten ölümüne kadar (1975) geçen süre ise Cumhuriyet Türkiyesi'nin kuruluş dönemidir. Haliyle geçiş döneminin sancılarına şahit olmuştur. Topçu'nun bir yandan Erzurumlu Topçuzâde Ahmet Efendi'nin oğlu olması, İstanbul'da çocukluğunun geçmesi, altı yaşında iken İmparatorluk Türkiyesi'nin okullarından Valide Sultan Mektebi'nde öğrenime başlaması "geleneksel değerleri" diğer yandan Büyük Reşit Paşa Numune

[106] Süleyman Seyfi Öğün, , Nurettin Topçu'ya Armağan, s. 67

Mektebi, Vefa İdadîsi, İstanbul Lisesi'nde devam ettiği öğrenimi ise "modern" olarak nitelenen "yeni değerler i", bir diğer yandan da Avrupa'ya gidip Bordo Lisesi ve Strazburg'da tamamladığı öğrenimi ise modernliğin kaynağı olarak benimsenen "Batılı değerleri" tanımasını sağlamıştır. [107]

Topçu, "Cumhuriyet Tarihimizin siyasal, toplumsal temel değişimlerine şahit olmuştur. Kurtuluş savaşı sıralarında henüz bir çocuk olan Topçu, savaşın hemen ardından, Kemalist rejimin radikal modernizasyon politikalarının uygulandığı dönemlerde olayları izleyebileceği bir yaşa ulaşmıştır. Topçu 1920'den 1970'lere uzanan süreçler içinde tek parti dönemini, II. Dünya Savaşı koşullarını, çok partili hayatı, DP. iktidarını, 27 Mayıs'ı, 12 Mart'ı, 70'li yılların siyasal kaosunu ve iç savaşının eşiğine gelindiği günleri yaşamıştır. Toplumsal alanda Türkiye'nin geçirdiği çok önemli değişimleri izleyebilmiştir."[108]

1920'li yıllarda ülkemizde tasavvufi dünyanın kapıları kapanmış, tasavvufi yolların "çıkmaz sokak" oldukları tescillenmiş, tasavvufi tefekkürün zenginlikleri yok sayılmıştır. 1925'de tasavvuf kültürünün aleyhinde esen sert rüzgârlar beş yıl devam etmiş, Menemen olayı ile birlikte kasırgaya dönüşmüş bir anda yirmi yedi kişi idam edilmiştir.[109] Bütün bu çalkantıların yanında Nurettin Topçu fikir akımlarının bol olduğu bir dönemin içinde yetişmiştir. Yaşadığı dönemde; Osmanlı'nın son dönemlerinde başlayan Batılılaşmaya bağlı olarak ortaya çıkan Batıcılar, bunun karşısında İslâmi değerleri ve geleneği muhafazaya çalışan İslâmcılar, Fransız İhtilali'nin neticesinde dünyaya yayılan milliyetçilik akımına paralel olarak ortaya çıkan Türkçüler, Türkçülüğe alternatif olarak ortaya çıkan, Anadolucular gibi pek çok fikir akımı mevcuttur.[110] Ancak Topçu yaşadığı dönemde bu ideolojik ve siyasi grupların hiçbirinin yanında yer almamıştır. O bu hengâmenin üstündedir. Acıyarak ve üzülerek bu boğuşmayı seyretmiştir. Ne var ki, çekişen birbirini yok etmeye çalışan ve iki dünyayı kavrayamamış olan bu ideologların bizim insanımız olduğunu da bilir. Bunlara

---

[107] Muhammed Sarıtas, "Nurettin Topçu'nun Fikir Dünyası", Nurettin Topçu'ya Armağan, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1992, s.87

[108] S.Seyfi Ögün, Türkiye'de Cemaatçi Milliyetçilik ve Nurettin Topçu, İstanbul: Dergâh Yayınları, , 1992, s. s.57

[109] Mustafa Kara, "Farklı Bir Münzevi Sıradışı Bir Muallim: Nurettin Topçu", Hece Dergisi, Ankara: S.109, 2006, s.150

[110] Eyüp Demir, İslâm Dünyasındaki Modernist Arayışlar Arasında Nurettin Topçu'nun Ahlâk Felsefesi,(Basılmamış Y.Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), 1995., s.77-91

gitmenin zaruret olduğunu da. Bu yüzden Topçu zaman zaman bu farklı cephelerde görülebilir.[111] Siyasetten uzak duran, siyasi mekanizmayla bir şey yapılamayacağını bilen Topçu Adalet Partisi'nin kurulmasına gayret etmiş, 1961 senesinde ısrar üzerine Konya'dan adaylığını koymuş fakat seçilememiştir. Seçilemediğine de sevinmiştir. Seçilemediğine sevinmesinin sebebi, seçimden önce gördüğü bir rüyadır. Bu rüyasında Topçu; vefat etmiş olan Abdülaziz Bekkine'yi görür. Elini öpmek ister. Hoca Efendi iltifat etmez ve "tarikten sapma" der. Rüyasını yakın dostu Sırrı Tüzeer'e anlatır. O da "Hoca Efendi seçilmeni istemiyor, herhalde tarikten maksat senin talebelerinle meşgul olmandır" şeklinde yorumlar.[112]

Adalet Partisi'nin ilk kuruluşunda aynen Demokrat Parti'de olduğu gibi ümitvar olan Topçu'nun, kısa zaman sonra ümitleri kırılır ve yeniden kültür faaliyetlerine devam eder. Topçu, bütün bir entelektüel hayatını, Anadolu Türkleri Tarihinden hareketle, döneminin siyasî, ekonomik, ahlâkî, dinî yapısını ve bu yapılardaki değişmeleri anlamaya adamış, kendi açısından da bir takım modeller önermeye çalışmıştır. Bir geçiş döneminin kendine mahsus şartları içerisinde yetişen Topçu Türkiye'de meydana gelen siyasi hadiseler, siyasi gelişmeler ve neticesinde etkilenen dini yaşantı biçimlerini tek tek yaşamıştır. Tekke ve zaviyelerin kapatılması, ezanın Türkçe okutulması, devrimler, vb… Din adına ne varsa her şeyin örtbas ve altüst edildiği bu yıllarda Nurettin Topçu, Paris'te Conformisme et Révolte adlı doktora tezini 1934'e tamamlıyordu. 60 sene sonra İsyan Ahlâkı adıyla Türkçeye tercüme edilen tezin son cümlelerinde:

"Anadolu bin yıllık tarihinden beri sadece sınırlarda değil, hem de devlet merkezinde ve aynı zamanda kendi kalplerinin derinliğinde kutsal cihad ilan ederek cemaatin selameti için kendilerini feda eden kahramanlardan ve şehitlerden mahrum kalmadı kendi mistiklik (tasavvuf) geleneğine yeniden sarılacak olan Anadolu çocukları hem kendi nefislerinin zorbalığına hem de despotların zulmüne karsı her zaman kutsal cihad ilan edecekler ve kendi darağaçlarının önünde cesaret ve gururla cihatlarını tam anlamıyla şuurunda olarak "ben hakikatim-ene'l-hakk" diyebileceklerdir.'[113]

111 Necmettin Tozlu, "Nurettin Topçu'nun Fikir Dünyamızdaki Yeri", Hece Dergisi, Ankara: S.109, 2006, s.54
112 Nurettin Topçu'ya Armağan, s.181.
113 Topçu, İsyan Ahlâkı, s.190.

14 Mayıs 1950 seçimleri sonucunda iş başına gelen DP iktidarıyla birlikte, Türkiye'de 1946 yılından beri gelişme gösteren dinî hayat yeni bir safhaya girmiş oldu. Tek parti döneminin tek renginden çok partili hayatın nispeten çok renkliliğine geçen Topçu'nun dinî tezahürleri de çeşit çeşit bir görünüm arz etmekteydi. Dinî hayatın en belirgin sembollerinden biri olan ezanın aslî şekline dönüştürülerek tekrar Arapça olarak okutulması büyük bir coşku ile karşılanmıştır. Tasavvufî hayat ile ilgili yasaklar resmen kalkmadıysa da din ve vicdan hürriyetine getirilen yeni yorumlar çeyrek asırdır kendi köşesine çekilmiş olan tarikat dünyasının da derin bir nefes almasına yol açtı. Tasavvufî hayatın 25 yıldan beri yasak olması, tekkelerin kapalı olması ariflerin, nitelikli din adamlarının yetişmesini engellemiş, sahte mürşitler, din simsarları, hocalar ortaya çıkmıştır. Topçu bu duruma çok üzülmekte ve sahte hoca ve din tüccarlarına savaş açmaktadır.

1950'li yıllarda Topçu'yu milliyetçi hareket içinde daha faal olarak görmekteyiz. DP'nin getirdiği nispi özgürlük havası içinde "Milliyetçiler Derneği" kurulmuştur. Bu dernekte Nurettin Topçu etkin isimlerden biridir. DP ile "Türk Milliyetçiler Derneği"nin işbirliği çok uzun ömürlü olmamıştır. 1952 yılında, Malatya'da Ahmet Emin Yalman'a yönelik suikast girişimi ile başlayan bir gerginlik sonrasında dernek kapatılmıştır. Nurettin Topçu bu olayı kınayan bir bildiriyi kaleme almış, coşkulu üslubu ile milliyetçi çevrelerin yoğun sempatisini kazanmıştır. "Milliyetçiler Derneği" 1954 yılında yeniden açılmıştır. DP ile dernek arasındaki ilişkiler 27 Mayıs Hareketine kadar kopuktur. Topçu, derneğin manevi lideri, fikir babası durumundadır. Bu durum 1963 yılına kadar devam edecektir. 27 Mayıs Hareketini hazırlayan sokak gösterilerinin yoğunlaştığı günlerce Menderes, İstanbul Valisi aracılığı ile dernek yöneticilerinden kendisini desteklemelerini ister. 27 Mayıs Hareketinden sonra Topçu'nun siyasal faaliyetlerinde de bir canlılık görülür. Ordunun müdahalesine karşıdır. Menderes'in asılmasından büyük kaygı duymaktadır. Ordu içindeki milliyetçi grup ile temasa geçilmesine şiddetle tepki duymuştur. Siyasal hayat üzerindeki yasakların kalkmasından sonra Topçu'yu, AP'nin kuruluş çalışmalarında görmekteyiz. 1961'den sonra Topçu'nun siyasal hayattan giderek uzaklaştığına tanık olmaktayız. 1963'te "Milliyetçiler Derneği"nin kongresinde Nurettin Topçu dernekçiliğini de sona erdirecek, kendisi ile dernekten kopan yakın bir çalışma arkadaş grubu ile "Hareket Dergisi" etrafında bir fikir hayatına

çekilecektir. 1939-1942, 1947-1949 ve 1952-1953 yılları arasında fasılalarla çıkan "Hareket" dergisi, 1966'dan itibaren düzenli bir şekilde çıkmaya başlar. Nurettin Topçu, 1939'dan itibaren çeşitli aralıklarla yayımladığı Hareket dergisi ile bir dünya görüşü mücadelesini şuurla yürütür. 1939- 42 Hareket dergilerindeki yazılarıyla, ruhçu ve mistik düşünüşün felsefî temellerini araştırır. Teknik ve makine medeniyetine duyulan şuursuz ihtirasın asrın insanını boğduğunu, bu yüzden kendi benliğinden uzaklaşan insanın kurtuluşunun ancak öz benine kavuşmasıyla mümkün olabileceğini vurgular. İnsan ruhunu demir pençeleriyle felce uğratan materyalizm, pozitivizm, sosyolojizm, pragmatizm akımlarına karşı çıkarken, akılcılığın bile ancak kalbîlikle değer kazanacağını belirtir.

Kalp ahlakı ve irade felsefesini ortaya koymaya yönelir. Hüseyin Avni Ulaş ve Fransa'da tanıştığı Remzi Oğuz Arık'ın tesiriyle benimsediği Anadoluculuğun adeta ruhî, içtimaî programını çizer. 1947- 49 Hareket dergilerinde bu çerçevedeki düşüncelerin İslami temellerini açıklığa kavuşturur. Türk milliyetçiliğinin İslam davasından ayrılamayacağını, milletle dinin iç içe kavramlar olduğunu ortaya koyar. Ancak, İslamiyet'in hamisi ve müdafii olarak görünen sahtekârlarla ve menfaatperestlerle mücadeleden de geri kalmaz.

1952- 53 Hareket dergilerinde Nurettin Topçu, batılılaşma karşısında, inancımızı ve tarihimizi savunurken, kapitalist ve komünist iki kamp arasında cemaatçi bir nizamın zaruretini öngören "yeni nizam"ın ana hatlarını çizer.

1966- 75 Hareket'lerinde ise, daha önceki dönemlerde ileri sürdüğü düşünceleri, bütün fikir hamulesiyle yeniden kuvvetle ortaya koyar. İslamiyet'in, Allah'ın bu insanlar için seçtiği nizamın, cemaatçi yönünü cesaretle belirtir.

Nurettin Topçu'nun son yılları dar bir kültürel çevrede, yalnızlık içinde geçmiştir. Topçu, "Hareket" dergisinin yazı ailesi ve okurları üzerinde büyük bir etkide bulunmuş, bu insanlardan büyük saygı görmüştür. Hareket çevresi onu bir hoca, bilge ve pir gibi görür. Ölümünden sonra yazılanlar bunu göstermektedir. Bunu, düşüncelerinden çok, son derece mütevazı ve ilkeli hayatına borçludur. Polemiklere girmeyen etkili ve ateşli kalemi de bu saygıda rol oynamıştır. Kişiliğine ilişkin yakın

dostlarının anlattıkları da bu yoldadır. Ağabeyi Hayrettin Topçu şunları söylemektedir: "Verdiği karardan kolay kolay dönmezdi. İradesi sağlamdı. İbadetini gizli yapmaya gayret ederdi… Eşyaya kıymet vermezdi. Zoraki elbise alır, zoraki yeni ayakkabı giyerdi."[114] Yakın dostlarından İsmail Dayı da onun son yıllarındaki özleminden söz eder: "Tekâüt olduktan sonra bana müteaddit defalar 'Acaba Bursa'daki küçük camilerden birinde bir vazife istesem, ömrümün sonuna kadar orada, o küçük camide kalsam kabul ederler mi?' diye sormuştur."[115]

Nurettin Topçu, kanser hastalığı sebebiyle vefat etmiştir. Ölümünden sonra "Hareket" dergisi bir süre daha varlığını devam ettirmiş, daha sonra da dağılmıştır.

4.3. Nurettin Topçu'nun İdeal Gençlik Tasavvuru

Nurettin Topçu, sessiz, sade, gösterişsiz, mahcup, muzdarip ve derin bir kişiliğe sahiptir.[116] Yalnız bir insandır. İnsanların, olayların ortasında kendi düşünce ve duyguları içersinde tertemiz bir gül bahçesinde yaşar gibidir.[117]

Dostlarından Fatih Gökdal bize Topçu ile ilgili şunları aktarır: "Hoca'ya mütefekkir, dava insanı, ideal ve ahlâk insanı denebilir. Ancak bence O, bir âşıktı; bir aşk insanıydı. Düşünmeye âşıktı, davasına âşıktı, milletine âşıktı, her şeyden önce yaratanına âşıktı. Bu aşkının tek kaynağı inancı ve yaşadığı ıstıraptı. Yazdığı her satırda bu ıstırabın feryadını duymak mümkündür. O istiyordu ki, hayat ıstıraptan doğma bir aşk hayatı olsun. Onun için ıstırapsız bir kalp baykuş yuvası gibi viranedir. Aşk Allah'la insan arasında tek ve gerçek ilişkidir. Allah'la insan arasında en kısa yol budur. [118]

Bu ifadeler, bize Topçu'nun hayatının özünü, O'nun kavramlarının derinliğini göstermek açısından çok önemlidir. "Kişinin ayinesi işidir" sözünden iktibasla O'nun aynası olan talebelerine, eserlerine bakınca, O'nun idealin de çok çok üstünde bir hayat sürdüğü görülür. Topçu, kavramlarını önce kendi bünyesinde eritmiş bir fikir adamıdır. Bu yüzden O'nun ideal gençlik tasavvurunda önce kendi gençliği bizzat rol modeldir.

---

114 Öğün, s. 53
115 Öğün, s. 53
116 Atasoy Müftüoğlu, "Sessiz ve Derin Bir Kişilik", Hece Dergisi, S.109, Ankara: 2006, s.367
117 Ögün, Türkiye'de Cemaatçi Milliyetçilik ve Nurettin Topçu, s.48
118 Topçu, İradenin Davası/Devlet Ve Demokrasi, İstanbul: 1974, s. 28.

Hiç şüphesiz Topçu, ideal bir gençlik dönemi yaşamıştır. O, gerek kendi gençliği gerek millet mistikleri diye anlattığı rol modeller ile gençlere önemli bir miras bırakmıştır.

Bu bölümde Topçu'nun hayatı ve eserlerine başvurarak, idealize ettiği gençlik ortaya koyulacaktır. Nurettin Topçu, gençlik kavramını yer yer fizyolojik, biyolojik, gelişimsel anlam aralıklarında ele almışsa da bu kavram Topçu'da daha çok ruhsal bir süreci niteler. O'nun sözünü ettiği gençler, adeta hareket kavramının aktörleridir. O, kimi zaman İslam'ın ilk mücahadesi Bedr'in heyecanı ile harekete geçerek Medine dışında düşmanı karşılamakta ısrar eden ilk İslam gençlerinden, kimi zaman da onlardan sekiz yüz yıl sonra fakat yine aynı ruh coşkunluğu ile "bugün şehitlik bizimdir" diye şehitliği paylaşamayan Fatih'in askerlerinin gençliğinden söz eder. Rabbinin sevgisi ile çarmıhta can veren Mesih'in delikanlılığından söz edip, bir başka yerde barbar kralının kendisi için hazırlattığı ateşte kendi yaktığı kolunu krala göstererek, "Roma da benim gibi üç yüz kahraman var" diye haykırarak gelecekteki Roma gençliğinin örneği olan Müçyüs'ten; "Git! Ben Leyla'yı değil, Leyla'nın hayalini arıyorum" diyerek Leyla'nın kavuşma teklifini reddeden her sevda çağının kendisinden aşı aldığı aşkın aşığı Mecnun'dan, Sultan Alpaslan'dan, Osmanlı imparatorluğunun kurucusu Osman Bey'den bahseder.[119]

Topçu'nun tüm kavramlarının merkezinde sonsuzluk metaforu yer alır. O'nun bütün kavramlarını bağladığı temel düşünce sonsuzluk fikridir. Topçu'nun ideal genç tasavvuru da bu temel düşüncesinin etrafında şekillenir. O'na göre genç için sonsuzluk arayışı, bir düşünce, bir gaye olmalıdır. Bu gaye ile genç ideale yaklaşabilir. O, gencin hayatını anlamlı kılacak bu gayeye yönelmesini hayati görür.

"Sonu olan bu âlemde sonsuzluğun yolcusu olan insan, burada bir muamma olan hayatına bir hikmet, kendine dost, düşüncesine destek bulabilmek için sonsuzluğa sığınmak mecburiyetindedir: Sonu olan varlıklar, sonsuzluğa dayanarak düşünmekle anlaşılıyorlar!"[120]

Topçu, kendi asrının ve gelecek nesillerin ıstırap içindeki ruh haline ışık tutmuştur. O'na göre huzursuz, ümitsiz ve tatminsiz dolaşan bir gençlik zümresi vardır

[119] Topçu, Maarif Davası, 2006: Dergah Yayınları, s. 18-19
[120] Nurettin Topçu'ya Armağan, s.17

ki hayatı kendisi için değerli yapacak anlamlı bir gaye aramakta ve aldatılan ruhuna bir tatmin istemektedir. Yaşamak için bir avuç ruh kuvveti, sevmek için bir yudum iksir ararcasına "kime inanalım? Ne tarafa koşalım? Hangi ümide bağlanalım? diye sormaktadırlar. Bu genç nesil, okulda aldatılmakta, çalışma hayatında ümitleri gömülmekte, siyasi emellerde kullanılmaktadır. Genç, bu karmaşanın içinde kendisine çevrilecek temiz bir gaye, bir samimiyet aramaktadır. İşte Topçu, genç neslin bu arayışına, çareler düşünmektedir. Cemiyetin, bu arayışa topyekûn cevap vermesini de mecburi görmektedir. Topçu, ideal genç neslin yetişmesinde, cemiyetin her ferdinin rolüne dikkat çeker: "Bunlara, Hz. İsa'nın selamını ve Hz. Muhammed'in vaatlerini sunabilecek iktidarımız olsa belki ruhları yıkılmaktan kurtulacak. Onlar bizden yeni bir hikmet, yeni bir insan mayası istiyorlar. Ne pahasına olursa olsun biz bu mayayı yoğurmaya mecburuz"[121]

Topçu, görüldüğü gibi genç neslin sessiz feryadını duymuş, cemiyeti topyekûn çözüme çağırmış, bir fikir adamıdır. O, asrının insanlarının neyi, nasıl kaybettiğini iyi biliyor, insanları, o asl'a yönelmeye çağırıyordu. "Devrimiz en az üç bin yıllık ahlak ve insanlık davasını, makinenin homurtuları arasında gömerken, her hareketi ile kendi benliğinin dışına fırlamak sevdasında olan bir nesli sahneye çıkarmaktadır"[122] Bu nesil, asrının ıstırabını ve türlü deformasyonlarını en çok yaşayan, genç nesildir.

Topçu kendi iç dinamiklerinden uzaklaşıp, kendine hayat veren tüm unsurları kaybeden neslin imdadına yetişip, onlara asıllarını, ruhi potansiyellerini, geçmişlerinin asil, soylu, cihanşümul zaferlerini hatırlatmaktadır. Topçu'nun "daha dün ecdadının kabrini kanıyla sulamışken, şimdi şampanya masasında kahkahadan lezzet duyan bir nesil"[123] diye söz ettiği bu nesil; dualara cevap verici gökleriyle, gönüllere ümit yağdırıcı ufukları bulunmayan büyük şehirlerde, sinir buhranlarına tutulup her tarafına çığlıklar savuran hasta ruhlara dönüşmüşlerdir.

Bu ifadelerle günümüz gençliğinin şehirler içindeki yalnızlığını, bunalmışlığını, kendi ruhuna yabancılığını ortaya koyan Topçu'ya göre; Bu gençler adeta gözleri

---

121 Topçu, Kültür ve Medeniyet, 6. Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2012, s.100
122 Topçu, Kültür ve Medeniyet, s.99
123 Topçu, Kültür ve Medeniyet, s.96

yumulu, gençliğinin hayal prizmasından ebediliği daha doğarken kaybetmiş kısır bir ruhun sahibidirler.[124]

Topçu, Yarınki Türkiye'nin ahlak abidesi olacak ve Anadolu'nun canlanmasına önderlik edecek potansiyel gücün genç nesil olduğuna inanır. Bu düşüncesi ile birlikte gençliğin mevcut durumundan da memnun değildir. Bugün gençlik, batının bütün düşüklüklerine meftun, Hakk'a hizmet sevdasıyla benliğinden geçerek, iddiasız itaate gönül vermesini bilmeyen, benlik gururlarıyla hoyratlaşmıştır.[125] Beden sporları ile beden zevkleri, ruh sporları ile ruhun zaferine son verilmiştir.[126] Yeni neslin dinî hayatı, ahlâkı ile beraber yetim ve yoksul kalmıştır.[127] Bu olumsuzlukların kaynağı Topçu'ya göre gençlerin, felsefî bir görüş sahibi olmamaları ve dine veda etmeleridir. O'na göre gençlik, ruhtaki varlığa sahip olabilmek emeliyle, dünya menfaatlerini temsil eden ve her biri bir sâkînin elinde mukaddesleştirilen putlara tapındılar.[128]

Böyle bir gençlik, Topçu'nun tasavvurundaki ideal neslin niteliklerinden tamamen uzak bir gençliktir. Bu yüzden Topçu, eserlerinde sık sık ideal bir genç nesil inşasının temel köşe taşlarını vermeye çalışır. O'nun görüşlerinin tamamında, bu inşanın harcına katılan birçok yön dikkat çekmektedir. O, hayatı boyunca ideal bir gençlik zümresini inşa etme gayreti içindedir. Bu yoğun gayret, O'na "neden ideal bir gençlik tasavvuru" sorusunu yönlendirmeyi gerekli kılar.

4.3.1. İslam Rönesansının Baş Aktörü Olan Gençlik

Topçu'nun görüşlerinde, dikkat çeken önemli bir yön, fikirlerinin ekseninde cemiyet oluşudur. Topçu, İslam Rönesanssının hayalini kurar ve hazırlığını yapar. İdeal gençlik kavramı Topçu'da bu hazırlığın ifadesidir. İslam Rönesanssını gerçekleştirecek nesil, genç nesildir. Özlemini kurduğu, beklediği, bu nesil birtakım özellikleri bünyesinde barındırmalıdır. Bu özellikler Topçu'nun ideal gençliğini ortaya koyar. İdeal gençlik, ideal bir cemiyeti, devlet düzenini, dünyayı teşkil edecektir. Topçu'ya göre, gençlik, geleceğin tohumudur ve bu tohumun özüne bakarak yarınımızı keşfetmek

124 Topçu, Kültür ve Medeniyet, s.97
125 Topçu, Var Olmak, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1999, s. 26
126 Topçu, Var Olmak, s. 62
127 Topçu, Ahlak Nizamı, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1999, s.29.
128 Topçu, Ahlak Nizamı, s. 80-81

müşkül olmayacaktır.[129] Gençliğin cemiyet hayatı için ne kadar önemli bir konumda olduğunu vurgulayan bu bakış, gençliğin, özüne dönüşünün gerekliliğini de vurgulamaktadır. Kendi iç dinamiklerini unutan genç nesilden taklit yolunu bırakmaları ve kendi olmaları istenir. Gençliğin, özünden, iç dinamiklerinden, uzaklaştırılıp; batı taklitçiliğine sevk edilmesine şiddetle karşı çıkan Topçu, İslam Rönesansı için ihtiyaç duyulan donanımın kendi benliğimizin derinliklerinde, kültürel değerlerimiz ve birikimlerimizde aranmasını ister.

Topçu'nun ideal gençliği bir Rönesans yapabilir. Çünkü bir Rönesans için önceden lazım olan şartlar meydana çıkmış ve yaşanmıştır. Bu tecrübe, kültürel miras, hafızaların derinliğinde tekrar tutuşmak için bir kıvılcım beklemektedir. Bu işi bir cemiyet yapar, o da insanlığın medeniyet yaşatmaya kabiliyetli zümrelerine örnek olur. Bugüne kadar yapılan garp taklitçiliği yolunda daha asırlar da geçse kendimize özel bir medeniyet yaratamayacağımızı nihayet anladığımıza dikkat çeken Topçu; Garptan şimdiye kadar parça parça aldığımız fikirlerden kâh birinin, kâh öbürünün tesadüfî tesirleri ile ve olayların yükü altında her an ezilerek genç nesilleri de her gün bir başka istikamette boşuna yorup hırpaladığımızı, hayati kuvvetlerimizi boşuna harcadığımızı belirtmektedir[130]

Topçu'ya göre gençliğin ideal bir nesil ortaya koyarak, iradesinin hakkını vermesi ideal topluma yön verecektir. O'na göre İslam Rönesanssını gerçekleştirecek büyük ruhlar, idealist genç ruhlar olacaktır. Bu yüzden onlara sahip çıkmak, başta ebeveynler olmak üzere maarife yön veren devletin ve cemiyette her ferdin kaçınılmaz vazifesidir. Her fırsatta cemiyetin bu mesuliyetini ifade eden Topçu'ya göre; On beş yaşlarından itibaren, mektepte, sinema kapılarında, evdeki aile toplantılarında, cinsiyet egzersizleri yaptırılarak daha genç olmadan, aşkı duymadan, irade kasırgasına sahip olmak nedir bilmeden, bunalan nesillerin mesuliyeti üzerimizdedir.[131]

Bu mesuliyet, evde ailenin, okulda muallimin olmak üzere cemiyetin her ferdinin, medya unsurlarının, kaçınılmaz görevidir. Topçu, bu görevi bizzat ruhunda duymuş, ideal bir nesil ortaya koymak uğruna tüm ömrünü adamıştır. O'nun asrın

---

129 Topçu, Maarif Davası, 4. Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1998, s.17
130 Topçu, Yarınki Türkiye, 5. Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1999, s.78
131 Topçu, İradenin Davası, 1. Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1998, s. 27

gençliğinin bunalmış, ıstıraplı çehresini görüp, aynı ıstırapla daima sonsuz iradeye yakarışları hiç bitmemektedir.

"İstiyoruz, bekliyoruz, yalvarıyoruz. Rabbimiz bize dağlardan bir heykel yapmak, beş bin yıllık beşeriyetin romantik abidesini kurmak, aşkı ulûhiyetinin eşiğine kadar yükseltmek iktidarını versin! Rönesans bu ümidin aydınlığında gözükecektir. İsteyelim, ancak Rönesanssımızı hazırlayacak şartların kendi mazimizde yaşanmış olması lazımdır. Bu şartlar, her alanda görülen örneklerdir. Nasıl ki İtalyanlar eski Yunanı örnek aldılarsa biz de kendi kültürümüzün mazisinde bütün örneklerimizi bulacağız"[132]

Bu düşüncelerle Topçu, mazimizde yaşayan ve her biri, bir Rönesans aktörü olan, rol modelleri genç nesle takdim eder. Bu rol modeller çocukluk, gençlik dönemleri başta olmak üzere hayatının her döneminde Topçu'nun fikri ve ruhi hayatını da şekillendiren, ilham aldığı millet mistikleridir.

4.3.2. Millet Mistikleri

Çalışmanın birinci bölümünde de bahsedildiği gibi, gençlik dönemi, gencin, hayatın anlamını sorguladığı, dini yönelimlerinin belirginleştiği, arayış ve buhranların yoğun olduğu bir dönemdir. Topçu'nun da Avrupa'dan dönüşte yaşamış olduğu bu türlü bir buhrandan arkadaşı Sırrı Tüzeer söz etmektedir. Bir arayış ve derin sorgulamalar içinde zor zamanlar geçiren Topçu, "Kafamda bir sürü problem var, kimseye güvenemiyorum" diyerek bu durumunu ortaya koyar. Sırrı Tüzeer'in kendisini Abdülaziz Bekkine ile tanıştırması üzerine kafasındaki tüm soruları, çıkmazları paylaşma imkânı bulur. Topçu'nun hayatındaki bu kesitlerden de anlıyoruz ki gençlerin olumlu özdeşim kuracağı, huzursuzluk ve tatminsizliğini iyiliğe kanalize edecek, danışıp halleşeceği rol modellere ihtiyacı vardır. Nitekim Topçu'nun hocası, mürşidi olan Abdülaziz Bekkine Efendi ile tanışması, o'nu, hayatının anlamını bulduğu ruhi bir neşveye ulaştırmıştır. O, gençliğin rol modele ihtiyacını bizzat Abdülaziz Efendi ile tecrübe etmiştir. Bu bağlamda "Topçu'nun ideal gençliği" üzerinde durulacak önemli bir kavram da O'nun gençliğe rol modeller olarak sunduğu millet mistikleridir.

---

[132] Topçu, Yarınki Türkiye, s. 96

Topçu, şanlı bir maziye sahip millet evlatlarının, kahraman büyüklerinden alacakları ilham ile yeniden dirileceğine dikkat çeker. Batı taklitçiliğini şiddetle eleştiren Topçu, neslin kurtuluşunun kendi özümüze, kültürümüze yönelmekte olduğunu vurgular. Millilik/milliyetçilik kavramları bilinen genel geçer tariflerin dışında, millet mistikleri kavramı ile daha evrensel bir boyutta ele alınmıştır. Topçu, milliyetçiliği, soy ırk üstünlüğü yarışı şeklinde ele almaz. Bu, millet mistiklerinden bahsederken, kendi milletinden olmayan kişilerden de örnekler seçmesinden de anlaşılır. Onun düşüncesinin hatta hayatının temelinde, insan sevgisi ve insanlığa hizmet vardır. O'nun millet mistikleri de kendi milletlerinin dirilişi için mücadele eden kahramanlardır. Sözgelimi Fatih, Namık Kemal, Mehmet Akif ve Hüseyin Avni'den bahsederken, Gandi, St. Jean Delaroix, Chopin ve Mikelanj gibi sonsuzun izini sürenlerden de söz etmektedir.

"Bir millet kendi kültürünü yaparken kendi kültürünün dışındaki kuvvetlere uzanmasın mı? Elbette uzanacaktır. İnsanlık, insan ruhu taşıyanların müşterek hazinesidir. Büyüklerin hepsinin de müşterek mazisi, müşterek ruhu vardır. Mimar Sinan'la Mikelanj arasında, İsmail Dede ile Chopin arasında, Yunus ile St. Jean Delaroix arasında ruh beraberlikleri buluyoruz"[133]

Topçu gençlere ahlaki büyüklükleri anlatmakla kalmaz, bu büyüklükleri temsil eden büyük ruhları da anlatır. Asrın ıstırabı içinde oradan oraya şuursuzca savrulan genç nesle sonsuzluğun aşısını yapacak rol modellere değinerek gençlere taklit edilmesi gereken kahramanları anlatır. Millet mistiklerindeki her bir hususiyeti ideal gence hedef gösterip asrın gençliğini gayesizlikten sonsuzluğun gayesine ulaştırır. Millet mistiklerini, Topçu'nun ideal gençliğine rol model olma hususiyetleri açısından kısaca ele alalım:

Mehmet Akif; Nurettin Topçu'nun, diyebiliriz ki peygamberler istisna edilirse, hayatı boyunca en çok övdüğü iki şahsiyet vardır. Bunlar; Mehmet Akif ve Mevlâna'dır. Bu ikisi ile ilgili Topçu'nun iki kitabı da vardır. Topçu, Akif'i, Reşit Pasa Mektebi yıllarında İmlâ Hocası Nafiz Bey'in, Akif'in şiirlerini ezberletmesiyle tanır.

133 Topçu, Yarınki Türkiye, s.157

Topçu'nun Akif'e olan sevgisinin o yıllarda başladığı söylenebilir.[134] Nurettin Topçu, Mehmet Akif'te aradığı ideal şahsiyetin/dindarın özelliklerinin çoğunu bulmuştur: Bükülmeyen şahsiyet, milletin acılarına terennüm, otorite ve kudret karşısında eğilme zafiyeti göstermeme. Topçu bu hasletleri hep övmüştür, kendisi de kişilik itibariyle böyle bir karakter örneği olarak hayatını geçirmiştir. Bu itibarla Topçu'nun, Mehmet Akif'in halefi olduğunu söyleyebiliriz.[135] Topçu'ya göre Akif, Kur'an hikmetinden hayatın manasını çıkarmasını başarabilen bir şairdir.[136] Bizi, bu dünyada iken büyük mahkemenin huzuruna yükselten bir mürşittir. Hattab'ın oğlu Ömer'in yirminci asırda yaşayan mürididir; onun gibi haşin mizaçlı, sert yürüyüşlü, zulme tahammülsüz bir iman ve isyan heykelidir.[137] Kur'an'ın hizmetkârı, şeriatın emrinde bir nizam kurucusu, bir İslâmi disiplinci, bir mürşit ve muallimdir.[138]

Topçu, Safahatı öğrencilerine "Akif'in isyan kitabı" diye tanıtır ve her gencin bu kitabı mutlaka okumasını ve ibret almasını ister.[139]

Topçu, Mehmet Akif'i şöyle tasvir eder:

"Vakar dolu bir alın, hayâ dolu bir çehre; şiddet dolu bir bakış, iman dolu bir sine[140], gerçek dindarlık ve insanlık kavramlarını kendinde birleştiren büyük idealist, dünyamızı hislerle hurafelerden sıyırıp iradenin hayatına yükseltti. Milliyetçiliği, ahlâk ve fazilet davasına eşdeğeri yaptı. İnsanlık idealine, İslam'ın ruhundan ayrılmaz, bölünmez bir cevher halinde tanıttı. Bütün büyükler gibi o da zaman ve asırlar geçtikçe daha iyi anlaşılacaktır."[141]

Mevlana; Topçu, Mevlâna'da İslâm dininin gerçek ve içten anlayışını bulur. Mevlâna, bize dinin statik olan kalıp tarafını değil, dinamik olan özünü tanıtmıştır. Onda, ruhun gayesi olan hürriyet, kalıpları Allah'a götüren en doğru yolu içinde bulmaktır. Bu yolda İslâm'ın gerçek yoludur.[142] Topçu'ya göre Mevlâna, şahsiyetinde

---

134 Karaman, s.15
135 Mehmet Doğan, "Nurettin Topçu ve Mehmet Akif", Hece Dergisi, S.109, Ankara: 2006, s.216
136 Nurettin Topçu, Ahlâk Nizamı, 5. Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2008, s.148
137 Nurettin Topçu, Mehmet Akif, 6. Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2011, s.18
138 Nurettin Topçu, Mehmet Akif, s.59
139 Mehmet Sılay, "İsyan Kitabı Safahat", Hece Dergisi, S.109, Ankara, Ocak 2006, s.470
140 Topçu, Mehmet Akif, İstanbul: 1998, s.18.
141 Topçu, Mehmet Akif, İstanbul: 1998, s.88
142 Nurettin Topçu, İslâm ve İnsan – Mevlâna ve Tasavvuf, 1. Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları,1998, s.113

şarkın büyük hâkimi Sadi ile Batı romantizminin zirvesi sayılan Goethe'yi birleştiren bir şahsiyettir.[143] Mevlâna'nın şahsiyeti hangi cephesi ile ele alınırsa alınsın O, Topçu için gerçek bir din adamıdır, gerçek bir dindardır.[144]

Topçu'ya göre bizim içinde bulunduğumuz kötü şartlardan kurtuluşumuz, uyanışımız Mevlâna'nın ölümsüz şahsiyetine, şevkle ve anlayışla yaklaşmakla mümkündür.[145] Mevlâna, hayatı ve eserleriyle bizim milletimize verilecek olan din eğitiminde, ahlâk dersinde, çocuk terbiyesinde en sağlam temeldir.[146]

Yunus Emre; Topçu, Yunus Emre'yi Moğol istilasından sonra çökmüş ezilmiş Anadolu'nun yetiştirdiği, eşsiz bir deha ve bir kurtarıcı olarak görür.[147] Yunus Emre, Anadolu-İslâm davasının en başta gelen mümessili, sembolü, sancağı ve Anadolu ruhunun hakiki sahibidir.[148] O, Anadolu dünyasının ruh yapısında en derin tabakalara kadar nüfuz etmiş haldedir. İçten ve dıştan her yabancı saldırıya karşı koyarak Anadolu'yu ayakta tutacak olan, kıyamete kadar koruyacak olan Yunus'un, bu topraklarda medfun, lakin uyanık, kudretli ve koruyucu ruhudur.[149]

Necip Tosun; Mehmet Akif, Mevlâna ve Yunus Emre'nin, Topçu'ya etki eden şahsiyetlerinin ortak yönlerini ifade etmeye çalışmıştır. Tosun'a göre bu üç isim arasında ilk temel ortak özellik, Anadolu'nun topraklarında yetişmiş, yerli ve bize ait sanat/inanç/düşünce adamı olmalarıdır. İkinci ortak noktaları Anadolu topraklarının/insanının en kritik dönemlerinde, en yılgın, yenilmiş ve umutsuz dönemlerinde yaşamaları ve bu kritik süreçte kurtuluş yolu, çıkış yolu olarak İslâm'ı, yerli düşünceyi cemiyete göstermeleridir. Bu üç ismin kaynakları Kur'an ve Kur'an'ın yorumu ile sünnettir. Bunların ortak özelliklerinden biri de kurtuluş, arınma mücadelesinde aktif bir rol oynamaları; hareket ve aksiyona önem vermeleri; tarihsel bir süreçte kendilerini sorumlu, görevli, mesuliyet şuuru içinde hissetmeleridir. Bu anlamda baş kaldıran, düzenleyen, değiştiren, düzelten bir mücadele yürütmeleridir. Toplumun

143 Topçu, İslam ve İnsan, s.116
144 Topçu, İslam ve İnsan s.118
145 Topçu, İslam ve İnsan, s.123
146 Topçu, İslam ve İnsan, s.114
147 Topçu, İslâm ve İnsan, s.162,163
148 Topçu, İslam ve İnsan, s.154
149 Topçu, İslam ve İnsan, s.161

çaresiz anlarını yaşadığı bir dönemde topluma, Anadolu insanına umut, manevi güç ve direnç aşılamalarıdır. Bu idealist ruhların ortak özelliklerinden bir diğeri de saf bir düşünce adamı olmayıp, sanatçı oluşlarıdır. Ayrıca bu üç ismin sanatları ile düşüncelerinin ayrılmaz oluşu bir başka ortak paydadır; çünkü bu üç isimde de sanat ve düşünce iç içedir ve birbirinin içinde erimiştir. [150]

Bu ortak özellikler Topçu'nun şahsiyetinin unsurları olmuştur. Topçu'nun ideal gençliğinin önüne serilen bu nitelikler, onlara tek tek hedef tayin edilmiştir. Yerli iç dinamiklerinden beslenen bir düşünce adamı olmak; ümitsizlik ve yeise düşmeyen fikir ve aksiyon sahibi olmak; Kur'an ve yorumunu özüne sindiren, mesuliyet şuuru içinde millete hizmet eden adanmış ruh insanı olmak; sanatçı ruhlu naif insanlar olmak, vb. ideal gencin özellikleri olmalıdır.

4.3.3. İslam Ahlakı

Topçu'nun eserleri okunduğunda, genel olarak, düşünce sisteminin temelinde ahlak ve sonsuzluk kavramları göze çarpar. Bu kavramlar durağan bir nitelik göstermeyip, mesuliyet hissi ile kişinin iradeli, şuurlu hareketlerinin bütününe etki eder. Topçu, ahlak kavramıyla elbette İslam ahlakından söz eder. Sonsuz iradeye bağlanmış bir ahlak, güzel ahlaktır, bir başka deyişle İslam ahlakıdır.

Bu bağlamda denebilir ki, Topçu'nun ideal gençliğinin en önemli vasfı öncelikli olarak böylesi bir İslam ahlakına sahip olmasıdır. Bu ahlak, evrensel nitelik taşıyan, insanlığa hizmet bilincinde, kâinattaki nizama hörmet, merhamet ile dolu iradesini sonsuza bağlamış bilinçli bir şuur halini ifade eder. O halde genel bir çıkarımla diyebiliriz ki, Topçu'nun ideal gençliği İslam ahlakını tüm benliği ile özümsemiş bir gençliktir. Bu benimseyiş, gençlerde üç temel esası ortaya koyar. Bunlar, hörmet, merhamet ve hizmettir. Bu esaslar, "ideal gençlik tasavvurunun" olmazsa olmaz esaslarıdır. Topçu'ya göre gencin kendini her daim mahkeme-i kübrada hissetmesi, hörmet; kâinattaki her varlığın, genç için kendi nefsinden daha sevimli olması, merhamet; ruh olarak gencin kendi nefsinden taşıp başka insanlara yayılmak

[150] Necip Tosun, "Nurettin Topçu ve Sezai Karakoç'ta Mevlâna, Yunus Emre, Mehmet Akif Algısı ve Karşılaşması", Hece, S.109, Ankara: 2006, s.202-203

suretiyle Allah'ı araması, hizmettir. [151] Bu üç vasfa (İslam Ahlakına) sahip olunması, ideal bir gençlik zümresinin, dolayısıyla da ideal bir İslam toplumunun inşası anlamına gelmektedir.

4.3.4. Hayatın Manası: İlahi Neşve

Gençlik döneminin önemli bir özelliği de gencin, hayatın anlamını yoğun olarak sorgulamasıdır. Bu sorgulama sonucu, genç hayatını anlamlandırabilir. Topçu, hayatın manasını; bu hayret verici nizam içerisinde yerimizi ve varlığımızın hikmetini düşünüp, kâinatta olup biteni iyi okuyabilmek şeklinde ifade eder. Genci, hayatının, yaratılışının amacını aramaya yönlendiren Topçu, gençleri kâinatı okumaya, olana hikmetle bakmaya yönlendirir. Bu hikmetle bakış, içe dönük de olmalıdır. O benliğimizdeki, sanattaki, ahlak ve hayırdaki ilahi neşveye dikkat çeker. Topçu, hayatın değerini aşk olarak açıklar ve önemli bir soru sorar:

"Genç nesilleri sanatla ahlakın ve dinin neşvelerine ulaştıracak olan nedir?" [152]

Topçu'nun bu soruya cevabı, gencin rol modele duyduğu ihtiyacı da vurgulaması yönüyle önemlidir. Topçu, bu yolun, gençlerin, büyüklerin, bu neşvelerle yaşadıklarını görmeleri olduğunu ifade eder. Çünkü gençler, bu neşvelerin sahibi mürşitlerin arkasında kafileler halinde koşarlarken, gençliklerine gerçekten doyarlar. Onlar ruhlarını sonsuzlukla birleştirir ve ancak böylelikle hayatı sevebilirler. Topçu, bugünkü genç neslin solcu, sağcı ayırt etmeksizin hoyrat ve neşvesiz oluşunu etraflarında ilahi neşveyi yaşatan örnekleri bulamayışları ile açıklar. Asrın bu denli içtimai, ruhi ıstırabı ve materyalist duygusuzluğu içinde bütün bütün kendi içinden, değerlerinden, öz benliğinden uzaklaşıp, yabancılaşan genç için hayatın kıymetini anlaması, ilahi neşveyi yakalaması çok zor olacaktır. Fakat genç, tüm bu olumsuzluklar içinde hayatın kıymetini anlarsa varlığı ebedilik inancı ile ve hareketleri sonsuzluk iradesi ile dolacaktır.[153]

Hayatın manasını sorgulayan gencin, yaratılış hikmetlerini kavraması O'nu, eylemsizlikten, sorumsuz, gayesiz ve başıboş yaşamaktan alıkoyacaktır. Kâinatı, kendi

---

151 Topçu, İslam ve İnsan, s.56-57
152 Topçu, Kültür ve Medeniyet, s.94
153 Topçu, Kültür ve Medeniyet, s.94-95

varlığını, olayların akışını okuyabilen genç, ölene kadar sürecek anlam arayışına başlamış olacak, ruhunda hissettiği ilahi neşve ile her solukta yeni bir anlam derinliğine sokulacaktır.

Görülüyor ki Topçu'nun ifadelerinde ümitsizlik söz konusu değildir. O hayalini kurduğu genç nesle güvenmekte ve önem vermektedir. Gençlere muamelesinde ebeveynlere örneklik teşkil eden Topçu, bir denge insanıdır. Gençliğin, önemli hassas bir evre olduğunu her fırsatta ifade eden Topçu, cemiyetin genç nesle karşı olumsuz tutumlarını da iyi analiz etmiştir:

Topçu'ya göre gençliğe değer vermemek iki şekilde gözükmektedir; ya aşırı istihfaf, ya da aşırı itimat şeklinde. Ya gençlikten yüz çevrilmektedir, ondan bir şey beklemeyerek küskün yaşanmaktadır, ya da zekâmızın zorba kuvvetleri ile onu istediğimiz gibi düşündürmek, istediğimiz şeyleri ona inandırmak için bütün kuvvetlerimiz kullanılmaktadır. Topçu'nun sözünü ettiği olumsuz bu iki tutumunda gençlerde aile içi çatışmaya, yabancılaşma ve kimlik bunalımına sebep olduğu geçtiğimiz bölümlerde belirtildi. Topçu, bu olumsuz tutumları şiddetle eleştirir ve bizden ziyade gençliğin bilmesi faydalı olan bir hakikat varsa, o da genç neslin ne bir hiç olacağı, ne de geçen veya geçmekte olan nesillerin, tarihe karışan fikir menfaatlerine alet olacağıdır.[154] diyerek görüşünü net bir şekilde ortaya koyar.

O, gençlerin iradelerini, bilhassa siyasi menfaatlerde kullanmaya, onların samimi yönelişlerinin, sahte din adamı ve mürşitlerle aldatılmasına şiddetle karşı koyar. O, hayatının sonuna kadar devam ettiği muallimlik mesleğini tüm samimiyetiyle, ibadet vecdi ve titizliği ile ifa eden bir islam mürebbisidir. O'nun gençlere yaklaşımı genç nesle verdiği kıymetin de bir göstergesidir.

O'nun gençlere yaklaşımını İsmail Kara şöyle anlatır:

"Bugünden geriye doğru beni en çok hayrete düşüren, hayranlığa sevk eden bazı hususlar var. Bunlardan biri Hoca'nın torunu yaşındaki talebeleriyle büyük adamlarmış gibi muhatap olması, onların sorularını bütün ciddiyetiyle cevaplandırmasıdır. Yakınlarına "keşke ilk mektep hocası olsaydım" dediğini biliyorum. "Bize Bursa'da bir

154 Topçu, Yarınki Türkiye, s.75

cami imamlığı veya müezzinliği verirler mi acaba ?" dediğini de. Bunları düşündüğü ve söylediği zaman felsefe doçentiydi ve arkasında parlak bir akademik kariyer ve fikir adamlığı, yazarlık ve itibar vardı."[155]

Görüldüğü gibi Topçu, muhatabı olan genç talebelerinin potansiyelini iyi bilen, onları ahlaki değerlerle yoğurabilen bir muallimdir. O'nun ideal gençlik tasavvurunun önemli bir sacayağı da maarif davası diye ifade ettiği, gençlerin eğitimi ile ilgili alandır.

4.3.5. Maarif Davası

İslam Rönesanssının aktörleri olarak gördüğü ideal gençliği, yetiştirecek eğitim sistemi üzerinde geniş mülahazaları bulunan Topçu'ya göre; Türkiye'nin ekonomik, siyasal ve sosyal pek çok sorunları vardır. Bunlar içerisinde en önemlisi ve en önceliklisi eğitim sorunudur.

O, bu sorunu kendi ruhunda öylesine hissetmiştir ki, muallimlik mesleğini bir ibadet titizliğiyle yapmıştır. O, kırk yıl boyunca çeşitli okullarda okuttuğu felsefe derslerinde, Robert Koleji'nde okuttuğu Tarih derslerinde, İstanbul İmam Hatip Okulu'nda verdiği Dinler Tarihi derslerinde, hep çağının gençliğinden mesul, heyecanlı, hareketli ve ciddi bir tavır ortaya koymuştur.[156]

Yaş haddinden emekliye ayrıldığı, yani ona yaşam enerjisi olan öğrencilerinden ayrıldığı senenin (1974) hemen akabinde vefat etmesini bu ayrılığa dayanamadığı şeklinde yorumlayan yakınları Topçu'nun muallimliği ne kadar önemsediğini vurgulamışlardır.

Topçu, bir Rönesans için eğitim seferberliğinin ihtiyacını fark etmiştir. O, mevcut eğitim sisteminin, O'nun hayalini kurduğu bilim, sanat, felsefe alanında birer deha, birer irade kahramanı olacak ideal gençliğini oluşturmaktan çok uzak olduğunun farkındadır. O mevcut durumun içler acısı haline bakıp, cemiyetin bütününe şu soruyu sorar:

---

155 İ. Kara, Sözü Dilde Hayali Gözde, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2005, s.39.
156 Okay, s.22-25

"Çocuk denen bu nüsha-i kübra olan bu ilahi cevherden bin bir hayvanın hırslarıyla yüklü çehreler çıkarmak hüner mi, inkılâp mı, nedir dersiniz? Mezarımızda dolaşacak ayaklar Allah'ın emaneti olan o melek adımlar mı olacak? Yoksa yoksa?" [157]

Bu ifadeleriyle Topçu maarifle sorumlu devleti, ebeveynler ve tüm cemiyeti, mesuliyetin büyüklüğüne, zafiyet gösterilmeyecek bir davaya çağırır. Bu dava millet evlatlarının, milletin davası maarif davasıdır.

Münevver bir aydın, bir yenilikçi olan Topçu, eşsiz bir muallimdir aynı zamanda. O, talebelerine ruhi yükseklik katacak büyüklükleri tanıtır, tahlil ve mukayeseler yapar, misaller verir. İlim, ahlâk, güzellik, iman, fazilet, irade, iyilik gibi büyüklükleri sevdirmeye çalışır.[158] Topçu, öğretmenlik mesleğine aşkla bağlıdır. O, sevdikleri ve talebeleriyle konuşurken ibadet yapıyormuş gibi vecd içinde coşan bir kişidir. Uzun yıllar İmam Hatip Lisesi'nde ders verir. Bütün ısrarlara rağmen emeğinin karşılığının ücret olarak ödenmesini kabullenmez. O, yaptığı işin Allah yolunda yapılan bir iş olduğunu söyleyen ve bu işten herhangi bir karşılık talep etmeyen münevver bir dindardır.[159]

Yine Topçu, sınıf içersinde ders anlatırken mistik bir hava yaşar, ibadet eder gibidir. Onun dersleri, uzunca okunmuş birer zammı sureye benzetilir. Topçu'nun ölüm döşeğindeyken söylemiş olduğu şu söz öğretmenlik mesleğine göstermiş olduğu saygıyı ifade etmesi bakımından önemlidir:

"Kırk sene öğretmenlik yaptım, mabede nasıl girdiysem sınıfa da öyle girdim."[160]

Nurettin Topçu, üniversiteyi,- hukuk doktrini, dünya görüşü, millet anlayışı, sanat sistemi ortaya koyan, milletimizin kültürünü yoğuran, ilim, felsefe, sanat ve din hayatını yirminci asrın seviyesine yükseltecek olan ve millî kültürün her hareketine, musikisine, mimarisine, pedagojisine ve politikasına istikamet gösterecek olan, Anadolu'nun bağrından çıkan köy çocuklarını yarının hüner ve deha sahipleri olarak

157 Topçu, Psikoloji, İstanbul: Dergah Yayınları, 2003, s. 5
158 Ayhan Yücel, "Hocam Nurettin Topçu", Hareket, C.10, S.112, İstanbul: 1976, s.53
159 Lütfü Bornovalı, "Nurettin Topçu", Hareket, C.10, S.112, İstanbul: 1976, s.63
160 Emin Işık, "Nurettin Hoca ve Din Adamları", Hareket, C.10, S.112, İstanbul:1976, s.86

yetiştiren, millî eğitim sistemimizin kurucusu olan bir üniversite- olarak hayal etmektedir.[161] Bunun da ancak devlet eliyle tesis edileceğini düşünmektedir.[162]

Tasvir edilen böyle bir üniversitenin topluma ne gibi faydalar sağlayacağını Topçu, şöyle ifade eder:

"Bu üniversitenin önder oluşuyla biz, kopyacılıkla ezbercilikten ilme, en aşağı halkı eğlendiren bayağı teranelerden musikiye, şaşkınlıkla göreneklerden ahlâk anlayışına, nihayet ıstırabımızdan bir metafiziğe yükseleceğiz. Bunun adı rönesanstır. Bu Rönesans, bir romantizm ile beraber doğacak, yani bugün perişan ve mağlûp duygularımızdan ve buna rağmen hamleye hazır kalbimizin çarpıntısından hayat alacaktır. Tabiatla, tarihin her ikisi üzerinde, dimağını işletecek olan nesil, bu Rönesans'ın mübeşşiri olacaktır ve onun yükleneceği mesuliyet yükü ağırdır."[163]

"Bize bir insan mektebi lazım. Bir mektep ki bizi kendi ruhumuza kavuştursun; her hareketimizin ahlaki değeri olduğunu tanıtsın; hayâya hayran gönüller, insanlığı seven temiz yürekler yetiştirsin; her ferdimizi milletimizin tarihi içinde aratsın; vicdanlarımıza her an Allah'ın huzurunda yaşamayı öğretsin." [164]

Ona göre öğretmen de, toplumun ideal hayatının ve ruhi iradesinin sahibi sayılır. Karmaşık sosyal teşkilat içinde, gençlerin maneviyatını, öğretmenlere emanet etmekteyiz. Öğretmen, insanı beşlikten alarak mezara kadar götürüp teslim eden, dünyanın en büyük sorumluluğuna sahip olan insandır. Bireyler ve nesiller onun eseridir. Medeniyetler onunla kurulmuştur.[165]

"İkinci fethimizin kapısı millî maarif davası olmalıdır. Millî maarif, diploma bezirgânlığından, barem idealinden, yedek subaylık hevesinden, özel okullardan, ezberlenmiş bilgiler harmanından, teknik gönüllülüğünden kurtulmuş; ilmi, tekniğin, ferdî ve içtimaî menfaatlerin, diploma derecesinin ve üniversite saltanatlarının esiri

161 Topçu, Yarınki Türkiye, s. 304-306.
162 Topçu, Yarınki Türkiye, s. 306.
163 Topçu, Yarınki Türkiye, s.305.
164 Topçu, Türkiye'nin Maarif Davası, s.42.
165 Topçu, Türkiye'nin Maarif Davası, s. 63.

olmaktan kurtarmış; hakikati, hayatın gayesi ve Allah'ın sevgilisi yapmak saadetine ermiş olan maariftir. Ancak böyle bir maarif, ikinci fethi bekleyen İstanbul'un sokaklarında büyüyen, kaldırımlarında yetişen avare çocuklarını sahipsiz olmaktan kurtarabilir; siyaset mücadelesini ticaretten ayırır ve günlük hayatımızın tesir bakımından hâkim unsuru olan şoförün ve arenalardan ve çürüyen Bizans'ın spor müsabakalarından arta kalan sporcunun yerine muallimi, mürebbiyi geçirir."[166]

Sapkın bir neslin oluşmaması ve genç neslin kurtarılması için ona iman ve ilham teklif etmeden evvel ilim ve hakikat sevgisi aşılanmalıdır, daha sonra ise kesinlikle ilhama başvurmalıdır. Topçu'ya göre gençliği kurtaracak olan şey akla ve ilhama sığınmaktır.

Türkiye'nin Maarif Davası eserinin birinci bölümünde gençliğe ve maarifin gidişatına ilişkin değerlendirmeler yapmakta ve genç nesli uçuruma götüren yolları genel olarak şu şekilde ifade etmektedir:

1. Ahlak yeminini unutup siyaset ve tedbir yolunu tutarak fikirlerin savunmasını yapmak yerine siyasi boğuşmalara girilmesi,
2. Yaratıcılığın yerini taklitçiliğin alması,
3. İman ve ümidi bırakarak aşağılık duygusuna kapılmak,
4. Ruh ve dava cephesinde düşmanlarla aynı silahı kullanmanın düşmanın ruhuna minnettarlık olduğunu bilmemek,
5. Kendini yetiştirmeyen bir nesil haline gelmek,
6. Determinizme sığınarak mesuliyetten kurtulmaya yönelmek

Eğitimin işlevlerinden birisi de toplum içinde idealler doğurucu olmasıdır. İdeal, genç ruhların hayat sahnesinde tırmanmayı gaye edindiği ilim, sanat, ahlak ve din dünyasına ait zirvelerdir.[167]

166 Nurettin Topçu, Büyük Fetih, 4.baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2003, s.40
167 Topçu, Türkiye'nin Maarif Davası, s. 79

"Her millet ister iktisadi veya içtimai bakımdan geri kalmış olsun, ister sanayi ve teknik itibariyle en ileri merhaleye ermiş olsun, mali kudreti nispetinde her şeye tercihen ilme, ilim kudretine, ilim müesseselerine, ilmi araştırma müesseselerine muazzam meblağlar ayırmalıdır."[168]

Uzviyetten ilme, ilimden felsefeye, felsefeden sanata ve ahlâka ve nihayet dine yükselmek, hasta, hamda saksın bir nesli Allah'a götüren yolda yeniden canlandırmak maarif işidir ve bir neslin kurtuluşunu ancak maarifinin yükselmesinde aramak lâzımdır.[169] Fakat bu süreç isteyen bir durumdur ve terbiye, tahammül işidir.[170]

"Vatanın atisi, ilimle faziletin yayıcısı olarak zümrenin, öğretmenlerin elinde bulunuyor. Kaybettiğimiz bütün değerleri bize yeniden kazandıracak olan onlardır. Bizim kurtuluşumuz ne kaba kuvvetin, ne ağır sanayinin ve Batı tekniğinin daima artan gücüne teslim olmanın eseri olacaktır. Teknikte ilerleyiş, plânlı iktisat, demokrasi denemeleri, Anadolu'nun hayatî gücünü harcamaktan başka bir şey yapmayacaktır. Bunlar, her köşe başında birkaç milyoner yaratan ve halkın serbest seçim hevesini kullanma yolunda ruhundaki millet sevgisini eriten tedbirlerdir. Millî iradenin tam şuurlanıp dışındaki ağırlıkları atamadığı bir ülkede bunlar, binlerce sefil insanla particilik adına kardeşi kardeşe düşman olan bir cemiyet yaratır. Bizi düşündürecek, bizi kendi ruhumuza çevirecek ve ruhlarımızı da yükseltecek mürşitlere muhtacız. Anadolu'nun beklenen kurtarıcısı silâhsız, servetsiz, hem de partisiz ve garazsız, yalnız faziletle ilmin havarisi olacak öğretmenlerdir. Öğretmenine teslim olmayan millet, esir millettir."[171]

4.3.6. İdeal Gençliği Oluşturacak Üstün Rol Modeller

Beklenen ideal gençliği oluşturacak, onlara üstün rol modeller olabilecek/sunabilecek başlıca aktörler muallimlerdir. Topçu, İslam Rönesansını gerçekleştirebilecek, ideal gençliği oluşturacak en etkin gücün, yani maarifin temsilcisi

168 Mümtaz Turhan, Garplılasmanın Neresindeyiz, İstanbul: 1967,s, 53.
169 Topçu, Türkiye'nin Maarif Davası, s. 26.
170 Topçu, Ahlak Nizamı, s. 22.
171 Topçu, Türkiye'nin Maarif Davası, s. 281-282.

muallimlerin, cemiyet içinde üzerine aldıkları sorumluluğun hayatiyetini şöyle ifade eder:

"Hakikatte muallimin sahip olması lâzım gelen vazife ve mesuliyet, bu derecede basit ve ruh yapısı bakımından değersiz ve iptidaî bir fonksiyondan ibaret değildir. Muallimin mesuliyetleri çoktur ve cemiyet hayatının her sahasına uzanmaktadır. Bir memlekette ticaret ve alışveriş tarzı bozuksa, bundan muallim mesuldür. Siyaset, millî tarihin çizdiği yoldan ayrılmış, milletinin tarihî karakterini kaybetmişse, bundan mesul olan yine muallimdir. Gençlik avare ve davasız, aileler otoritesizse bundan da muallim mesul olacaktır. Memurlar rüşvetçi, mesul makamlar iltimasçı iseler, muallimin utanması icap eder. Din hayatı bir riya veya taklit merasimi haline gelerek vicdanlar sahipsiz ve sultansız kalmışsa bunun da mesulü muallimlerdir. Yüreklerin merhametsizliğinden, hislerin bayağılığından ve iradelerin gevşekliğinden bir mesul aranırsa; o da muallimdir. Yalnız kaldığımız yerde yalnızlığımızın mesulü o, imanların zayıfladığı devirlerde bu gevşemenin mesulü yine onlardır."[172]

Topçu, bu mesuliyetin hayatiyetini ifade ederek aslında cemiyetteki genel çözülmeninde, çözümünde, maarif/muallim olduğunu vurguluyor. Yine Topçu; Muallimlik sanatı milletinin çocuklarına feda olmasını bilmektir. Bu fedakârlık, harpte kanını akıtmaktan daha değerlidir. Kılıç kahramanlığının devri artık geçmiştir. Milletin çocuklarına, dünyanın çocuklarına her gün ruhundan bir parçayı daha aşılamak, bunun için yaşamak ve bu yolda ölmek, bugünkü insanları ümitsiz dünyanın ve çocukları sahipsiz milletin, beklediği kahramanlıktır.[173] diyerek muallimlere, beklenen ideal gençliği, yetiştirmede büyük bir rol düştüğünü ifade ediyor. Bu konu üzerinde yoğun olarak duran Topçu'ya göre;

"Bütün çarelere başvurmak suretiyle ulaşmak istediğimiz ahlâk ideali, milli mukaddesatına sahip, milletini bütün milletlerin üstüne çıkarmayı gaye edinen, modern medeniyetin istediği şahsiyetler yetiştirmektir. Bu gayeye ulaşmak için terbiyecinin alacağı istikamet, ferdiyetçi, spritualist ve milliyetçi gidiştir. İlkokulda çocukla teker teker uğraşmak, onun iç hayatı ile temasa girmek, ona mukaddesatı örnekle aşılamak,

172 Topçu, Türkiye'nin Maarif Davası, s.66.
173 Topçu, Türkiye'nin Maarif Davası, s.102.

genci, iradeci bir sanat kültürüne fasılasız tabi tutmak ilkokuldan yüksek öğretime kadar terbiyecinin tutacağı yol bu olmalıdır."[174] Görülüyor ki Topçu, beklenen ideal gençliği oluşturacak yol ve yöntemleri de göstermiş, cemiyette üstün rol modeller olması gereken kişilere dikkat çekmiştir.

Beklenen ideal gençliği oluşturacak, onlara üstün rol modeller olabilecek/sunabilecek bir başka mesul de din görevlileridir. Topçu'ya göre; Din görevlisi, ahlâkı ile halka örnek olan kimsedir, onun başlıca görevi, insanların sefaletlerinin yanında yaşamak, ister vücutta, ister ruhta gözüksün, ruhu sefalete sürükleyecek olan acıların, yıktığı varlıklara uzanıp, onları yerden kaldırmaktır. Din görevlisi ruhların kurtarıcısı, ahlâk yaralarımızın doktorudur. Genç kalplerin, iç yaralarının usanmaz tedavi edicisi, bir eli sağda öbür eli ile soldaki kardeşinin kalbini dinleyen, kin ile kibirden temizlenmiş, menfaatlerden sıyrılmış, nefsini unutmuş, kalbi ve kafasıyla Allahın bütün kullarının imdadına koşmak isteyen, dünya gözüyle gönülsüz, Allah gözünde kahraman hizmet eridir.[175] Bu hizmet erleri, ideal genç nesiller olup yine beklenen ideal genç nesli ihya edecek mesullerdir.

4.3.7. İradenin Davası

Kimlik arayışı sürecinde gençlik dönemi krizlerinin en temel sebepleri gencin yaşadığı değer çatışmaları ve yabancılaşma olarak ortaya çıkar. Bu gibi dış tesirleri her ruhun farklı vaziyetlerde karşıladığını belirten Topçu; idealist ve realist ruhlar ayrımı yapar: O'na göre, "Realist ruhlar, dıştan gelen tesirlerle çarpışmayı asla göze almayan, fakat bunlara yenilmemesini de bilen kurnaz ruhlardır. Bunlar hayatın siyasileridir. Zaferi, aldatmakta ararlar. İşlerinin çıkarına bakarlar. Mücadele çetindir; hem de çok kere menfaat getirmeyicidir. Rahat ve huzurumuzu alan bu muharebeyi kabul etmektense dıştan gelen ve her an değişmede olan tesirlerin bütünü manasına gelen hayatla uzlaşarak sulh yapmayı daha doğru ve akıllıca bir hareket sayarlar. Bunlar harp eden kahramanları akılsızlıkla itham ederler. Sulh ve siyaset maharetleriyle, hayata uymak suretiyle onu avlama vasıtalarını tedarik etmekle hayatta muvaffakiyetin sırlarını

174 Topçu, Ahlak Nizamı, İstanbul: Dergah Yayınları, 1999, s.121-122.
175 Topçu, İslam Ve İnsan, s. 39.

araştırırlar. İrade yerine hilenin zaferini isterler. Bunlar iradesizlikle, muvaffak olmasını bilen sinsi ruhlardır"[176]

Topçu, samimiyetsiz ve kurnaz diye nitelediği bu menfaatperest, maaş akıllıları realist ruhlar diye niteler. Onlar şuurlarını, karakterini her akıntıya kaptırmaya müsaittirler. Topçu bu ruhları tahkir eder ve cemiyetin içinde böylesi ruhlar ile çevrelenmiş gençliği kurtarmaya çalışır.

Topçu'nun sözünü ettiği ideal gençlik bu tür bir iradesizlikten uzak, iradesinin her türlü hakkını verebilen bir gençliktir. İdealist genç ruhlar, süfli dünya hayatı için değil sonsuz bir hayat için mücadele verir. İdealist ruhlu genç hayatla uzlaşmak suretiyle iradesini dumura uğratmamıştır. Topçu'nun ideal gençliğinden isteği iradeleriyle kendileri olabilmeleri, iradenin davasında mahkûm olmamalarıdır.

Topçu, ideal gençliğine hayatın asıl gayesinin ve mutlu olmanın biricik yolunun ilahi iradeye götüren yolları tutmak olduğunu ifade eder. Ferdi yükseliş bu yolla olduğu gibi topyekûn tüm insanlığın yükselişini de ilahi iradeye bağlayan Topçu'ya göre; "İnsanlığımızın yükselişi ne değişme, ne inkâr yolu ile ne din adına merasimler ve kaideler içinde bunaltılmış taassupla oluyor. İnsanlığın yükselişi, ilahi iradeye götüren yolda ilerleyiştir. Bu yol, aileyi, milleti, insanlığı istemek, hakikati, sanatı, ahlakı istemek ve bunların hepsi için, hepsini ihtiva eden sonsuz kudreti, fani hareketlerine sıkıştırmak ihtirası ile istemektir. Öteden beri büyük adı büyük iradeyi isteyenlere verildi. Bütün büyükler büyük olan isteklerini sonsuzluktan istediler. Beethoven sonsuzluğun bütün seslerini istedi. Michelange sonsuz varlığın heykelini yapmak istiyordu. Mevlana en çok Allah'ı isteyen insandır" [177]

Topçu'nun ideal gençliği her yaptığı işi sonsuz iradeye bağlar ve böylelikle yaptığı her işi en güzel şekilde yapar. İlahi iradeye bağlanan mesuliyet duygusu genç nesli her işinde başarılı olmaya sevk eder. Topçu'ya göre insan iradesi ile değer kazanır. İrade, içimizden dışımıza itici kuvvetlerle frenleyici kuvvetler arasında şuurlu bir denkleşmedir. Duygular itici kuvvetleri harekete geçirir, emirler ve tazyikler frenleyici kuvveti idare eder. Bu iki zıt kuvvetin ortasında hareketlerimiz meydana gelmektedir.

176 Topçu, İradenin Davası, s. 19-20.
177 Topçu, İradenin Davası, s.15.

İnsanın kaderi, bu çarpışmanın sınırında gerçekleşmektedir. Frenleyici kuvvetler, hareketlerimizi çemberleyen determinizm planı içinde yer almaktadır. İnsan bu dairenin içinde kendini esir hissetmektedir. Istıraplarımızın kaynağı, içimizdeki ilk itilişlere karşı koyan bu yabancı kuvvetlerdir. Bizim olan kuvvetler ise, duygularımızın kaynağından fışkıran itici kuvvetlerdir. Duyguların kaynağı her ferde göre değişmektedir. Egoist (bencil) kaynaktan beslenen duygular insanda hayvani bir hayat ve süfli bir irade yaşattıkları halde özgeci (başkalarına; yani aileye, millete ve insanlığa çevrili) kaynaklardan beslenen duygular insanı yükseltmektedir ve iradeyi değerlendirmektedir. Topçu ideal gençliğini asrın bencillik hastalığından men eder, yaşatma, insanlığa hizmet hayatı anlamlı kılacaktır. O şehirlerin, gençleri boğan bireyselliğinden, duygusuzluğundan onları kurtarmaya çalışır. O'nun ideal gençliğini tabiata dönmeye, arayışa yönlendiren ifadeleri bu bunaltıcılığa adeta bir çözüm arayışıdır. Tabiatta bırakılan bahçelerin yerine şehirlerde kurulan müesseseler, kin ile haset ve riyanın yuvalarıdır. Hepsinin köklerini sulayan para devlet ve muvaffakiyet ırmakları, genç ruhları daha dünyada iken cehennem azabına, hem de kendileri farkında olmadan mahkûm etmiş bulunuyor.[178]

Topçu ideal gençliğini su kenarlarına inmeye, tabiatın dostluğunu hissetmeye çağırır. Yine Topçu'ya göre ilim, sanat ve ahlak kaynaklarından beslenen duygular insanı ideal bir düzene yükseltmekte ve gerçek manası ile insanlaştırmaktadır. Dine tırmanan irade ise, iradelerin gerçek sahibi olan Allah'a yöneltmekle sonsuzluğun iradesini kazandıran duyguları yaşatmaktadır. Allah en büyük iradedir. Dini irade bizi sonsuz kudretin iradesine iştirak ettirmektedir [179]

Ona göre asrın gençliğinin en büyük problemi de her taraftan gelen tazyikler sonucunda gençliğin yüzünden silinip giden bu sonsuzluk iradesidir.[180] Asrın gençliğinin tüm ıstıraplarının temel kaynağını tespit eden Topçu, gençliğin çehresindeki bu donukluğun samimi bir yöneliş ve muhabbetle giderileceğini de bilir. Topçu'ya göre; Eğer içini dikkatle dinlemesini bilirsek neslimizin ruhunda duyacağımız samimi bir ses olacaktır. Bu nesil, peygamberine ihanet ederek delalete düşen bir ümmet gibi, kendi

178 Topçu, Kültür ve Medeniyet, s.97.
179 Topçu, İradenin Davası, s. 14.
180 Topçu, İradenin Davası, s.15.

ruhunu asla selamete kavuşturamayacak olan putların önünde diz çöküyordur. Bu hal, kendine inanmayan, çünkü iradesi bütün bütün mahvolmuş insanın halidir. İradesi olmayan ve kendine, kendisi ile bütün kâinat varlıklarına itimadı olmayan insanın hali acıklı bir korku halidir. İradesini, aşkını, her sahada kaybetmiş gençliğimizin, bedbaht neslimizin yaşayışı da korkunun zehirli rüzgârlarıyla dolmuştur.[181] Bu durumun ıstırabını yaşayan Topçu, bu hale yol açan zafiyetlerimizi de bir bir sayar.

"Yaşayışımızdaki kararsızlıktan, muvazenesizlikten, emniyetsizlikten; fedakârlıkların yokluğundan, büyük medeniyet eserleri veremeyişimizden; bütün cemaatin, münevverleriyle beraber hasis menfaatler peşinde içgüdüleriyle koşmasından, hemen her köşede, bir sahadaki zaaflarımız söyleniyor. Fransız, Alman veya İngiliz çocuğu, vatanda sağlam eseriyle ama samimi olarak öğünebiliyorlar. Bizde en samimi olanlar her şeyin bozukluğundan şüphe edebilenlerdir. Bu hal karşısında iradenin bize dava açması haksız değildir" [182]

Görüldüğü gibi Topçu problemleri söylemekle kalmamış, tek tek sorunları analiz etmiş ve çözüm arayışına girmiştir. O mesuliyetinin tüm cemiyet üzerinde olduğunu düşündüğü gençliğin huzursuzluk ve bunalımlarının, çatışmalarının temel sebebini sonsuz iradeyi hissedemeyiş, ilahi neşveyi duymayış, iradenin hakkını vermemekte arar. O genç neslin bu halsizliğine, iradeden, sonsuzluk gayesinden uzaklığına, üzerlerindeki ölü toprağı atamamalarına çözümü dünya ve nefsin tüm esaretlerine karşı isyan ahlakında bulur.

4.3.8. İsyan Ahlakı

Tüm esaretlere isyan etmek Topçu'nun ideal gençliğinin en önemli vasfıdır. Topçu en önemli esareti çağın doymak bilmez nefis iştihaları, haz telkinleri sonucu nefsin esareti olarak görür. O nefsin esaretinde lime lime olmuş iradesinin hakkını veremeyen bir gençliğe özgür genç demez. Topçu'ya göre hürriyet her istediğini şuursuz ve hukuksuzca yapmak değildir. O ideal gençliğine asıl hürriyetin nefsin tüm esaretlerine karşı koyabilmek, isyan edebilmek olduğunu belirtir. Yani Topçu'ya göre, insanın selameti ve iradesini mefluç eden tüm dertlere veda etmesi, iradesinin hâkimi

181 Topçu, Yarınki Türkiye, s.271.
182 Topçu, İradenin Davası, s.16.

olabilmesi, insanın tekâmülüne mani olan esaretlerinden kurtulup hürriyetine kavuşabilmesi, sonsuz ve gerçek irade olarak nitelediği isyan ahlakına bağlıdır.[183] Nurettin Topçu'da isyan kavramı, akla ilk gelen olumsuz anlam çerçevesi (anarşi, düzene başkaldırı, yıkım) gibi manaları ihtiva etmez. Sözü edilen isyan, durağan, hareketsiz, iradeden, şuurdan yoksun, menfaat eksenli, uysallığın ve nefsin tahakkümünde her türlü esarete bir başkaldırıdır. Topçu'nun anlatmak istediği isyan ne nefse ait arzulara ne de çıkarcı benliğe bağlıdır. Bu isyan merhametten başka bir duyguya da bağlı değildir. Sonsuzlukta gayesini arayıcı, âlemşümul merhamet kaynağından doğmuştur. Nefsi isteklerle hiçbir alakası olmayan ve insanı mesuliyetle harekete geçiren merhamet, bu isyan iradesinin ilahi kuvvetidir. Bu anlamda, bu "isyan anarşi değildir, ebedi ve âlemşümul merhamet nizamına bağlılıktır"[184]

Topçu'ya göre nefse ve maddi her türlü dünyevi tahakküme karşı isyan ahlakına sahip olmayan insanlar evrenin nizamının bozguncuları, asileridirler. İnsan, nefsinin her türlü tahakkümüne karşı isyan ile hürriyetine kavuşabilir. Modern zamanların sınırsız serbestlik, haklar, özgürlükler diye tanımladığı birçok şey insanı nefsin ve maddenin tahakkümünde esir etmektedir. Topçu'ya göre ruhların hürriyeti ancak isyan ahlakı ile mümkün olacaktır.

Gençlik döneminin genel özellikleri arasında belirttiğimiz "asi gençlik" tanımlaması maalesef Topçu'nun isyan tanımı ile örtüşmemektedir. Zira asrın gençliği doyumsuz hazlar peşinde, zevk tatmini ile ruhlarını aç bırakmış, hürriyet diye yutturulan nefsi tahakkümlerle kendi olmaktan uzaklaşmıştır. Genç artık kendi içine ve değerlerine yabancılaşmasının bir sonucu olarak çatışan, yıkan, anarşi üreten bir asidir. Böyle bir asilik Topçu'nun ahlakın temeli olarak gördüğü isyan ahlakından çok uzaktır.

Topçu, sosyal uysallığı reddedip, olmak cesaretini gösterip yola çıkan ve kaygılarla yüzleşen her hareketi hakiki bir isyan olarak kabul eder. Bu kişinin kendi hayat kuralını akıntıya bırakması değil kendisinin keşfetmesidir. Böylece ondaki üstün görev şuuru uyandırılmış olur. İnsan ve insanlık ancak şuurlu bir şekilde isyan ederek

183 Topçu, İsyan Ahlakı, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2006, s.208.
184 Topçu, İradenin Davası, s.73.

ilerleyecektir. İlerleme ise fertte ancak bir isyanın ürünüyse mümkündür. [185] Topçu'nun isyan ahlakında iradeyi sonsuzluğa bağlama, mesuliyet, insanlığın bütününe merhamet, hareket, hürriyet ön plandadır. O bu kavramlarla mümeyyiz olan asilerden, kendilerini nasıl aştıklarından bahseder.

Bununla birlikte Topçu ideal gençliğine isyan ahlakına sahip rol modelleri sunarak örneklerini kahramanlaştırıyor. Onların özelliklerine dikkat çekerek bu özellikleri ideal gençliğinin ruh harcına katıyor:

"Hepsinde, mantığı, menfaati, muhiti, hatta aşkı çiğneyip, içindeki derinliğin sesine uyma çılgınlığı göze çarpıyor. Hallaç bu çılgınlıkta "ben hakikatim" diye kendinden geçmişti. Mehmet Akif vicdanının Allah'a iştirak eden sesiyle, "çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırırım" diye haykırıyordu. Hüseyin Avni, küfürde bile vecd duyduğunu söylemişti. Jean-Jack Rousseau, heyecansız, isyansız insan içine ayak basmamıştı. Bu adamların hepsi asidirler. Bunlar ilahi irade içinde kendilerini telef etmek arzusu ile yanıyorlardı. Hakikatte bu hal kurtuluştur. Sonsuz esaretten ve hareketlerimizin darlığından kurtuluş" [186]

Sözünü ettiği bütün şahsiyetler yaşadıkları asırda ne yapıp edip üzerlerine örtülmüş ölü toprağını atmış, insanın üretkenliğini sekteye uğratan miskinlikten kurtulmuş birer hürriyet, hareket ve mücadele adamıdır. Nurettin Topçu'da, münzevilik ve mahviyet ile mücadele adamlığı(isyan ahlakı) birlikte, yan yana yaşıyordu. Bütün bir hayatı birbirleriyle tenakuza düşmeyen bu iki hat arasında geçti denebilir. Derin bir tevekkül, coşkun bir isyan.[187]

Görülüyor ki Topçu'nun bizzat yaşadığı ve kavramsallaştırdığı isyan ahlakı ideal gencin biricik vasıfları arasındadır. Nefsin, her türlü korku, yeis ve endişelerin tahakkümünden kurtulan genç hür, cesur ve mesuttur. Bu gençler, nefsin tüm zorlamalarına, çağlarının tüm zevk, tatmin haz taleplerine karşılık isyan ahlakı içerisinde iradesinin hakkını verebilen ve "biz de kendisine Hakk'ın emaneti olan mukaddes davadan vazgeç diyenlere gözyaşları ve içindeki isyan yıldırımlarıyla dönüp

185 Topçu, İsyan Ahlakı, s 212
186 Topçu, İradenin Davası, s. 76
187 Kara, s.32

de “güneşi sağıma, ayı da soluma koysalar yine bu işten vazgeçmem!” diyen büyük Peygamberimizin izinden yürüyoruz”[188] diyebilen ideal gençlerdir.

Çalışmanın ikinci bölümünde peygamberimizin gençler üzerinde ne kadar hususiyetle durduğu ifade edildi. Görülüyor ki Topçu, ideal gençliği tasavvurunda Peygamber’in gençlere karşı muamelesini, terbiyeciliğini, ihtimam ve alakasını özümsemiş bir İslam mütefekkiridir. O gençliğin potansiyelini müjdeleyen Peygamber’in müjdesine tutunmuş, hayatını ideal gençliği yetiştirmeye adamıştır. O sıradanlığa, basitliğe, herkes gibi yaşamaya, karşı çıkmış kendini aşmayı, ruhi yükselişi, insanlığın yükselişi ile paralel görmüştür. O’na göre ruhların, insanlığın selameti İsyan’dadır. “hürriyetimizin ve mukadderatımızın belirleyicisi olan isyan, nesilden nesile sonsuza kadar devam etmek suretiyle, tarih ve insanlık içerisinde, zamanda ve ebedilikte, ruhun ve bedenin selametini bize sağlayabilecek olan tek şeydir” [189]

4.3.9. Asi Ve Hür Gençlik

Topçu’nun ideal gençlik için öngördüğü merhamet ve mesuliyet eksenli isyan ahlakına değindik. Bu anlamda Topçu’nun ideal gençliği asi bir gençliktir. Bu isyan kâinat nizamına ters düşmeyen, cemiyet nizamına aykırılık arz etmeyen bir isyandır. Topçu’nun öngördüğü ideal gençliği cemiyetçe doğru kabul edilse de, Hak’ça yanlış telakkilere de karşı koyar. Bu yönleriyle ideal gençler nizam koruyucu, hakkı savunucu, mazlumun yanı başında, zulmün karşısında bükülmez iradelerdir. Toplumun geneline mal olmuş bir yanlışa boyun eğmez, herkes gibi olmayı iradesini, hürriyetini mefluç eden bir hastalık olarak görür.

Cemiyetin gençleri kendi gibi düşünmeleri, yaşamaları için toplumsal baskı unsuru olmaları iradesi sağlam ideal gençliği etkileyemez. Onlar sürü psikolojisinden uzak, eleştirel düşünen, tahkiki inanan, taklitten sıyrılmış iradelerdir. Topçu, cemiyetçe anlaşılan hürriyetin esasında ne olduğunu da ideal gençliğine açıklar:

“Hürriyet deyince ne anlıyoruz? Hakikatte, hepimiz kendi vehimlerimizin gerçekleşmesinde hürriyeti seyrediyoruz. Halkın hürriyet vehmi ile hür insanın hürriyet

188 Topçu, İradenin Davası, s.215.
189 Topçu, İsyan Ahlakı, s.212.

aşkı arasında uçurum bulunuyor. Halk duyguların ve bedenin hürriyetini istiyor. Hür insanlar dediğim Saint Paul'ler, Yunuslar, Pascal'lar, Hugo'lar ve Akif'ler ise ruhun hürriyetini istiyorlar. Bu insanlar, ideal olan ruhun samimi isteklerinde hürriyet arıyorlar"[190]

Topçu, bu ifadeleriyle ideal gençliği bir tehlikeye karşı uyarıyor; cemiyetin hürriyet diye genç neslin önüne sürdüğü haz ve lezzetlerin aslında O'nun ruh dünyasını felç eden esaretler olduğunu ifade ediyor. Aynı zamanda Topçu'ya göre, halktan ve örften, aileden ve çevreden, mektepten ve üstatlardan aldığımız fikirlerden sıyrılmak, insanlığın ilk ve gerçek kurtuluşu olacaktır. Bunların hepsinde de hata karışık olabilir. Aile ve çevrenin verdiği terbiye, varlığımızı muayyen kalıplarda şekillendirmiştir, mektep ise zihnimize bir sürü yanlış fikirler yerleştirmiştir. Mektebin zihnimize soktuğu hurafeler, ömrümüz boyunca bizi idare ediyor. Otoritelerin benliğimize ne kadar yakından sokulduğuna en iyi misali veren, cebimizdeki nüfus cüzdanıdır. Öyle görülüyor ki, nüfus hüviyetimizi, doğduğumuz anda tespit edenler, tamamen ferdi imana bağlı bulunan din hanesine Müslüman diye yazmışlardır. Biz şimdi bu otoritenin Müslümanlarıyız. Dinimizi kendimiz seçtik dersek yalan söylemiş oluruz. O yüzden bugüne kadar bize öğretilen her şeyi hatta dinimizi bile bir kez daha kendimize sormalıyız ve tüm sorularımıza kendi cevaplarımızı verebilmeliyiz ki bu hayat bizim olsun. Aksi takdirde kendimiz ya da yaşamımızla alakalı her ifademiz bir taklit, tekrar ya da yalandan öteye geçmeyecektir. Topçu, hayatımıza hâkim olan, bizi esir eden, hürriyetimize mani olan düşünmeden taklitle öğretilen onca şeyi nasıl kendimize mal edeceğimizi ise Descartes'in meşhur elma sepeti örneği ile vermektedir: "Descartes'in verdiği elma sepeti misali şöyledir: Bende bir sepet elma var, içinde çürükleri de var. Nasıl ayıklayayım? Acaba sepetin içindeki elmaları dikkatle yoklayarak çürüklerini bir bir çıkarıp atsam mı? Hayır. Böyle bir araştırma daima yanıltabilir. Sepette benim görmediğim bir çürük elma kalır ve öbürlerini çürütebilir. Bu tarzda davranış, bana sağlam bir sepet elma temin edemez. Bunun için önce elma sepetini tamamen bir tarafa boşaltmalıyım. Boş kalan sepete, boşalttığım elmaları bir bir yoklayarak sağlam

190 Topçu, Yarınki Türkiye, s. 85.

olduğuna katiyetle emin olduğum elmaları yine birer birer yerleştirmeliyim. Bu takdirde bir sepet sağlam elmaya sahip bulunduğumdan emin olabilirim" [191]

Topçu, görüldüğü gibi ideal gençliğe bilgiyi elde etme metotlarını da tek tek anlatır. O eleştirel bir bakış açısını destekler. Bilginin havada kalmayıp özümsenmesini, kişinin bilgiyi yoğurup kendine mal etmesini telkin eder. O ideal gençliğini taklitten sıyrılmış, tahkiki ve derin bir anlayışa yöneltir. Kendine ait olanlarda dâhil olmak üzere tüm fikirlerin sorgulanabileceği esasını vurgular.

Dini inançlar konusunda ideal gençliği körü körüne taassup ve özden uzak anlayışlardan ve bu tür hoca hacı tayfasına itibar etmekten uzak tutan Topçu, herhangi bir mesele hakkında doğru bir hükme ulaşmak isteyen bir insan, o mesele hakkında, o zamana kadar sahip olduğu görüşlerle inançları, hisleri ve bilgileri, araştırmasının sonuna kadar terk etmelidir, bir tarafa bırakmalıdır; sanki o konuda hiçbir şey bilmiyormuş gibi davranmalıdır. Adeta burada şuurun bir nevi yükünden hafiflemiş, anadan doğma haline ihtiyaç vardır. Topçu devamla, bir hayat şekli mi düşüneceksiniz? Hiç yaşamamış gibi davranmalısınız. Bir müzik parçası veya bir roman hakkında hüküm mü vermek istiyorsunuz? O ana kadar müzikle roman hakkında hiçbir hüküm vermemiş bir insan gibi davranacaksınız. Mevzunuz millet veya din meselesi midir? Bir milletin insanı veya bir dinin cemaatinden olduğunuzu o an için unutacaksınız. Bu hal ruhun gayesi olan hakikate doğru selametle gidişinin zaruri şartıdır. Böyle yapmazsak, bizi esir eden yirmi, otuz veya kırk, elli yıllık çeşitli kuvvetlerin pençesinde, dayak yiyen suçlunun dayak zoru ile istenilen şeyleri söylemesi gibi, o zamana kadar bize sunulan vehimlerle hezeyanları ve hurafeleri hakikatin tahtına oturturuz. O zaman biz, hakikat huzurunda suçlu oluruz.[192]

Topçu bu ifadeleriyle gençlerin özdeşim kuracağı, rol model alacağı fikir, şahsiyet, siyasi görüş, dünya görüşü her hangi bir tutum ve davranıştan önce takınılacak vaziyeti ifade açısından çok önemlidir. İdeal bir nesil ancak bu çerçevede bilgiyi tahkik etmiş, kendi değer, inanç süzgecinden geçirip kendi özüne katmış hür ve asi gençler ile ortaya çıkacaktır.

---

191 Topçu, Yarınki Türkiye, s. 86.

192 Topçu, Yarınki Türkiye, s.86-87

İsyan ahlakı yanında ideal gençliğin bir diğer önemli vasfı da hareket ahlakıdır. Zaten isyan belli başlı bir aksiyondur. Hareketten ayrı değildir. İsyanda hareketsizliğe, durağanlığa, genel geçer yanlışlara karşı bir baş kaldırma, bilinçli, müspet bir mesuliyet şuuru içinde, sonsuz iradeye bağlanmış hareket söz konusudur. Bu yüzden Topçu'nun ideal gençliğinin bir diğer vasfı da hareket ahlakıdır.

4.3.10. Hareket

Topçu, hareketin durgun suya atılan taşın su üzerinde ortaya çıkardığı halkalar gibi içten dışa doğru olması gerektiğini ifade eder. Topçu anlayışında, kendi içine dönmeyen ferdin ortaya koyduğu hareket adeta kısır bir döngüden ibaret görülür. O halde evvela kendi varlığımıza, kendimize karşı mücadele ile içimizde bizi harap eden unsurları ele geçirmek gerekmektedir. Böylelikle kendi yaşantısının, hareketlerinin ciddi tenkidini yapmayı becerebilen insan başkalarının hareketlerini tenkit, tahkirle uğraşmayacak kendi iç fethi ile meşgul olacaktır. Düşmanın en fenası içimizdeki düşmandır. Hırs, haset, menfaatperestlik, cimrilik gibi bizim benliğimize nüfuz edip orada kendi öz malikânesi gibi, asude yaşayan düşmanlarımız vardır. Asıl cihat, mukaddes cihat, bu süfli ahlaki zaaflara karşı yapılan cihattır. Asrımızın çocuğu sağdan soldan, her taraftan bu düşmanla kuşatılmıştır.[193] Hiç şüphesiz ideal genç neslin önünde en büyük engel Topçu'nun da ifade ettiği süfli ahlaki zaaflardır. Bu zaaflar kâmil manada ideali yakalamaya en büyük başlıca engellerdendir. Topçu, içten dışa gerçekleşen hareketi bu anlamda önemli ve hayati görür. Topçu'nun ideal gençliği, bir manevi atlet gibi içten dışa doğru hareketini gerçekleştirip, maneviyatını kemiren tüm zaaflarına karşı mücadele verip bu içsel hareketini yükselterek dışa doğru genişletebilendir. Topçu, ideal gencin ancak tüm hareketlerini sonsuza bağlamakla yüklerinden, ıstıraplarından, bunalımlarından kurtulacağını ifade eder. Hareketlerin ancak böylelikle ahlakilik kazanacağını belirten Topçu'ya göre:

"Ahlak, her şeyden önce hareket aşkına dayanıyor. İlk mukaddes olan, çalışmaktır. Bizden kol, kalp ve kafa isteniyor. Bunları, kendi irademizi kullanarak vermezsek bizden zorla alıyorlar ve zorla alan bizi esir ederek alıyor. Bizimle hareket etmeyen, bize karşı hareket ediyor. Fert, kurtuluşunu ancak kendi hareketiyle bulacak.

193 Topçu, Yarınki Türkiye, s. 177

Hakiki kurtuluşun başka hareketleri kurtarmakta bulunduğuna inanıyoruz. Harekette kendi kendine yetmeyiş ve başkalarını da kurtarmak isteyiş gizli bulunmaktadır. Bu sebeple hareket, kendiliğinden ahlaki vasıf kazanıyor" [194] Topçu'nun ideal gençliğin içe dönük hareketinin dışa doğru genişlemesi, yaşatma ideali, insanlığa hizmet şeklinde ortaya çıkıyor. Başkalarını kurtarma derdi olmayanın, kurtulma derdinin de olmadığını belirten Topçu'ya göre insanına hareket ahlakını aşılayamamış bir millet hangi servetle ve hangi zaferle çılgınlaşmış olursa olsun, hakikatin ve şaşmak bilmeyen gerçek akıbetlerin asla yanılmaz hakemliğiyle, mağluptur, perişandır ve şaşkındır.[195]

Bu şaşkınlık ve mağlubiyetten milletin ancak ideal gençliğin isyan ve hareket ahlakıyla kurtulacağını bilen Topçu, ahlak, isyan, hareketten önce gelen ve bunları ortaya çıkaran, asıl hususiyetin ise mesuliyet olduğunu ifade ediyor.

4.3.11. Mesuliyet Şuuru

Topçu mesuliyeti şöyle tanımlar: "Mesuliyet, beni harekete sürükleyen, bende doğan zorlayıcı emirdir. Hareketten evveldir ve hareketten sonra kuvvetlenir ve büyür. Mesul olan, ahlakçıların sandıkları gibi iradesizlik değil iradesiz şahsiyetin değil bendeki iradedir. İrade kuvveti, ferdin mesuliyetinin derecesini gösterir. Hürriyetimizi tayin eder, hür hareketimizi vicdan karşısında önüne geçilmez bir zaruret yapan böyle bir mesuliyettir. Hareketten evvel, biz bir hareketin mesuliyetini kendimizde taşırız"[196]

Görüldüğü gibi Topçu'nun kavramlarının iç içe geçmişliği ve birbiriyle olan anlamsal ahengi ortadadır. Ahlak, irade, isyan, hürriyet, hareket, mesuliyet vb tüm kavramlar yer yer birbirinin şerhi olmakla birlikte Topçu her kavramın bu yakın anlamsal birlikteliğini ustalıkla ayırmıştır. Topçu'ya göre, ahlak meselesinin kaynağında mesuliyet vardır.[197] O, mesuliyeti, harekete geçirici kuvvet halinde tanır. Mesuliyet şuuru içimizden gelen itme, sonsuzlukta huzur aradığı için ona atılmak isteyen bir iradedir. Topçu'ya göre, bize bir lütuf gibi saadet bağışlayan değil, bizde mesuliyet şuuru yaratan insan lazımdır. Saadet, bizdeki iradenin yarattığı içsel bir aydınlık olmalıdır. Bize, kin ateşi içinde kuvvetle hak kazanan değil, hakikat aşkıyla

194 Topçu, Yarınki Türkiye, s. 22-23
195 Topçu, Yarınki Türkiye, s.31
196 Topçu, Yarınki Türkiye, s.191-192
197 Topçu, İradenin Davası, s.74.

hakkını yaşatan insan lazımdır. "Ümmetinin kurtuluşu için şehit olmak dileği, peygamber mefkûresidir. Bize, ümmetinin günahını kendinde bulmak, kendinde yenmek, kendisiyle fenaya erdirmek isteyen ruh dünyasının kahramanları lazımdır. Mesuliyet unutulunca hak ta kaybedilir" [198] Sözü edilen ve beklenilen ruh dünyasının kahramanları olmaya aday ideal gençler, işte böyle bir mesuliyet şuurunu yakalamış gençlerdir.

"Mesuliyetin dile getirdiği ve harekete geçirdiği insan, itidal ve basiret sahibi olan ve hareketlerini tecrübeye mahkûm kılan yüz binlerin yapamadığı işi yapabilecek insandır" [199] Topçu bu ifadeleriyle beklenilen ideal genç neslin nasıl ortaya koyulacağını da ifade eder: Gençliğe mesuliyet şuurunu aşılamak…

Topçu, gençliğe geçici zevkler bağışlamakla değil, onlara mesuliyet şuurunu kazandırmakla ebedi saadeti kazandırmanın mümkün olacağını ifade ediyor. O'na göre insanlık, kendinin ve başkasının hareketlerinden mesul olmak, kendilerine ve başkalarına karşı mecbur yaşamak istiyor. Ferdin şuurunu ezen sonsuz ağırlık, daha çok kurtarıcı olamamaktan, daha çok muzdarip olmamaktan doğuyor. Bugün ferdi pek bunaltan toplumsal baskıyı hafifletecek çare kendi elimizde, kendi irademizde saklıdır. Kurtulmak için kurtarıcı olmaktan başka çare yoktur. Mukadderatımızı selamete ermesi, başka iradeleri kurtarmakla kabildir. Hareketlerimize, ahlaki denebilmesi için mutlaka bizde mefkûre olan bir mesuliyete bağlanması lazımdır. Devamla "Âlem nizamı içinde enginleşen, ferdiyetimizin sınırlarını çok aşan bir mesuliyet davası, mesul olmak iradesi, bizi kurtuluşumuza eriştiren ve insanlığa asıl manasını bağışlayan ülkü, belki de bütün ülkülerimizin kaynağıdır" [200]

Bugün Türk çocuğunun üzerinde her zamankinden fazla ağır bir mesuliyet vardır. Bu mesuliyet bin yıllık tarihin sonucudur. Tarih, gözlerimizin önüne bütün bir mesuliyet manzarası sermektedir. Bir milletin hayatı, bir medeniyetin eserleri, gelecek nesillerin mesuliyetli ellerine emanet ediliyor. Ecdadın hatasından da mesul olan biziz. Tarihe, bir kader gibi vâris olmak demek, geçen nesillerin iyi ve fena bütün hareketlerinin mesuliyetini omuzlarına yüklenmek demektir. Kendi mukadderatını

198 Topçu, Yarınki Türkiye, s. 194
199 Topçu, Yarınki Türkiye, s. 182
200 Topçu, Yarınki Türkiye, s. 185-186

kendi ellerine alamayan millet, kaybolmaya mahkûmdur. Toprağın ve tarihin bize yüklediği, maddede ve ruhta gelenek haline gelmiş bin bir mesuliyet omuzlarımızda ağırlaşıyor. Bu sorumluluğu başkalarının omzuna aktarmak, vatanı ve tarihi feda etmektir. Gelecek bunun için bizimdir. Onu varlığımızdan atmak kabil değildir. Her alanda aile, iktisat, ilim, sanat, ahlâk ve din alanında kendimizin olanı kendi omuzlarımıza yüklenmenin zamanı gelmiştir. Gerçek vatandaş, bir vatanın tarihiyle beraber bütün mesuliyetini üzerine almak iradesini yaşatan insandır. Mesuliyet şuuruyla yaşatma idealinde olan ideal genç yaşamanın zevkini, neşvesini de ancak bu yolla duyacaktır. Topçu, ideal gençliğe mesuliyet şuuruna sahip şahsiyetlerin her yerde görülebileceğini ifade eder: Talebesi irfan ve ahlak yolundan sapan muallim mesul bir muzdariptir. Rabbinden kendisine mağfiret dilenir. Fücurla israfa alışan milletin mümessili muzdariptir, nefsinin ıslah ve terbiyesi için ıstırabı ruhuna gıda yapar. "Gandi, şerrin arttığı ruhun hakikatinden uzaklaşıldığı yerde elemini kuvvetlendirmektedir kendi ıstırabını kurtarıcı silah yapmaktadır"[201]

Topçu bu ifadelerle ideal gençliğine, "insanlığa dönük bir mesuliyet şuuru ile örülmüş", ıstırabın, kurtarıcı yönünü gösterir. Onlara, başkaları için samimi dertlenmenin kendi kurtuluşlarına vesile olduğunu belirten Topçu başkaları için yaşamayı ideal edinir. İdeal gençliğinde en önemli nitelikleri arasında bu mesuliyet şuurunu sayar.

İdeal gencin hareket ve hamlelerine ahlakilik rengini kattığı mesuliyet şuuru, gencin, aynı zamanda kendini aşması ve yaşamını başkalarının yaşamına bağlayarak âlicenaplığı mümkün kılmaktadır. Başkalarının hareketlerine hayat verdikçe yükselerek büyüdüğümüzü düşünen Topçu, bizi iki yoldan birini seçmeye davet ediyor: Ya kurtarışa gönül verip mesuliyeti mefkûre edinmek; ya da başkalarını kendi yaşayışı uğruna kullanmak, kendi yaşayışı için vasıta haline koymak.

Gayrı yaşatmak için yaşayan, kurtarışı ülkü edinen insana mesuliyet adamı, kendinin ve gayrın iradi kuvvetlerini hep kendi varlığında tüketen insana siyaset adamı diyoruz. Ya kendiniz başkaları için yaşayacaksınız, ya başkalarını kendi yaşayışınız

---

201 Topçu, Yarınki Türkiye, s. 193

uğrunda kullanacaksınız. Birinci yolu seçmek için insanda kalp lazımdır. İkinci yol hayatı koruma içgüdüsünün yarattığı, kalbe düşman zekânın yoludur. En fazla ve en şuurla bedbaht olanlar, insanlarda kalbin varlığına inanmayanlar ve zekânın desise ve hile aleti, gizli bir hançerli el olduğunu anlayıp dünyaya küskün yaşayanlardır.[202]

Topçu'nun hayalini kurduğu ideal gençlik elbette yaşamak için yaşatmayı seçen mesuliyet adamlarıdır. Topçu'nun hayatı hep vermeye, hizmete endeksli olmuş, kurtuluşunu insanlığa hizmet ile bağdaştırmıştır. Etrafındaki gençleri de bu hususiyetlerle yetiştiren Topçu, onları sorumsuz, başıboş, iradesi mefluç olmaktan sakındırıp mesuliyet şuuru ile isyan ve hareket ahlakını özümsemiş ideal bir nesil olarak yetiştirmiştir. Topçu, ideal gençliğine hayatlarının gayesini de özetleyecek şekilde şöyle seslenir:

"Bizim hareketimiz mesuliyet hareketidir; davamız hayata uymak değil, hayatımızı Hakka uydurmaktır. Bizi Allah'a doğru götürecek olan irademizin iktidarı, isyan halinde ifadesini bulucudur: Hayatımızın içinde hayat yokluğuna, ruhumuzda aşkın yokluğuna, vicdanlarımızda mesuliyetin yokluğuna; merkezi, mihrakı, meşalesi aşk ve iman olan ve aydınlığının sahası içindeki nesle ilim, sanat, ahlak ve felsefe yolları açacak olan 'Yaratıcı İsyan'. Alpaslanların, Nizamülmülklerin, Yıldırımlarla Mehmet Akif'lerin ruhaniyetleri üzerinde barınacak olan isyanımız ruhlarda bir Rönesanssın başlangıcıdır" [203]

Öyle görülüyor ki Topçu ideal gençliğin gerçekleştirebileceği İslam Rönesanssının başlangıcını görmüştür. Bu aynı zamanda asrımız gençliği için iştiyak verici bir müjde niteliğindedir. Topçu ideal gençliğin vasıflarını ortaya koyarak, kendinden sonraki tüm nesillere bulunmaz bir miras bırakmıştır.

4.3.12. İdeal Gençliğe Karşı Dış Tazyikler: Haçlı Zihniyeti Ve Mason Yapılanmalar

Topçu'ya göre, cemiyet içinde gencin üzerinde yer alan olumsuz tesirlerin sebepleri de tarihidir. Bu tesirler, bilinçli makro planların, baskı unsuru güçlerce,

202 Topçu, Yarınki Türkiye, s. 186-187.
203 Topçu, Yarınki Türkiye, s.199-200.

devletlere yapılan algı oluşturma faaliyetlerinin ürünüdür. Topçu'ya göre, Jön Türkler'in asıl gayesi de hürriyet perdesi altında gizlenmişti. Onlar, Anadolu'nun bir vatan oluşunu inkâr ettiren, masum heyecanlarla yüklü nesilleri avlamaya kabiliyetli, yaldızlı bir mefkûreyi ileri sürdüler. Bizim ideal arayan neslimizi içinden bozdular ve bu sihirli perdenin arkasından, bütün millet mukaddesatını imha edecek olan Mason davasını Anadolu'ya soktular.[204] Topçu'ya göre; "İstikbali gören gönüller için Ayasofya'ya asıl o zaman çan takılmış, Yıldırımla, Yavuz o zaman katledilmişti. Birinci Cihan Harbini kaybettikten sonra Anadolu, istiklâl savaşına atıldı. Bunlar, halkın menfaat duygularını istismar ederek memleketin bütün damarlarına yayıldılar ve Anadolu'yu kalbinden vuran Haçlı zihniyetinin vârisleri oldular. Azar azar gururunu besledikleri bir gençlik zümresini de ellerine geçirdiler. Önce kütle halinde çetin saldırışlarla yıprattıkları ve böldükleri millet ruhunu sonra çete harpleriyle yer yer perişan etmeye koyuldular."[205]

Görüldüğü gibi, Topçu, çözülmenin Osmanlı'nın son dönemlerinden başlayarak batıyı körü körüne taklit etmekten öteye geçemeyen ıslahat hareketleriyle başladığını ifade eder[206] Topçu, bugüne yansıyan, bütün ahlaki, iktisadi, sosyal sorunların başlangıcını da temel sebeplerini de tespit etmiştir. O gerileyişimizdeki mana ve hakikati, Türk çocuklarının Amerikan yaşayış tarzını benimsemiş olmasına[207] ve Avrupalılaşma akımının genç ruhlara hâkim olmasına bağlar. Ruhumuza saldıran bu Avrupalılaşma iradesi, şuurumuzda garba imtiyazlar bağışlayarak yeni manevî kapitülasyonlar meydana getirdi. Şahsiyetini kaybetmiş, yazılarıyla sözlerinde Frenkçe kelimeler kullanmaktan hoşlanan, soyunu unutmuş çocuklardan tutunuz da yüz binlerce elin emeğini sömürerek eline geçirdiği milyonları Batının son model lüks eşyasına harcayan zenginler, Avrupa hayranlarının tatbikatçıları oldular."[208] Bu tespitler hiç şüphesiz bugünün sorunlarını dile getirir cinstendir. Bugün, genç nesil, başta televizyon ve internet olmak üzere evlerinde müthiş bir dış tesir, yönlendirme, kimlik oluşturma operasyonuna maruz bırakılmaktadır. Türk aile geleneğinin ekonomik etkenlerle

204 Topçu, Yarınki Türkiye, s.210.
205 Topçu, Yarınki Türkiye, s. 211
206 Topçu, Kültür Ve Medeniyet, s. 51-52.
207 Topçu, Ahlak Nizamı, s.25
208 Topçu, Yarınki Türkiye, s. 173.

değişerek, anne, babanın geçim için çalışması, çocukluğunun ilk yıllarından başlayarak gençleri, sevgisiz, denetimsiz, dış her türlü tesirlere maruz bırakmıştır.

"Bin yıllık tarihi olan bir millet ne olduğunu, nereden geldiğini ve nereye gideceğini şaşırmış haldedir; daha doğrusu şüpheli eller tarafından şaşırtılmaktadır. Bugün kendine gelemeyecek kadar şaşkına dönmüş, ikiz ruhlu bir neslin mukadderatının mesulleriyiz."[209]

Bu ve benzeri ifadelerle Topçu, dış tesirler ile ilgili, -komplo teorisi olarak gören bazı kesimler olsa da- Sosyoloji perspektifinde bakıldığında çok anlamlı gördüğümüz bir tespit de bulunur. O'na göre beklenen ideal genç neslin karşısında tehdit olarak ortaya çıkmış bilinçli bir yapılanma vardır. Bu yapılanma özellikle medya gücünü kullanarak milletimizin mukaddesatını köreltip, genç nesilleri değerlerinden uzak bireyler haline getirmeye çalışmaktadır. Bugün bu tür teoriler ortaya atılıp çok konuşulsa da Topçu'nun dönemin Türkiye'sinde, bu tehlikeyi fark etmesi ve milletini uyarması son derece önemlidir. Bu tehlike Yahudi/Mason çeşitli teşkilatlardır. Topçu düşüncesini şöyle temellendirir: Büyük sanayi Yahudi'nin elindedir ve Yahudi, Alparslan'ın asil çocuklarını esirler gibi pençesine takmış, o uzaktaki Kıta'dan gizli teşkilâtla emirler ve fermanlar getirtip, bu toprağın asıl sahibi olan köylünün çocuğunu esir etmiştir. [210] "Mason teşkilatını bağrında yok edemeyen bir millet istiklaline sahip sayılmaz. İsterse yedi meydan muharebesi kazanmış olsun, dünyamızın başlıca kaynaklarına el koyanlar ve her yerde milletlerin gerçek iradelerini ezerek sinsice saltanatlarını kuran Yahudi gücü yani gizli Yahudi iktidarı, her milletin kendi gerçek iktidarını yaşatacak olan Sosyalizmin en büyük düşmanıdır."[211] Topçu Sosyalizminden kasıt, eşit ve adil bir nizamı öngören İslam Sosyalizmidir. O bütünüyle bir düşünce akımının, grubun, arkasına takılmamış, kendi özünde fikirlerini yoğurup, her düşünceyi kendi zeminine çekebilmiş bir düşünürdür. Bu sorgulama ve özümseme şeklini beklenen ideal gençlikten de bekler.

Yine Topçu, Hıristiyan âlemini bilecek bir İslâm idealizmine/İdeal bir gençliğe her zamandan daha fazla muhtaç olduğumuzu belirtir. O'na göre, "Bin yıllık ruh ve ahlâk yapımızı koruyabilmek için, her şeyden önce Amerika'dan gelecek her şeyi

---

209 Topçu, Kültür Ve Medeniyet, s. 64.
210 Topçu, Millet Mistikleri, İstanbul: 2001,s. 92.
211 Topçu, Ahlak Nizamı, s.179.

reddetmekten başka yol yoktur. Korunmak ancak Amerika'dan gelecek bütün zehirlere karşı koyucu iktidarı şuurlandırmak ile mümkün olacaktır. Amerika'nın varlığından uzaklarda, kendi tarih ve mukaddesatımızın mihveri üzerinde ele alarak tedaviye çalışmazsak ruhumuzun istiklâline yakın bir istikbale de veda etmemiz lâzım gelecektir".[212] Topçu değerlendirmelerinde nettir ve taklitten bir İslam Rönesanssı doğmayacağını, ideal genç neslin var olamayacağını bilir ve çözüm sunar: "Anadolu, Amerika ve Avrupa'nın zehirli elinden kurtulup kendi mazisinin ruhî kuvvetlerini tekrar canlandırarak onu kendi iktisadî yapısının hâkimi yapmalıdır."[213]

Bu bağlamda altı çizilecek önemli bir hususu da; Topçu, eserlerinin bütününde her türlü ırkçı söylemlerden uzak durmuştur. O'nun bu tespitleri, millilik ve millet mukaddesatı adına yoğun bir kaygı ve fikri zemine dayanır. Eserlerinin bütününde "insanlığa hizmet, kâinatın nizamına hizmet" diyerek, çeşitli milletlerden ve dinlerden yüce ruhlu insanları örnek veren Topçu ırksal, etnik anlamda milliyetçi değil, millidir, O bütünüyle Anadoluculuk fikriyle yoğrulmuş İdeal genç neslin karşısındaki tüm tazyiklere karşı millilik ve Anadolucuk fikrini savunmuştur.

4.3.13. Millet Felsefesi: İdeal Gençliğin Milletin Şuurunda Uyanması

"Bugün biz, hali mazisine garazkâr, gençliği ihtiyarlığına, şehirlisi köylüsüne yabancı; cahili münevveriyle alâkasız, serveti sefaletini sömüren, kuvvetlisi mazlumuna saldıran; kuvveti huzurunu, kültürü imanını kemiren, bedenî ruhuna musibet olan; anadilinin katili, milletinin tarihine iftira yağdıran, particiliği düşmanlık haline koyan; çocuklarının hayat sahası olmayan, şehirlerindeki halkın insan şekli ve haysiyetiyle üzerinde yürüyecek yolu bile bulunmayan; dilencisi yüzsüz, zengini merhametsiz, kuvvetlisi insafsız, genci itaatsiz, hayatı kaidesiz, zamanı ölçüsüz olan ve hep tezatlar içinde bocalayan bir cemiyetin fertleriyiz. Felâketinden bari bir hikmet ve felsefe olsun çıkarmayan bir insan topluluğuyuz."[214]

Topçu, cemiyetin hâlihazırdaki durumunu bu ifadelerle ortaya koyar. Hiç şüphesiz Topçu'nun hayalini kurduğu ideal gençlik evvela millet şuurunda uyanacaktır. Topçu'nun milletin inşası için ihya mekanizması olarak ileri sürdüğü reform öncüleri,

212 Topçu, Ahlak Nizamı, s 223.
213 Topçu, Yarınki Türkiye, s.238
214 Topçu, Yarınki Türkiye, s. 158.

ideal genç nesil, karşılıklı etkileşim ile yine milletin gayreti, farkındalığı, özverisi ile ortaya çıkacaktır. Aksi takdirde ideal genç nesilden dolayısıyla da ideal bir cemiyetten bahsetmek mümkün olmaz. Konuyla ilgili günümüzde yer alan problemlerin ana sebeplerini de görmek açısından önemli bulduğumuz, bu ideal cemiyet, ideal genç nesil etkileşimi ile ilgili Topçu:

"Millet hayatında sürünüp, çekilmede olan mukaddesatın yerini zevk tutmaya başlar. Duyularımıza gelip çarpan bütün okşayışlar minnetle karşılanır. Ruhumuzdan doğup sonsuza doğru yol alan idealler yerine dışımızda belirip bize gelerek duygularımızda ve cildimizde sönüp mahvolan zevk, mabudumuz olur. Durmadan candan, canandan türlü şekiller, değişik vezinler altında bahseden gençliğin zevkçilik, mezhebi olur.[215] "Devlet kurmayan veya devletinden vazgeçen millet uzun yaşayamaz. Onda millet varlığını ve millî birliğini kuran maddî ve ruhî unsurlar erir, ortadan kalkarak sahipsiz fertler kalır; onlar da başka devletlerin iradelerine bağlanırlar.[216] Böyle hallerde millet avare bir sürü haline gelir. Mukaddesatın yaratıcısı olan ferdiyetler ortadan kalkar. Büyük bir iç sıkıntısı arasında fertler, herkesin toplandığı yere koşarlar, herkesin alkışladığı kâbusu alkışlarlar. Kuvvet ve iradenin timsali olması lâzım gelen gençler, müzelerle mabetlere değil, vücutlarındaki rehaveti gidermek emeliyle stadyumlara koşarlar. Beden, ruhun zevklerine tahammül edemez olur. Ruh ihtiyarladıkça ihtiyarlar ve bunar. Hayatta disiplin kalmaz. Kanunlar omuzlara yüklenen ağırlıklar halinde halkı bunaltır ve demokrasi ismi, sanki herkesin kendi isteklerini kanunlaştırabilmesi imkânlarını kendinde saklar.[217] Topçu adeta bugünün cemiyet ve gençlik sorunlarına, kendi döneminden ışık tutarak, asrın ahlaki çöküntü ve bunalımlarına karşı fert ve millet olarak topyekûn çözüm arayışlarına yöneltmektedir.

"Bizzat kendimize karşı zalim olmak istemiyorsak kendimize bir felsefe ayıralım."[218] diye çağrıda bulunan Topçu, yeni hayata atılan gencin hislerini didik didik eden, kahvelerde ve sokak baslarında sade ölümü bekleten bir hareketsizlik, bir ruhsuzluk, bir ıstırapsızlık ve bir gayesizlikle bekleten şeyin felsefesiz yaşayış olduğunu ifade eder. Bir genç neslin ifadesindeki inceliğin, hareketlerindeki ruhluluğun,

---

215 Topçu, İradenin Davası, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1998, s. 33.
216 Topçu, İradenin Davası, s. 46.
217 Topçu, İradenin Davası, 35.
218 Topçu, Yarınki Türkiye, İstanbul: Dergah Yayınları, 1972, s.63

bakışlarındaki neşvenin kaynağı o milletin felsefesidir.[219] Diyerek milleti iradeli, bilinçli, mesuliyet hissi ile dopdolu olmaya davet eder. Bu davet, milletin mazisinden kendisine miras bırakılan gücün farkına varması ile gerçekleşecektir:

"Ecdadında büyükler bulunmazsa, insan ister istemez küçük doğar, millet küçük yaşar. Ancak ecdatta büyüklükler olduğu halde insan onlardan nasipsiz kalırsa o bayağı insandır, ruh ve duygusunu benimsemiştir ve eğer ecdadındaki büyükleri çiğnerse, çiğnetirse o insan ruh âleminde canidir, elleri mukaddesat denen şey, fert olan varlığımızdan başlayarak Allah'a doğru yönelmek için, bizi maziye tırmandıran ve orada benliğimize ulaştıran basamaklardır. Mazideki ruh kuvvetlerinin fethi, kendini yetiştirmede olan ferdin zaferidir."[220] Tarihi iyi okumak gerekmektedir. Her yerde büyük milletler, hürriyet uğrunda, hakikat uğrunda şehit veren milletlerdir ve milletlerin ruh dünyasındaki felsefe hareketleri, büyük harplerin sonunda, büyük şehitlerin izlerinde doğmuştur[221]

Cemiyet ve ideal gençliğin etkileşiminde bir diğer önemli husus gençlik döneminin belirgin sosyal özelliği olan geleneklerle çatışma, yabancılaşmadır. Topçu'ya göre; "Köylerde süratle artan nüfus, civar şehirlere ve daha çok iki büyük şehre akmaktadır. Bu vatanın varlığının özünü teşkil eden köyler günden güne boşalmakta ve böylelikle köy kendi manasından sıyrılmaktadır. Anadolu'nun gittikçe arıklaşan toprağı gibi manevî hayatının da kuvveti çekilmektedir. Birer birer yok olan gelenekler, yerlerini doldurmak için uzak ülkelerden imdat umuyorlar. Düğünlerde eski türküler, eski havalar unutuluyor. Alkol, ırkımı tehdit eden korkunç kuvvettir. Büyük şehirlerin batıdan aldığı zehirli hava, bütün Anadolu'ya azar azar sinme tehlikesindedir. Radyonun ve her çeşit yayım vasıtalarının müşterek gayretleri ile İngilizce, Fransızca ve Rumca şarkılar köy gençliğinin kalbine sokuluyor."[222]

Yine Topçu, cemiyette çatışmalar bağlamında, günümüzde Taksim olaylarını da içine alan lise, üniversite öğrencisi birçok genç kesimin çeşitli nedenlerle alet olduğu, tüm yıkıcı süreçleri kapsayan, nizam bozucu, şiddet ve zarar endeksli, bilinçsiz hareketlerin temel sebeplerini sosyolojik açıdan çok iyi tahlil eder:

---

219 Topçu, Yarınki Türkiye, s.63
220 Topçu, Büyük Fetih, İstanbul: Dergah Yayınları, 2003, s. 58.
221 Topçu, Yarınki Türkiye, s.294.
222 Topçu, Yarınki Türkiye, s. 272.

“Her tarafı yaralı bir millet vücudunun parlak görünüşlerine aldanmayarak onun tedavisine el uzatmak için, sosyalizmin milliyetçi ve ruhçu şeklinin en iyi çare olduğuna inanıyoruz. Bunca parlak şekillerin altında biz pekiyi görüyoruz ki, bu vatanda toprak sahipsiz, gençlik sahipsiz, insan sahipsizdir. Oyunu kullanan, lâkin kendi okuttuğu evlâdı kendi dilinden anlamayan, Batı'nın bütün lüks vasıtalarını kullanan, lâkin kullandığı sermaye kendinin olmayan, kendi ekmeği ile beslediği basını yine kendi mukaddesatına kıvılcımlar ve salyalar sıçratan, din adamı, büyücüsü ve üfürükçüsü ile el ele veren, münevveri, halkının dilini koparmaya hevesli bir milletin perişan talihini tersine çevirip parlatacak olan, olsa olsa Anadolu'nun bütün ruhu ile bağlanabileceği İslâm Sosyalizmi'dir.”[223]

Yine Topçu, “Millet yüzyılların ruhu ile dolu mazisiyle, dil ve edebiyatı ile örfleri ve ahlâkı ile bütün yaşatıcı kuvvetleri ile ortadan çekiliyor. Bugün mahzun kalan vatan toprağında soluk soluğa daha çok kazanma yarışı yapan bir kalabalık barınıyor. Türk kültürü, yabancı kültürlerin kucağında ruhunu teslim ederken çok kazanmaktan başka bir şey düşünmeyen haris eller yabancı sermayelere açılmış, çalışan bilekler yabancı memleket fabrikalarının himayesine sığınmıştır.[224] Diyerek millet şuurunun uyanmasına engel tesirleri ifade ediyor. Topçu’nun sözünü ettiği haris eller arasında, bilinçli olarak, dış tesirlerin ülke içinde kuklası olup toplum mühendisliği yapan, bilinçsiz kitleleri çatışmaya sürükleyen, gençlere olumsuz, öz benliğinden uzaklaştırıcı kimlikler, rol modeller sunan basın yayın organları, medya patronları, sanatçılar vardır. Özellikle dış tesirlerin medyanın gücü ile oluşturamayacağı algı, rol ve kimlik yok denecek niteliktedir. Milletçe özellikle genç nesillere uygulanan bu kimlik operasyonuna karşı koyulmalı ve gençlere televizyon ve internet dışında sunulabilecek ilgi alanları yahut ebeveyn denetimi oluşturulmalıdır. Bu mümkün değilse, gençlere, olumlu kimlik öğeleri ile dolu, onlara hitap edebilecek dizi filmler, tiyatrolar, faydalı sosyal paylaşım siteleri, sanal dergi çalışmaları, bloglar, haber portalları ve gönüllü vakıf, dernek çalışmaları yapılmalıdır.

223 Topçu, Ahlak Nizamı, s.169
224 Topçu, Kültür Ve Medeniyet, s. 79.

4.3.14. Yaşatma İdeali

İdeal gençlik, insanlığa hizmetin, Hakka hizmet olduğunu kavramıştır. Onlar başkalarını mutlu edebilmeyi dolayısıyla Hakkı memnun edebilmeyi adeta gaye edinmişlerdir. "İnsanlığa hizmet" ile büyük olunacağını bilen bu gençler, hayatlarını yaşatma ideali ile sarmalarlar. Topçu'nun ideal rol modeli olan Abdulaziz Bekkine'nin (k.s) yaşatma ideali hususunda büyük bir iç sıkıntısıyla hayıflandığı öğrencileri tarafından şöyle aktarılır:

"Bir defasında, sohbet sırasında, söz döndü dolaştı genç nesle, üniversite talebelerine geldi. Onların irşat edilmesinin ehemmiyetinden, oraya atılacak tohumun verimliliğinden bahsetti. Bir ara Hoca daldı gitti ve sakalını avucunun içine alıp çekerek ah bu sakalım, aah!.. dedi. "Ben şu devirde yaşadığıma ve bu makamı işgal ettiğime göre, onların arasına girmeli idim. Onları irşat etmeli, şüphe ve dalâlet bataklığından kurtarmalı idim. Yazık, yazık ki bu sakalla onların arasına giremem. Girebilsem dahi sözüm tesirini kaybeder. Yazık ki bencillik ettim. Şahsıma ait sevap kazanmak için sünnete uydum. Hâşâ ki sünnete uymaktan dolayı müteessir değilim, tövbe... Lâkin bunun sevabı bana aittir sadece. Yazık ki şahsî bir sevap için umumu irşat etme, cemiyetin en mühim kesimini, yarının yapıtaşlarını, istikbalin mürşitlerini, bu an için bulundukları ve itildikleri bataklıktan kurtarma imkânını kaybettim. Yazık ki başlangıç hatası yaptım, füzeyi yanlış yerden ateşledim. Neyleyim ki artık sünnet terk edilemez, bu kelle gider, bu sakal kesilemez." diye acı acı hayıflanmıştı. Hoca bunları anlattıktan sonra bize dönmüş ve "Biz, başkaları saplandıkları bataklıktan kurtulsunlar, büyük günahlar işlemesinler diye şahsî sevap kazanmaktan rahatça vazgeçebilmeli, hatta gerekirse yine şahsımıza ait olmak üzere küçük günahlar işlemekten dahi çekinmemeliyiz. Başkalarına da cennet yolunu açabilmek için cehennemde biraz yanmayı bile göze almalıyız." diye nasihat etmişti."Bu nasihatlerle ahlaklanan ve sade, güçlü, anlaşılır, hikmet yüklü bir ifade tarzına sahip olan Topçu, döneminin entelektüelleri, üniversite mensupları ve gençleri ile kolay iletişim kurmuştur.

Üniversite talebesi gençlere, evinde hizmetten zevk duymuş, onlara himmetini esirgememiştir. [225]

4.3.15. Kurtuluş Yolu: Aşk

"Aşk, sonu olan varlıklar dünyasından sonsuzluğa intikaldir. Sevenin kendi varlığını bırakıp bir nevi mahiyet değiştirme ile sevilenin varlığına bürünmesi, bütün irade kuvvetleriyle ona teslim olmasıdır."[226]

"Tane, sabırla başak verdi. Güneş, aydınlığın yoludur. Bütünüyle âlem olan bu aydınlıkta ümidin tanesini serperek bekleyelim; zafer mutlaka bizimdir."[227]

"Aşkımızı yeni bir hayat ile çiçeklendirerek cesaretle harekete geçmezsek kendimizin cellâdı olacağız. Kurtuluşun yolu, bütün hareketlerimize serpilen aşkın, isyana da konan ibadetin, son nefesimizi ebedîlik kasidesi ile besteleyecek ümidin yoludur."[228]

Genç nesillere evvela bu aşk ahlakını verilmelidir. Sonra onlara kâinatımızın, Türk dünyasının bütün değerleriyle toplu bir halde görünüşü olacak olan, ulu tarihimizin, harpleri, zaferleri, sefaletleri, isyanları, sevinçleri, secdeleri, mezarları, harabeleri ve saltanatlarıyla neyi varsa, neleri var olmuşsa hepsinden sızan iradenin bir terkip içinde birleşmesinden meydana gelecek olan felsefeyi vermek gereklidir[229]

Aşk ahlakını ve milli felsefe bilincini verdikten sonra gençlerin vatan ve millete hizmet için, hayati, şahsi, menfaatlerini çiğneyebilen bir iradeye sahip olmasını sağlayabilmek ve bu iradenin aşısını yapmaya çalışmaktır. Bunun yanında şöhret ve servete göz dikmenin sefaletini, bu sefaletten korunmanın saadetini ve büyüklüğünü, örnek olarak onlara göstermektir.[230]

"Bize hayat sunacak ruh, ecdat mezarlarından yükselen ruhanî kokuların, cihat meydanlarından yükselen sevdaların, arz üzerinde ilâhî Gülşenler teşkil eden düşünceleri dolaştıktan sonra, kalbimize dolduracağı iksir olacaktır[231]

---

225 Ahmet Ersoy, Abdülaziz Bekine Hazretleri, İzmir: 1992, s. 2–4.
226 Topçu, Kültür ve Medeniyet, s.53
227 Topçu, Var Olmak, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1999, s. 102.
228 Topçu, Kültür Ve Medeniyet, s.95.
229 Topçu, Kültür Ve Medeniyet, s.22.
230 Topçu, Ahlak Nizamı, s.127.
231 Topçu, Var Olmak, s. 102.

"Bir ümitsizlikten uyuşmuş gönülleri bin sevk ile açacak. Mantıkla ilhamı yan yana yaşatacak. Kalp ile Kuran'ı birleştirecek. Hayatın süreksiz ve kesiksiz bir ibadet aşkı olduğunu hareketlerimizin bir iman ve heyecan yarısı olduğunu, asrın soluk benizli, ümitsiz ve inanmaya takatsiz çocuğuna öğretecek. Bizi kurtaracak ruh, bu sonsuzluğun sevgisine susamış olan ruhtur."[232]

4.3.16. Millilik ve Vatan Sevgisi

İdeal gençlik, vatan, millet bilinci ve sevgisine sahiptir. İdeal gençliğin bir diğer vasfı da millilikti. Millilik, vatan, bayrak, milli marş, millet, milli kültür, değer sevgisidir. İdeal gençlik, vatan bilincine sahip olmalıdır. Topçu, "vatansız kalmak üzerine düşünmeli" diyerek, hür bir vatan toprağında doğmuş ve yaşıyor olmanın bizi, vatan ve hürriyet bilincine karşı yoksullaştırmaması gerektiğini ifade eder.

Bu mülahazalar, günümüze bakan yönüyle, gençlere nitelikli bir tarih kültürü vermenin önemine dikkat çeker. Geçmişi, geleceklerinin teminatı olan, genç neslin tarihlerini, zafer ve yenilgilerini, düşmanlarını, global, kapitalist, seküler, modern, dünya düzeninin politikalarını, ekonomik, siyasi, kültürel, sosyal parametrelerini, öğrenmesi ve kendi öz benliğinde eritip, kendi değerlerine yönelmesi hayati önem taşır.

Devletimizi muasır devletler seviyesine çıkarmanın, cemiyette her fert üzerine yüklenen mesuliyeti, göz ardı edilemez bir hakikattir. Kurtuluş savaşında, Çanakkale cephesinde savaşmak zorunluluğu ve keyfiyeti ne ise, ideal gençler için, ilim, sanat, spor sahalarında bir şeyler ortaya koymak aynı mesuliyetin gereğidir. Topçu, "bizden kol, kalp ve kafa isteniyor bunları kendi isteğimizle vermezsek bizim dışımızda bize rağmen hareket edenler bizden bunları zorla alacaklardır", diyor ve böylesi muhtemel tehlikelere karşı ideal gençliğini uyarıyor.

Topçu'nun hayatı incelendiğinde, siyasi teşebbüslerde bulunsa da siyasete yakın bir meşrebe sahip olmadığı görülür. Fakat siyaseti, İslam Rönesanssını yeniden gerçekleştirmek, idaresiyle milleti, hatta tüm insanlığı ihya edecek, bir siyaset anlayışını önemser. Millete hizmet merkezli bu siyaset milli devletin siyasetidir.

---

232 Topçu, Var Olmak, s.102.

Topçu'nun ideal gençliği de meşrebinin uyumluluğu nispetinde, adil bir yönetici, bir milletvekilidir. Topçu, ideal gençliğin, idare ettiği, "ideal milli devletin" vasıflarını anlatırken, aslında tüm gayesi "yeniden bir İslam medeniyeti inşa etmek" olan ideal gençliğin vasıflarını da anlatır:

"Milli devlette öncelikle aşk, iman ve ahlak, fertlerde fedakârlık, bayrağa, istiklale, hürriyete nefislerini feda etme isteği bulunmalıdır.[233] Böylece Allah'a yol açılmış, devlet, fertlerle Allah arasında bir köprü vazifesi üstlenmiştir.[234]

Milli devlet; milletin yüzyıllara gömülü iradesini dış tesirlerden koruyarak yaşatan devlettir. Çünkü milli devlet gücünü yüzlerce yıllık, bazen bin yıllık alın terinden ve Hak uğrunda dökülen kılıç kanından hayat alır. Yüzlerce yıllık fedakârlıklarla millet için verilen kurbanların ruhlarından sızan vasiyetlerin fermanına bağlanır. Şahsi menfaat arzularını köstekler. Halkı çok çalıştırır ve emeğinin büyük payını alıkoyarak bütünün selâmeti için kullanır, milletini milleti için çalıştırır ve yaşatır. Siyaset plânı başka devletlerle yarışmak değil, ne pahasına olursa olsun, bu emellerin memleket hayatına ahtapot gibi uzanan köklerini kazıyıp atmaktır. Topçu'nun yabancı okullara karşı olması da bundan dolayıdır.

Milli devlet, iradesini mesuliyetiyle birleştirir ve halkının fakir çocuğunu yetiştirir. Jandarmayı değil, kanunu hâkim kılar. Gençliğinin çete haline gelmesine bir gün bile imkân ve fırsat vermez, fikir ve irfan ordusunu anarşist sürüler halinde dolaştıran huzursuzluğa göz yummaz. Gazetelerini her gün başka bir ideale satılan karakter katilleri halinde yaşatmaz. Millî devletin radyosu, heveslerin ve yabancı millet zevklerinin oyuncağı değildir, millî terbiye gayesine bağlı millet mektebidir. Halk onda kendi benliğini bulur, ondan disiplin ve cemiyet düzenini öğrenir, kendi ruh ve sanatını da ondan dinler.

Millî devletin çocuğu, para ile değil, millete verdiği taahhütle okur ve millet hizmetine verdiği söz ile okulun kapısından girer. Almanya'ya işçi ve Amerika'ya doktor gönderen, bu faciayı hoş gören devlet, millî devlet değildir. Fertlerinin büyük binalar yapmasıyla değil, halk için büyük ve mükemmel yolların açılmasıyla öğünen

233 Topçu, İradenin Davası, s.47
234 Topçu, İradenin Davası, s. 48

devlettir. Şehirlerinde dolaşan otomobillerin sayısını değil, yollarda yürüyenlerin huzurunu artırmak millî devletin görevidir.

Millî devlet, şehirlerini tertemiz yaparak hastalıklarından koruyabilen devlettir. Millî devlet, dinini ve dilini kutsal kurumlar halinde koruyabilen devlettir. Mesleğinin adını ve her yapısının alnını yabancı dilden kelimelerle kirleten insanlar, millî devletin vatandaşları olamazlar. Millî devletin çarşıları ile salonlarında yabancı sesler ve yabancı renklerle şekiller barınmaz. Kitabında ve mektebinde kendi dilinin yabancı dillere üstünlüğünü yaşatabilen devlettir.

Millî kültürü teknik bilgisinden çok yükseklerde tutan mektebin devletidir. İlmi yumruğa ve ahlâkı dipçiğe hâkim kılan devlettir. Kanun kuvvetini her kuvvetin üstünde yaşatabilen devlettir. Mahkemesinde, mektebinde, hastanesinde ve pazaryerinde zengin ile fakir ayrılığını kaldırmış olan devlettir. Zira zenginle fakir ayırımı bir millet içinde iki milletin ayrılmasıdır. Millî devlet bunu tanımaz, bu sefalete göz yummaz.

Millî devlet, milletin tabanından değil, beyninden hayat alan devlettir. Paranın ve kalabalığın değil, hakkın ve aşkın devletidir. Millî devlet, teknikten önce insanı yetiştiren, insana önem veren devlettir. O, temelinde iktisat devleti değil, ahlâk devletidir. Millî devlet, sefaletimizin değil, düşüncemize inen ilâhî ilham ile aşkın, varlık vereceği devlettir. Onun bu topraklarda temelini atacak olanlar, Amerikan yardımları ile değil, Osman Gazi'nin vasiyetiyle işe başlayacaklardır.[235]

Görüldüğü gibi bu ifadeler, ideal genç neslin vasıflarının cemiyete aktarılmasının büyüklüğünü ve olumlu tezahürlerini görmek açısından çok önemlidir. Bu ifadeler aynı zamanda ideal bir cemiyetin inşasında ihya vazifesi alan ideal gençliğin de vasıflarını tanımlamak yönüyle çok değerli görülmüştür.

4.3.17. Genç Ruhların Aşısı: Dostlar

İdeal gençlik, samimi bir ruha sahiptir. Bu samimi ruhlar iğreti destekler, tesadüfî yakınlıklar değil, ruhlarını özgürleştiren, sükûnete, feraha ulaştıran, dostlardır. Topçu, dostluk kavramına derin anlamlar yükler ve bu kavrama insan şahsiyetinin en

[235] Topçu, Yarınki Türkiye, s.321–324.

yukarılarında yer alan bir hal tanımlaması yapar. Bunun yanında Topçu'nun gençlerin hayatı anlamlandırmasını da dostlarını bulmakla ilişkilendirdiği görülür.

Gencin hayatında, akranlarının etkisini ve aileden sonra en öncelikli ilişkilerini akranlarıyla yaşadığını, geçmiş bölümlerde ifade etmeye çalıştık. Görülüyor ki ideal gencin bir başka hususiyeti de güzel ahlaklı, şahsiyeti yücelten, "ruhlarının aşısı" olacak dostlar edinmektir.

Konuyla ilgili Topçu'da önemli görülen bir başka hususiyet de, Topçu'nun tabiat vurgularıyla ideal gençliğini tefekküre yönlendirmesidir. Şehrin bunaltıcılığını, tabiatın ferahlığını sıkça vurgulayan Topçu'ya göre şehrin bencil bireyciliği, ruhu bunaltan buhranları içerisinde gencin hayatının anlamını düşüneceği bir yer vardır. Bu yer tabiattır. Topçu'ya göre dostlar sadece insan tebessümünde aranamaz. Tabiat da bakmasını bilenler için insanın içini ısıtan samimi bir dosttur. Yine tabiat hakiki dost'a erişmek için en yüksek bir basamaktır.

Özetle, ideal gençlik hayatlarının her aşamasında iğreti, çıkarcı, bütün ilişkilerden uzaktır. Bununla birlikte ideal gençlik, dost meclislerine yakın, dostlarına özenli ve vefalıdır. Gençleri, doğa yürüyüşlerine, su kenarlarına, tabiata yönlendiren Topçu, adeta ideal gençliğini, ilahi nizam, işleyiş ve tabiattaki neşveye ortak olmaya, davet eder. Gençlerin yoğun ve ıstıraplı anlam arayışlarının, tabiatı okuyabilme neşvesiyle ortaklığı, gencin sağlıklı, iradeli kimlik edinmesine müspet etki eder. Bu mülahazaların temelinde ideal gencin, eserden müessire ilerlemesi, her şeyde Allah'ın esma ve tecellilerini görmesi (vahdeti vücud) gibi derin bir tasavvufi düşünce rol oynar. Bu derin algılayışta, materyalist argümanların aksine genç, olaylara hikmetle bakarak, aslolana yönelir.

4.3.18. Yazma Uğraşı

İdeal gençlik, yazma uğraşını, yaşamının hayati bir fonksiyonu olarak görür. Topçu'nun yazın hayatı, dergi faaliyetleri hep bu hakikati yansıtır. Hareket dergisinin işlevi göz önüne alınarak, ideal gencin bir diğer hususiyeti de dergi çalışmaları gibi yazma faaliyetlerine katılmak olarak açıklayabiliriz. Topçu, gençlerin omuzlarını sarsan, birçok genci kendine getiren, havailikten çevirip etrafındaki meselelere

yönelten, yazılar yayınlıyordu.[236] Bu bağlamda günümüz gençlerinin sosyalleşme alanı olarak kullandığı internet; sanal dergi çalışmaları, etkin yazı, düşünme faaliyetlerinin gerçekleştiği site, blog tasarımları ile nitelikli hale getirilebilir. Böylelikle gençler yazarak, kendi fikirlerini özgürce ortaya koyabildiği bir özgüven sahası geliştirirler. Yine okullarda etkin dergi çalışmalarının, okuma faaliyetlerinin, yazar, okuyucu buluşmalarının beklenen ideal gençliği oluşturmada etkileri çok fazladır. Gençler, nitelikli okuma listeleri eşliğinde yoğun ve çeşitli okuma programlarına katılarak fikri hayatını zenginleştirebilir. Bu fikri yoğunluk, gençleri muhakkak kendini en iyi ifade etme yöntemi olan yazma uğraşına yönlendirecektir.

4.3.19. İdeal Gençliğin Ana Vasıfları: Hak Adamı Ve İman Adamı Olmak

Yükseltilen ve daima değerlendirilen ruhî şahsiyet, mevki, makam ve para hırslarını eritir, küçümser, onların şer ve musibetlerinde kendini korur. Böyleleri ideal adamı, hak adamı, iman adamı olurlar.[237]

Topçu, İslam Rönesanssı'nı gerçekleştirmede potansiyel güç olan, ahlaklı /ideal hak/iman adamı olan gençliğin vasıflarını şöyle açıklar:

"a) İdeal genç, elinin ve zekâsının uzanabildiği kadar geniş ufuklar içinde harekete geçmeyi vazife bilir, hareketsizliğinin günah olduğuna inanır.

b) İdeal genç, çalışmayı çalışma olduğu için sever; eserinin meyvesini başkalarına bırakmaktan hoşlanır.

e) İdeal genç, hareketinin sonucu üzerinde hesaplar yapmadan önce düşünür, hareket eder, çalışır.

f) İdeal genç, sade kendi hareketinin feyzine sığınarak faziletle ahlâkın mutlaka muzaffer olacağına inanır.

g) İdeal genç, ferdî hayatını, bir ömürlük hareketler serisinin tecrübe devresi olarak kabul eder."[238]

Çalışma sürecinde, genel olarak Topçu'nun, -ideal gençlik tasavvuru da dâhil- hayatının temel davasının/gayesinin İslam ahlakına dayanan bir cemiyet düzeni kurmak,

---

236 Orhan, Okay, "Bir İdealistin Ölümü", Fikir Ve Sanatta Hareket Dergisi, S.112, İstanbul:1976, s.45-46

237 Topçu, Yarınki Türkiye, s.220.

238 Topçu, Yarınki Türkiye, s.153.

İslam Rönesansını gerçekleştirmek olduğu açıkça görülmektedir. Bu davanın neferleri de hiç şüphesiz genç nesildir. Bu önemli görevin sahibi olan gençliğin, belli başlı özelliklerle mücehhez olması şarttır. Bu özellikleri, "İdeal genç kimdir? İdeal gençlik nasıl olmalıdır?" sorularını da hareket noktası tayin ederek, genel bir perspektif yakalamaya çalıştık:

Topçu'ya göre;

- İdeal gençlik, hörmet, merhamet, hizmet esaslarıyla donatılmış, bir İslam ahlakına sahiptir.

- İdeal gençlik, her şeyden önce mütedeyyindir. Dini konularda donanımlıdır:

Onların, dine bakışı, basmakalıp, şekilci, özden uzak, bağnaz, gösterişçi ve iddiacı bir anlayışta değildir. Bu bağlamda, Topçu'nun, Fatih Sultan Mehmet'i büyük, ideal yapan hususiyetleri Büyük Fetih eserinde ifade ederken, Fatih'in cihan hâkimi olduğu dönemde, dini algısının formel kaidelerin taassubunda olmamasını da bir hususiyet olarak sayması dikkate değer görülmüştür. Büyük Fatih'in fethe muktedir olmasındaki arka plana dikkat çeken Topçu, Fatih'in dini ve pozitif ilimlere verdiği önemi vurgular. Topçu'ya göre asrımızda da hala çok konuşulan, dinin bilimi, bilimin dini itham ettiği bir ortamda toplumsal değerler materyal bir bakışa indirgenerek, bireylerin kutsalı tecrübesi göz ardı edilir. Esasında ideal gençlik, ilimle dinin çatışmadığını, ilmin hadiselerin illetini, dinin ise hikmetini aradığını bilir. Yani Topçu'ya göre ideal genç, ilim ve dinin bir visal aşkı olduğunu ve çatışmadığını bilir ve Fatih'in yaptığı gibi ilme, ilim adamlarına, sanat ve sanatçıya, kıymet verir.

- İdeal gençlik, merhamet duygusundan doğan, nefse ve mahkûm edici kuvvetlere karşı olan, bir ahlak hareketi niteliğindeki "isyan ahlakına" sahiptir:

Topçu'nun ideal genci asidir. Bu isyan ne Allahsız ferdiyetçilik(anarşizm) ne de kötümser iradeciliktir. (nihilizm) Sözü edilen isyan Allah'ın insandaki bir hareketi, iradenin yetersizliğini tamamlamak için İlahi iradeye katılmasını ifade eder. [239] Bu tür bir isyan, genci anarşist, nizam bozucu ve dolayısıyla da topluma karşı mahkûm,

[239] Topçu, İsyan Ahlakı, s.175-204

sorumsuz yapmaz. Tam tersi çağının, benliği esaret altına alan, tüm etkilerine karşı, genci bağımlılıktan özgürlüğe ulaştırır.

- İdeal gençlik, hürriyetine düşkündür. Özgürlüğünü hiçbir esir edici maddi manevi unsura değişmez.

Çalışma konusu itibariyle altı çizilecek önemli bir husus; çağımızın, gençliğe özgürlük diye dayattığı hoyrat istekler, aşırılıklar, miskin, ümitsiz, irade ve şuurdan yoksun haz merkezli yaşam tarzıdır. Genç nesle, istediğini yapabilmeyi salıklayan bu yaşam formları, özgür diye tanımladığı insanı, nefsin ve mahkûm edici her türlü tesirin altında ezmiş, kendi varlığından uzaklaştırmıştır. İdeal gençlik ise bedenin her türlü zevk ve arzularına boyun eğmenin, esaret olduğunu ve nefsin zaaflarına karşı irade göstermenin ruhu özgür kıldığının farkındadır.

- İdeal gençlik, ebedi yaşayacak bir milletin temelini atacak ruh, aşk, hikmet ve mesuliyete sahiptir:

Bu mesuliyet şuuru, beklenen ideal gençliğin, harekete geçmesini sağlayan, bir güçtür. Görülüyor ki günümüz gençliği mevcut şartlarının rahat ve rehavetine kapılarak veya medya organlarının sosyalleşmeyi kısırlaştıran olumsuz kuşatıcılığı, aile, akran, maarif etkilerinin yetersizliği, olumsuz rol modelliği ile mesuliyet şuurunu yitirmiştir. Topçu vatan sevgisinin, aidiyet ve hür oluşun kıymetinin, genç nesillerce anlaşılmadığını ifade eder. Vatanın ve o vatanda hür olmanın kıymetini ancak kaybedince yahut düşman tasallutu altına girince anlamak bir şey ifade etmeyecektir. İdeal gençlik, basiretli olup varlıktayken yokluğu da düşünür, kıymet bilir ve her durumun hakkını vermeye çalışır.

- İdeal gençlik, idealist ruh kahramanlarıdır:

Topçu'ya göre bu ideal gençler, şahsiyetlerinin tüm cephelerini ahenkli bir şekilde kullanabilen dehalardır. Onlar, büyük Fethin genç komutanı Fatih gibi, Rönesans ve inkılâp adamı olmak için, şahsiyetlerinde bazı büyüklüklere sahip olmalıdır. Bu büyüklüklere örnek olarak; güzel sanatların, hem ruhun inşasında hem de bir medeniyetin inşasındaki rolünü anlamak gösterilebilir. Zira ideal bir genç nesil

dolayısıyla da güçlü bir Rönesans isteniyorsa, öncelikle gençleri şiir, resim, hat, tezhip, musiki ve edebiyata yönlendirmeli ve her birini ince, zevk sahibi sanatkâr ruhlu gençler olarak yetiştirmelidir.

- İdeal gençlik, hayatının her anını verimli, donanımlı şekilde geçirme gayretindedir:

Büyük Fethi gerçekleştiren Fatih'in 6 lisan bilen, mühendis, filozof ve bir mutasavvıf olarak, ilmi donanımının güçlü olması, fethi gerçekleştirmesinde bir diğer önemli hususiyettir. -ki sözü edilen ideal gençlik de ilmi donanımlara anlamlı uğraş ve becerilere sahip olmalıdır-. Topçu'nun eserlerinde sanat, sanatçı, resim, musiki, mimari ile ilgili yoğun vurguları, ideal gençliğin önemli vasıfları arasında donanımlı olmak ve serbest zamanları etkili kullanmak hususiyetlerini öne çıkarır. Gençlik dönemi için bilhassa serbest zaman faaliyetlerinin, etkili sanatsal ve ilmi çalışmalarla donatılmış olması, hayali kurulan ideal bir gençliği ortaya çıkarır.

Dil öğrenimi, akademik çalışmalar, nitelikli okuma ve yazma ve çeşitli sanat etkinlikleri, ideal gençliğin serbest zaman faaliyetleri olarak benimsenmelidir. Bu bağlamda ülkemizde yer alan Gençlik ve Spor Bakanlığı faaliyetlerinin(ücretsiz geziler, yazar buluşmaları, okuma kampları, spor ve sanat etkinlikleri, çeşitli alanlarda müsabakalar, ücretsiz kurslar, vb.), hızla yayılan gençlik merkezlerinin, hızla artan ücretsiz sosyal, spor komplekslerinin, partilerin(gençlik kolları), sivil toplum örgütlerinin, medya kuruluşlarının, gençlere yönelik müspet faaliyetleri, gençlerin nitelikli yetişmesi için son derece önemlidir.

- İdeal gençlik; hayatını, ölümünü, anlamlı kılacak, sonsuzluğa bağlanmış, bir ideale/mefkûreye sahiptir:

Sözü edilen, ideal gençliğin mefkûresi de, büyük fethin sahibi, Fatih gibi Peygamber'in övdüğü cemaati yeniden kurmaktır. Yani yeniden bir İslam Rönesansıdır.

- İdeal gençlik, samimi bir ruha sahiptir. O'nun iğreti, tesadüfî desteklere, birlikteliklere ihtiyacı yoktur. Samimi dostluklar, onların ruhlarının aşılarıdır.

- İdeal gençlik, mazisini kendine maledip, şuuraltının ateşinde eritir:

İdeal gençler, şanlı tarihlerini iyi bilir. Kahraman ecdadını tanıyan, bu gençler, dünya vehimleri uğruna yaşayıp ölen, çürümüş nesiller değillerdir. Onlar, dedeleri Fatih Sultan Mehmet gibi ebediyete karşı, iman ve ihtirası olan gençlerdir.

- İdeal gençlik her işinde, iradesini sonsuza bağlar:

Çünkü ancak Allah'ın iradesinde eriyen, iradeler için tüm fetihler mümkün olur. Aslında gencin hayatında bütün kavramlar bu yönüyle ele alındığında, yani "sonlu olan sonsuza bağlandığında" bir değer, bir varlık ortaya çıkmış oluyor.

- İdeal gençlik, vatan, millet bilinci ve sevgisine sahiptir.

- İdeal gençlik yaşadığı asrın kâinata karşı nizam bozucu, materyalist bakışından uzaktır. Onlar hiçbir maddenin esiri olmayıp, her zaman asıl olanın yani eserin değil müessirin farkındadır:

"Tam manasıyla cehennemi bir devrin henüz eşiğinde duruyoruz. Büyük üretimin lütuflarıyla insanlık, ağlarken susup oyalanması için eline türlü türlü oyuncaklar verilen çocuklara benziyor. Ama bunlar ateşten yapılmış oyuncaklardır. Kendileriyle oynayan çocuklardan başka bir şey olmayan bu zavallı insanlığı mutlaka yakacaklardır. Tekniğin hükümdarı olan demir tehlikeli bir cevherdir. Ona fazla yüklenmeye gelmez. İnsan demire ne kadar yüklenirse, o da aynı şiddetle insana yüklenir. Biz ondan zayıfız. O ateşle birleşince yeryüzünü cehenneme çevirir. Atom bize bir sır verdi: En yüksek enerjinin kaynağı, en büyük felâketlerin de kaynağıdır. Kâinattan ancak hakkımız olanı isteyelim. Ondaki imkânların hepsini kendimize esirgemek istemeyelim. Yılanın zehri, şifa olabildiği gibi ve ondan ziyade, ölümünde sebebidir. Tabiattan sadece onda sürünen bedenimizin ihtiyaçlarını karşılayacak kadarını alalım. Bu manada asıl kâinatın tükenmez hazine olduğunu bilelim. Sonsuzluk kervanına katılacak olan bu kanatsız gövde değildir, Allah yolcusu olduğunu bilmesi lazım gelen ruhtur."[240]

[240] Topçu, Ahlak Nizamı, s. 193-194.

"Toprak ve mukaddesat dostu olmayan bir proleter sınıfının, hayatımızı istilâsından korkalım. Yarınki Türkiye'yi, bir madde cehennemi yapmaktan çekiniyorsak, bugünden, büyük nüfuslu şehirlerin etrafını, büyük fabrikaların bacalarıyla süslemeye özenmemeliyiz. Onun yerine, köylüye evinde çalışma imkânını veren el tezgâhlarıyla, kasabalıyı küçük şehirleri terke mecbur etmeyen imalâthaneleri çoğaltmalıyız. Fabrika istihsali, mümkün olduğu kadar, bu imalâthanelere dağıtılmalıdır. Yani, fabrikalar, imalâthaneler halinde parçalanmalıdır. Bunun mümkün olmadığı işletmeler, istihsal bölgelerinde açılmalı ve mahdut bir saha üzerinde toplanmayarak yurdun her tarafına dağıtılmış olmalıdır. Esas dava, Anadolu'nun insanını, birinci derecede toprağa bağlamak, sanayi sahasında çalışan elleri de, hiçbir yerde, fabrikaya muhtaç duruma sokmamak olmalıdır. Anadolu, sinesinden şüphesiz ki, pek çok makine sesleri çıkarsa bile, hiçbir zaman bir makine memleketi olmamalıdır."[241]

- İdeal gençlik, yazma uğraşını, yaşamının hayati bir fonksiyonu olarak görür.

- İdeal gençlik, ahlak timsali, kibar, naif ve naziktir.

Topçu'nun bilhassa muhatabı olan gençlere karşı zerafetle muamelesi, ebeveynlere, gençlere nasıl muamele etmek gerektiğini örnekler. Topçu, "Nazik ve kibar bir insandı. Bir zaman dostlarının yanından ayrıldıktan hemen sonra geri gelir;

-"Elinizi sıkmadan ayrıldım galiba", diyerek oradakilerin tek tek ellerini sıkıp öyle ayrılırdı.[242] Topçu'nun bu hususiyeti davranışlarını Sonsuz olanın iradesine ve rızasına bağlamış olmasından kaynaklanıyor. Topçu, bir çözüm niteliğinde bu düsturu salıklıyor. Hareketlerinin bütününü ilahi huzurda olduğu bilinciyle yapan genç her işinde başarıyı yakalayacak ve güzel ahlak ile donanacaktır. "Biz bir ahlâk tarihinin çocuklarıyız, ne ırk, ne iktisat endişeleri ahlâkımızı sarsamaz. Ruh ve ahlâkımızla kabre

241 Topçu, Ahlak Nizamı, s. 108.
242 Sıtkı Evren: "Hocanın Andıkları" , Fikir Ve Sanatta Hareket Dergisi, s.112, İstanbul: 1976, s. 60.

varacağız, onlarla ebediyete ulaşacağız."[243] diyen Topçu, gençlerin ilimle, imanla, ahlâki ideallerin aşısıyla yetiştirilmesiyle olgun şahsiyetler elde edileceğini vurgular.

- İdeal gençlik, ideal bir toplumu inşa ve ihya eder.

Topçu, ideal genç ve ideal cemiyetin bu karşılıklı etkileşiminin sonucunda, bu vatanda yaşayan ideal gençliğin meydana getireceği ideal toplumu şöyle ifade ediyordu:

"O zaman gaye ve emel birliği içinde aynı dili sevmiş, aynı imana sahip olmuş, bedeni ruhuyla anlaştırmış ve onun iradesiyle düzenlenmiş, aynı ahenk kaidelerine sarılmış, toprağı kanla sulanmış, genci ihtiyarına itaatli, ferdi devletine minnettar, devleti halkına şefkatli, Allah hâkimiyetine hep birlikte teşne, bir büyük sevgiliye hep birlikte âşık, gökleri dua, toprağı secde kokan bu vatana hep birlikte bağlı bir millet."[244] Bu millet ancak ideal gençliğin oluşturabileceği bir idealdir.

243 Topçu, İslam Ve İnsan, s.51.
244 Topçu, Yarınki Türkiye, s.151

5. SONUÇ

Araştırmamızın sonunda, Topçu'nun eserlerinden ve kendi hayatından hareketle "ideal gençlik tasavvurunun", dolayısıyla da bir İslam medeniyetinin yeniden inşasının bir ütopya olmadığını anlamış bulunuyoruz. İdeal gençliğin teşekkülü, varoluşsal bir meseledir. Ve milletin, topyekûn meselesidir. Bu meselenin çözümüyle ilgili birçok kavram ve tespitinden faydalandığımız Topçu'nun, ideal gençlik tasavvurunun temelinde bir gaye, ideal ve mefkûre vardır. Bu gaye, İslam Rönesanssı'nın yeniden gerçekleşmesidir. Topçu'nun sürekli ifade ettiği gibi beklenen ideal gençliğin ortaya çıkmasında, üstün rol modellere ihtiyaç hayatidir. Bu yüzden günümüz gençlerine rol model almaları için Topçu'nun "millet mistikleri" konusunda yaptığı gibi gerçek ahlak kahramanları, ruh önderleri ve onların büyüklükleri gösterilmelidir. Örnek rol modelleri bizzat temsil ise ebeveynler, muallimler, dini lider ve sanatçılar başta olmak üzere tüm cemiyetin fert fert vazifesidir. Ebeveynlerin gençler üzerindeki rolü kimsenin dolduramayacağı birincil bir ilişkidir ve ideal gençliğin oluşmasında aile kurumunun ihyası her şeyden önceliklidir.

"Bir memleketin gençliği, aşkın irşatlarıyla Allah'a kadar götüren yolu kalp âleminde aramıyorsa, o memlekette ilk aşkın beşiği olan aile mektebi yok demektir. İstediği kadar evliler olsun, analar ve babalar aile kuramamışlardır. O memleket gençliği kaybedilmiştir."(Nurettin TOPÇU, Türkiye'nin Maarif Davası, s.51)

Yine "maarif davası" da ideal genç neslin ihyasında olmazsa olmaz bir unsurdur. Maarifi, muallimi, dolayısıyla da nesilleri, ideal seviyeye ulaştırmak devlet

politikalarından bağımsız düşünülemez. Bu yönüyle "vasıta ve hizmet olarak ele alınan siyaset" de beklenen ideal gençliğin oluşmasında son derece önemlidir.

Topçu'nun hayatında ve eserlerinde, sıklıkla derinliğini ve etkisini hissettiğimiz "tasavvufi yaşantı" ideal gençliğin oluşmasında, asıl çözümlememiz olmuştur. Bugün, genç neslin yaşanabilir rol modellere ihtiyacı vardır. Topçu'nun ideal gençliğin inşası için sunduğu rol modeller çalışmamızın en önemli varsayımının da -gençliğin üstün rol modellere ihtiyacı vardır- çıkış noktası ve destekleyicisi olan "millet mistikleri" kavramıdır. Bu kavram aynı zamanda Topçu için bir yöntem olmuştur. O muallimliği esnasında gençlere "milletin büyüklerinin, büyüklüklerini" rol model olması yönüyle bu kavramla anlatmıştır. İdeal gençliğin, rol modelleri Fatih Sultan Mehmet, Mehmet Akif Ersoy, Mevlana gibi ahlak kahramanları olmalıdır. Burada dikkat çekmek istediğimiz asıl husus, bu ahlak kahramanlarının ortak özellikleridir. Yani her birinin nefsin zaaflarına, her türlü dünyevi esaretlere karşı gösterdiği mücahededir. Bu isimler birer sufi aynı zamanda kâmil manada ferdi, cemiyeti irşat edici "Allah'a götüren büyük ruhlardır." İşte, nefsin esaretlerden kurtulup, arınması, özgürleşmesi diye düşünebileceğimiz, kurumsal anlamda da Tasavvuf kavramıyla nitelediğimiz böylesi "Muhammedi bir yaşantı" ancak ideal gençliği inşa edecektir. Topçu'nun yurt dışı eğitimi sürecinde ve dönüşünde yoğun olarak yaşadığı buhranlar ve sorularının çözümünde de gözlemlediğimiz gibi onu irşat eden Abdulaziz Bekkine Hazretleri ile tanışması Topçu için bir yol dönümü, bir doğuş olmuştur. Biz de çalışmanın temel çözümlemesi olarak ideal gençliğin oluşmasında, gençliğin böyle yol dönümleri ve doğuşlara ihtiyacının olduğunu öne sürüyoruz.

Genç için hayatının ruhi çıkmazlarından ve esaretlerinden kurtuluşu, ruhunun özgürleşip sonsuza bağlanışı, kısaca hayatının anlamını buluşu olarak nitelendirebileceğimiz bu yeniden doğuş, bir mürşide ihtiyacı zorunlu kılar. Tasavvufta mürşit, kâmil insan diye nitelediğimiz bu kavram Din Sosyolojisinde üstün rol model olarak da nitelenebilir. Bu üstün rol model yalnızca günümüz tasavvuf kurumlarının, tarikatların bağlamında –falanca tarikatın mürşidi şeklinde- ele alınmamıştır. Üstün rol model/mürşit, gencin hayatının her hangi bir aşamasında, her hangi bir vasıfla karşısına çıkan ve anlam arayışında ona tesirli bir etkide bulunan kişidir.

Aynı zamanda Topçu'nun şu tespitleri tasavvufi hayatın ferde ve cemiyete etkisi açısından dikkate değerdir. Topçu'ya göre, büyük ruhlar/mürşit/üstün rol modeller,

ahlaki feyzini toptan cemiyete vermiyor, yine onu almasının bilen fertlere veriyor. Ancak fertlerin sabırlı çalışmalarıyla ahlak bahçesinin çiçekleri birer birer açılıyor ve güzelleşiyor. Hiçbir devirde, bir cemiyetin toptan temizlendiği görülmemiştir. Tekkelerin temiz olduğu ve henüz kalpazanların eline geçmediği devirde tasavvuf halka gerekli dini terbiyeyi veriyordu. Gayesi kalbi, kibir, kin, haset, yalan, riya, dedikodu ve çeşitli bayağı hırslardan temizleyerek, ona hayır, Hakk'a ve Hakk'ın kullarına hizmet ihtirası, menfaatlerden arınma merhamet ve adalet sevgisi, derece derece aşk halinde varlıklara hürmet duyguları doldurmak olan bu terbiyenin eserleriyle Peygamber ve Ashab devrinin ve Müslüman Anadolu tarihinin sayısız olaylar halinde abideleri dopdoludur."(*Nurettin Topçu'ya Armağan, s.27*) İşte başta gençlerin ruhlarında olmak üzere, cemiyetin bütününde bir fetih gerçekleştirecek ruh abideleri, gencin özdeşleşebileceği hal/gönül/muhabbet ehli bu ruhi önderler ideal gençliğin inşasında çok önemlidir. Ruhi önderler, kendi yaşadığı dönemin "bahtlı gençlerine" sonsuzluk ümidi aşılarlar. Nurettin Topçu da kendi döneminin gençliğini yaşatma ideali ile dolup taşan, ruhi bir önderdir. Onun aşağıda da belirttiğimiz ifadeleri bu önderliği nasıl yaptığını özetler niteliktedir:

"Sonsuz âlemlerle dolu kâinatımızda ancak ümitsizler barınacak yer bulamaz. Böyle büyük bir tarih ve milletin çocuğu iradesine önder bulamasın; bu hal, ümitsizliğin en karanlık kuyusuna battığımızı göstermektedir. Kendisine önder arayan Müslüman Türk çocuğu, eğer kendinde irade kuvveti varsa, onu tarihte ve toprağının altında bulacaktır. Ancak Kur'ân'daki sonsuzluğu görmeyen, ummandaki benliğini tanımayan şaşkın hasta, önderini nerede bulsun? Ağlarsa da inlerse de haklıdır. Yokluk onun kendindedir. İradesini felce uğratan kendindeki zehirdir. Önderi büyük sürünün nünde değil, her birimizin iradesinin ta içinde arayalım. Şefimiz aşkımızdır. Onu kalbimizde alkışlayalım. Bütün bir ömür dövülen kalp, en büyük ve cesur önderdir."(Topçu, Türkiye'nin Maarif Davası, s. 25.)

Topçu, görüldüğü gibi döneminin gençliğini ümitle, bir içe dönüşe, nefsi muhasebeye ve mistik bir tecrübeye; "aşka" yönlendirmektedir. Son olarak, çalışmamızı Topçu'nun, araştırmanın hem temel problemine hem de problemin temel çözümüne özeti niteliğindeki şu sözüyle nihayetlendirelim:

" İslam'ın ideali insan idealidir, insan, ideali ise kalp tekniğine muhtaçtır"(Nurettin TOPÇU)

KAYNAKÇA

Kitaplar

Akan, Vildan, Dünyada Ve Türkiye'de Güncel Sosyolojik Gelişmeler **"Üniversite Gençliğinin Genel Uyumu ve İşgücü"**, Ankara: Sosyoloji Derneği Yayınları, 1992.

Akyüz, Hüseyin. **Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavram ve Alanları Üzerine Bir Araştırma.** İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1991.

Arslantürk, Zeki, Tayfun, Amman**. Sosyoloji**. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2000.

Arkonaç, Sibel Ayşen. **Sosyal Psikoloji.**1.Basım, İstanbul: Alfa Yayınları, 1998.

Aydın, Mustafa, **"Gençliğin Dînî ve Ahlâkî Değerleri",** Gençlik Dönemi ve Eğitimi II, Tartışmalı İlmi Toplantılar Dizisi-40, İstanbul, 2003, 243-256.

Bilgin, Beyza. Selçuk, Muallâ. **Din Öğretimi.** Ankara: Akid Yayınları, 1991.

Budak, Selçuk. **Psikoloji Sözlüğü**. 1.Basım, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2000.

Clifford, T. Morgan. **Psikolojiye Giriş**. Hüsnü Arıcı ve Diğerleri (çev.) 10.Basım, Ankara: Meteksan, 1993.

Çağatay, N. Yörükoğlu, A. **Geçmişten Bugüne Türk Gençliği: Gençliğin Eğitimi.** Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1986.

Ersoy, Ahmet. **Abdülaziz Bekine Hazretleri**. İzmir: 1992.

Ferah, Atilla. **Gençlik Kampları** (Serbest zamanı değerlendirme sürecinde), Ankara: Ercan Matbaası, 2000.

Günay, Ünver. **Din Sosyolojisi**. 8. Baskı, Kayseri: İnsan Yayınları, 2008.

Hayta, Akif. **"İbadetler ve Ruh Sağlığı", Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi.** (Edt.: Hayati Hökelekli), Ankara, 2002.

Hökelekli, Hayati, **Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi**, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2002.

Kara, İsmail. **Sözü Dilde Hayali Gözde,** İstanbul: Dergâh Yayınları, 2005.

Kara, Seyfullah. **Peygamber Döneminde Gençlik.** İstanbul: Ağaç Yayınları, 2003.

Karagöz, İsmail. **Aile ve Gençlik**, Ankara: 2005.

Karaman, Hüseyin. **Nurettin Topçu**, 1. Basım, İzmir: Kaynak, 2010.

Kızılçelik S., Erjem Y. **Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü,** İzmir: Saray Kitabevi,1996 .

Köknel, Özcan. **Zorlanan İnsan.** İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1998.

Kula, M. Naci, **"Gençlik Döneminde Kimlik ve Din", içinde; Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi,** (Edt.: Hayati Hökelekli), Ankara, 2002.

Nurettin Topçu'ya Armağan. **"Nurettin Topçu'nun Kısa Hayat Hikâyesi"** 1. Baskı, İstanbul: Dergâh, 1992.

Öğün, S.Seyfi, **Türkiye'de Cemaatçi Milliyetçilik ve Nurettin Topçu**. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1992.

Sarıçam, İbrahim. **Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı.** Ankara: 2001.

Sayın, Önal. **Aile Sosyolojisi.** İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, , 1990, s. 2.

Sezen, Yumni. **Sosyoloji Açısından D**in. 1. Baskı, İstanbul: MÜİFV Yay.1988.

Tezcan, Mahmut. **Gençlik Sosyolojisi**. 3.baskı, Ankara: Naturel Yayıncılık, 2003.

Tezcan, M. **Boş Zamanların Değerlendirilmesi Sosyolojisi**, Ankara: Atilla Kitabevi,1994.

Topçu, Nurettin. **Bergson**, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2002.

Topçu, **İsyan Ahlâkı**, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2002.

Topçu, **İsyan Ahlakı**, İstanbul: Dergah Yayınları, 2006.

Topçu**, İradenin Davası/Devlet Ve Demokrasi**, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1974

Topçu, **Maarif Davası**, 4. Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları,1998.

Topçu, **Kültür ve Medeniyet**, 6. Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2012.

Topçu, **Var Olmak**, İstanbul: Dergah Yayınları, 1999.

Topçu, **Yarınki Türkiye**, 5. Baskı, İstanbul: Dergâh, 1999.

Topçu, Nurettin, **Yarınki Türkiye,** İstanbul,1972.

Topçu, **İradenin Davası**, 1. Baskı, İstanbul: Dergâh, 1998.

Topçu, **Ahlak Nizamı**, İstanbul: Dergah Yayınları, 1999.

Topçu, **Ahlâk Nizamı**, 5. Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2008.

Topçu, **Mehmet Akif**, 6. Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2011.

Topçu, **İslâm ve İnsan – Mevlâna ve Tasavvuf,** 1. Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları,1998.

Topçu, **İslam Ve İnsan**, İstanbul: Dergâh, 1969.

Topçu, **Psikoloji,** İstanbul: Dergâh Yayınları, 2003.

Topçu, **Büyük Fetih**, 4.baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2003.

Topçu**, Millet Mistikleri** , İstanbul: Dergâh Yayınları, 2001.

Tural, Sadık K., **Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler**, 1.Basım, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988.

Turhan, Mümtaz. **Garplılaşmanın Neresindeyiz,** İstanbul: 1967.

Yavuz, H., **Ergenlik Çağında Gelişmeyi Etkileyen Güçler.** 3. Baskı, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, No: 396, 1994.

Yavuzer, Haluk. **Ana- Baba Ve Çocuk.** İstanbul: Remzi Kitabevi, 12.Basım, 1999, s.9

Yörükoğlu, Atalay. **Gençlik Çağı.** 7. Basım, İstanbul: Özgür Yayıncılık, 1990.

Tezler

Akay, Sümeyra. **"Blondel'in Aksiyon Felsefesi Işığında Nurettin Topçu'nun İnsan Anlayışı"** (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü),2007.

Bahadır, Abdulkerim. **Ergenlik Döneminde Dînî Şüphe ve Tereddütler.** (UÜSBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa, 1994.

Baykan, Erdal. **Âhiret İnancının Ortaöğretim Gençliği Üzerindeki Anlamı ve Etkileri.** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 1994.

Bayraktar, Muhammet Mustafa. **Gençlik Döneminde Görülen Bazı Psikolojik Belirtiler Ve Din Eğitimi İlişkisi, Obsesif Kompulsif Belirti Örneği(** Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2007.

Bayyiğit, Mehmet. **Üniversite Gençliğinin Dini İnanç, Tutum ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma,(** Doktora Tezi, Bursa), 1989.

Ekşi, Halil. **Başaçıkma, Dînî Başaçıkma ve Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma**. (UÜSBE Yayınlanmamış Doktora Tezi), Bursa, 2001.

Genç, Ali Rıza. **Nurettin Topçu'nun Din Egitimi İle İlgili Görüşleri.(** Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü),Adana,2008.

Günay, İlhami. **"Kur'an-I Kerim'de Gençlik Tipolojileri"** (Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), 2003.

Gül ,Ali. **Nurettin Topçu'da Anadoluculuk Düşüncesi**.(Yüksek Lisans Tezi), Ankara,2006.

Kala, Ali. **18 – 25 Yaş Grubu Gençlerin Dini Tutum Ve Davranışları (Kürtül Kasabası Örneği).** (Erciyer Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi) ,2006.

Kara, Seyfullah. **"Hz. Peygamber (S.A.S) Döneminde Gençlik"** (Yüksek Lisans Tezi, Erzurum), 1996.

Koç, Mustafa. **Ergenlik Döneminde Dua ve İbadet Psikolojisinin Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri**. (UÜSBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa, 2002.

Kula, M. Naci. **Kimlik ve Din (Ergenler Üzerine Bir Araştırma).** (UÜSBE Yayınlanmamış Doktora Tezi), Bursa, 1993.

Mutluer, Sema. **Özgüven Oluşmasında Manevi Değerlerin Rolü** (Yüksek Lisans Tezi, Ankara), 2006

Özer, Ahmet. **"Din Eğitimi Açısından Nurettin Topçu'nun Eserlerinde Dindar Tipler**"(Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006).

Şık, Fadime. **Bir Filozofun Edebî Kimliği"Nurettin Topçu"**(Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü) Erzurum, 2008

Yüce, Yakup. **Nurettin Topçu'da İman Akıl İlişkisi**.(Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009)

Dergiler

Baran, Aylin Görgün. **Genç Ve Gençlik: Sosyolojik Bakış**, Gençlik Araştırmaları Dergisi Yıl: 1,Cilt: 1, Sayı: 1, Ocak-2013.

Bornovalı. Lütfü**. "Nurettin Topçu**", Hareket, C.10, S.112, İstanbul: 1976.

Demir, Poyraz Tuğçe. Zorlu Abdülkadir. Şahin, Birsen. Arıkan Gülay. **Üniversite Gençliğinin Güncel Sorunlara Bakışı: H.Ü. Sosyoloji Bölümü Öğrencileri Örneği,** Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi 2003 / Cilt: 20 / Sayı: 1.

Doğan, Mehmet. **"Nurettin Topçu ve Mehmet Akif"**, Hece Dergisi, S.109, Ankara: 2006.

Eyüp. **İslâm Dünyasındaki Modernist Arayışlar Arasında Nurettin Topçu'nun Ahlâk Felsefesi**(Basılmamış Y.Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), 1995.

Evren, Sıtkı. **"Hocanın Andıkları"** , Fikir Ve Sanatta Hareket Dergisi, s.112, İstanbul: 1976.

Işık, Emin **"Nurettin Hoca ve Din Adamları",** Hareket, C.10, S.112, İstanbul:1976.

Hökelekli, Hayati, **"Ergenlerin Sosyal İlişki ve İlgilerine Din Eğitiminin Etkisi"**, *UÜİFD,* II-2, 1987, s.43-58.

Kara, Mustafa. **"Farklı Bir Münzevi Sıra dışı Bir Muallim: Nurettin Topçu",** Hece Dergisi, Ankara: S.109, 2006.

Müftüoğlu, Atasoy. **"Sessiz ve Derin Bir Kişilik"**, Hece Dergisi, S.109, Ankara: 2006.

Okay, Orhan. **"Bir İdealistin Ölümü",** Fikir Ve Sanatta Hareket Dergisi, s.112, İstanbul:1976.

Sılay, Mehmet. **"İsyan Kitabı Safahat".** Hece Dergisi, S.109, Ankara, Ocak 2006.

Tosun, Necip. "**Nurettin Topçu ve Sezai Karakoç'ta Mevlâna, Yunus Emre, Mehmet Akif Algısı ve Karşılaşması"**, Hece, S.109, Ankara: 2006.

Tozlu, Necmettin, **"Nurettin Topçu'nun Fikir Dünyamızdaki Yeri",** Hece Dergisi, Ankara: S.109, 2006.

Yücel, Ayhan. "**Hocam Nurettin Topçu".**Hareket, C.10, S.112, İstanbul: 1976.

Türk Gençliği 98. Suskun Kitle Büyüteç Altında, Ankara: Konrad Adenauer Vakfı Yayınları, 1999.

Sözlükler

Türk Dil Kurumu. **İmlâ Kılavuzu.** Türk Dil Kurumu Yayınları: 525, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2000.

Kutsal Kitap

Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali, İstanbul: Ravza Yayınları, 2004.